

TC
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı)

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ ARASINDAKİ
İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Buket ALKAŞ

Ankara
Mart 2010

TC
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı)

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ ARASINDAKİ
İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Buket ALKAŞ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Metin PİŞKİN

Ankara

Mart 2010

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalında
Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

.....
.....
.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2010

ÖNSÖZ

“Bugünümüzü çalan iki hırsız vardır. Biri geçmişe ilişkin pişmanlıklarımız diğeri geleceğe ilişkin kaygılarımız”. Bazen hayat beklenenden farklı şeyler getirir insana; kimi zaman kolay olur baş etmesi kimi zamansa zor...

Uzun zamandır süren bir çalışmanın son noktası bu tez ve geçmişe dair pişmanlıklarımdan biri olmadığı için mutluyum. Keşke dememek için iyi ki tamamladım.

Öncelikle çok uzun süre bıkmadan, sabırla çalışmalarımı destekleyen danışmanım, hocam Yrd. Doç. Dr. Metin PİŞKİN'E sonsuz teşekkürler. Tezimin özellikle yöntem kısmında desteğini benden esirgemeyen hocam Gökhan ATİK'İ de unutamam. Ayrıca yardıma ihtiyacım olduğu her an bilgilerini benimle paylaşan Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümündeki tüm hocalarıma da teşekkürü bir borç bilirim...

Ve tabi ki annem Emine ÖZBAY ve kız kardeşim Burcu AYDIN... Hayatımın her döneminde olduğu gibi desteklerini ve sevgilerini benden esirgemediler. İkinizi de çok seviyorum iyi ki varsınız...

Buket ALKAŞ

ÖZET

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ ARASINDAKİ İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

Alkaş, Buket

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Metin Pişkin

Mart 2010, 109 sayfa

Bu çalışmada ilköğretim öğrencilerinde gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarını belirlemeye yönelik "İstenmeyen Öğrenci Davranışları" ölçeği geliştirilmiş, bu ölçek kullanılarak istenmeyen öğrenci davranışlarının 3., 4., 5., 6., 7., ve 8. sınıf öğrencileri arasındaki yaygınlığının ne olduğu, bu davranışların öğrencilerin sınıf seviyesi, cinsiyeti, birinci ve ikinci kademedeki okumaları, birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada ve ayrı eğitim görmeleri bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı sorularına yanıt aranmıştır.

Araştırma istenmeyen öğrenci davranışlarını betimlemeyi amaçlayan tarama modelindedir. Araştırmanın evrenini Samsun İli Bafra İlçesinde bulunan ilköğretim okulu öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubunda Samsun ili Bafra ilçesinde bulunan orta sosyoekonomik düzeye mensup olduğu düşünülen iki ilköğretim okulunun 3., 4., 5., 6., 7., ve 8. sınıflarında okuyan 573 öğrenci yer almıştır. Çalışma grubuna araştırma kapsamında geliştirilen "İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeği" uygulanmış ve veriler SPSS 16.0 paket programı kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırma kapsamında geliştirilen "İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeği" dördümlü likert türünde hazırlanmış; 41 maddeden oluşturulmuştur. Ölçek, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için orta sosyoekonomik düzeye mensup olduğu düşünülen bir ilköğretim okulunun 357 öğrencisine uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS 16.0 programı kullanılmıştır. Yapı geçerliğini belirlemek için yapılan faktör analizi sonucunda dört faktörlü, 29 maddelik "İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeğine" son şekli verilmiştir.

Dört faktörlü bu yapının açıkladığı varyans %44.7'dir. Ölçeğin faktörleri "Kurallara Uymama", "Kişilere Zarar Verme", "Aşağılama", "Kendine Zarar Verme" şeklinde isimlendirilmiştir. Ölçeğin güvenirliğini belirlemek için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .83 bulunmuştur. Bu hali ile geçerli ve güvenilir olduğu düşünülen ölçek araştırma verilerini toplamak amacıyla kullanılmıştır.

Verilerin analizinde betimsel istatistik, Tek Yönlü Varyans Analizi, İki Yönlü Varyans Analizi, T-Testi ve parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi ve Mann Whitney U testleri kullanılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular istenmeyen öğrenci davranışlarını en çok 7. sınıf öğrencilerinin yaptığını ve sınıf büyüdükçe öğrencilerde gözlenen istenmeyen davranışın arttığını göstermiştir. Ayrıca istenmeyen öğrenci davranışları kademeye, cinsiyete, birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada ve ayrı eğitim görme durumuna göre anlamlı fark göstermektedir. Erkek öğrenciler kız öğrencilere, ikinci kademedeki okuyanlar birinci kademedeki okuyanlara, bir arada eğitim gören öğrenciler ayrı eğitim gören öğrencilere göre daha fazla istenmeyen davranış göstermektedir. Araştırmada birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada ve ayrı eğitim görmesinin birinci kademe öğrenci davranışları üzerindeki etkisi de incelenmiş sonuç olarak ikinci kademe öğrencilerinin birinci kademe öğrencilerinin davranışları üzerinde olumsuz etkiye sahip oldukları bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, İstenmeyen Öğrenci Davranışı, İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeği, Disiplin.

ABSTRACT

THE ANALYSIS OF UNDESIRABLE BEHAVIOURS AMONG PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Alkaş, Buket

Master Dissertation in Counseling and Guidance Program

Advisor: Yrd. Doç. Dr. Metin Pişkin

March 2010, 109 pages

In this study, we developed “Undesirable Student Behaviours Scale” to identify undesirable behaviours among primary students. We tried to find out how widespread these behaviours are among 3th, 4th, 5th, 6th, 7th and 8th grade students and whether these behaviours change or not depending on grade, gender, being a student at first stage or second stage or getting education in dual-educational system or mono-educational system (whether students at first stage and second stage get education together or not)

Research is in style of the descriptive scanning model. Sample of the research was constituted by 573 students at 3th, 4th, 5th, 6th, 7th and 8th grade from two primary schools at middle socioeconomic level in Bafra district of Samsun. Undesirable Student Behaviours Scale was applied to sample group and SPSS 16.0 was used to analyse the data.

“Undesirable Student Behaviours Scale” was developed in style of quartet likert and consists of 41 items. For validity and reliability studies, the scale was applied to 357 students attending a primary school at middle socioeconomic level. We used SPSS 16.0 to analyse the data. Depending on the results of factor analysis which was made to determine the construct validity of the scale, we formed a scale with 4 factors and 29 items. Variance of this structure with 4 factors is % 44.7. Factors of the scale are “Disobey the rule”, “Harm to people”, “Harm to her / himself” and “Humiliate people” Cronbach alpa value which was calculated to determine the reliability of scale

was .83 based on this, scale was accepted as reliable and used to gather research data.

In the analysis of data, Descriptive Statistic, One-way Anova, Two-way Anova for Independent Samples, T-Test and Nonparametric Kruskal Wallis H test and Mann Whitney U test were used. Results show that 7th grade students display these Undesirable behaviours most and these behaviours increase proportional to grade. Otherwise, we see significant differences in Undesirable students behaviours depending on grade, gender and getting education in dual-educational system or mono-educational system (whether students at first stage and second stage get education together or not).

Results show that males are more likely than females students at second stage are more likely than ones at first stage and students get education in dual-educational system are more likely to display undesirable behaviours. We also studied on the effects of getting education in dual-educational system on the behaviours of students at first stage and the results show that students at second stage have negative affects on pupils at first stage.

Key Words: Primary school, Undesirable Students Behaviours, Undesirable Students Behaviours Scale, Disciplinary.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET / ABSTRACT.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xii

BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	7
1.3. Önem.....	8
1.4. Sınırlılıklar.....	9
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	11
2.1. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Tanımı ve Sınıflandırılması.....	11
2.2. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri.....	15
2.3. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Önlenmesi.....	25
2.4. İlgili Araştırmalar.....	33
2.4.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	33
2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	49
3. YÖNTEM.....	54
3.1. Araştırma Modeli.....	54
3.2. Evren ve Çalışma Grubu.....	54
3.3. Veri Toplama Aracı.....	55
3.3.1. İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeğinin Geliştirilmesi.....	55
3.3.2. Ölçeğin Yapı Geçerliliği.....	57

	<u>Sayfa No</u>
3.4. Veri Toplama Süreci.....	62
3.5. Verilerin Analizi.....	62
4. BULGULAR ve YORUMLAR.....	64
5.SONUÇ ve ÖNERİLER.....	82
5.1. Sonuç.....	81
5.2. Öneriler.....	84
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	84
5.2.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler.....	84
KAYNAKÇA.....	86
EKLER.....	97

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Araştırmanın Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Okul Türü ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	56
Tablo 2. İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeği Faktör Analizi (Döndürülmüş temel Bileşenler Analizi) Sonuçları.....	60
Tablo 3. Ölçekteki Faktörlerin Madde Sayıları, Öz değerleri, Açıkladıkları Varyanslar ile Güvenirlik Katsayıları.....	61
Tablo 4. Ölçekteki Faktörler ve Faktörlerde Yer Alan Maddeler.....	62
Tablo 5. İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeğinin Genel Toplamda ve Alt Faktörlerde Ortalama, Ortanca, Tepe Değer ve Standart Sapma Sonuçları.....	66
Tablo 6. Ölçekteki Maddelerin Frekans Dağılım.....	68
Tablo 7. Tüm Ölçek İçin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu.....	70
Tablo 8. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının “Kişilere Zarar Verme” Faktörünün Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu.....	71
Tablo 9. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının “Kendine Zarar Verme” Faktörünün Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu.....	72
Tablo 10. Aşağılama Alt Faktörü İçin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu.....	73
Tablo 11. 1. “Kurallara Uymama” Faktörünün Ortama ve Standart Sapma Puanları.....	73

Tablo 11. 2.	“Kurallara Uymama” Faktörünün Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları.....	74
Tablo 12. 1.	Öğrencilerin Cinsiyete ve Düzeylerine Göre İstenmeyen Öğrenci Davranış Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	76
Tablo 12. 2.	Öğrencilerin Buldukları Kademeleri ve Cinsiyetlerine Göre İstenmeyen Öğrenci Davranış Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	77
Tablo 13. 1.	3 – 8 Sınıflarda Okuyan Öğrencilerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Okulun Türüne Göre İlişkisiz <i>T</i> -Testi Sonuçları.....	79
Tablo 13. 2.	3-5. Sınıflarda Okuyan Öğrencilerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Okulun Türüne Göre İlişkisiz <i>T</i> -Testi Sonuçları.....	80

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi tartışılarak tanımlanmış, araştırmanın amacı ve önemi belirtilmiş ve araştırmanın sınırlılıkları belirlenmiştir.

1.1.Problem

Bilgi üretimi ve iletişimin yaygınlaştığı, bilginin temel sermaye ve bilgi işi ile uğraşanların çoğunlukta olduğu, öğrenmenin hayatın bir parçası haline geldiği bilgi toplumları için eğitimin önemi büyüktür (Cerit, 2001). Eğitimle güzel yaşama ve iyi insan olma sanatını öğrenen insan, sorularını ve sorunlarını aldığı eğitimin kendisine kazandırdığı tutumla cevaplar (Taşdelen, 2003).

Eğitim, bireyin topluma, toplum dinamiklerine uyum sağlamasına yardım etme, bireyin sahip olduğu yetenekleri üst sınırına kadar geliştirmesini sağlama ve bu işlevlerin gerçekleşmesi için gerekli davranış biçimlerini kazandırma sürecidir (Varış, 1998).

İlköğretimde bu sürecin hem en temel eğitsel hedefini hem de bir seviyesini oluşturmaktadır. İlköğretimde temel amaç "Vatandaşlık Eğitimi"dir. İlköğretimle toplumdaki farklılıkların yarattığı çeşitlilik ulusal amaçlar doğrultusunda bütünleştirilmeye çalışılır. Yeşilyaprak (2003)'a göre İlköğretim:

- Öğrencilerin hızla artan bilgi ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olması,
- Çocuğun ahlaki, devinsel, duyuşsal ve bilişsel davranışlarını bir bütün olarak geliştirmek için kapsamlı bir eğitim sağlaması,
- Çocuğun bedensel, duyuşsal ve bilişsel yönlerden bir bütün olarak yetiştirilmesi, nasıl öğreneceğinin öğretilmesi, bilgileri ezberleme yerine özümlemesinin uzun zaman gerektirmesi nedeni ile önemlidir.

Bu önem 16.08.1997 tarihinde yürürlüğe giren 4306 sayılı “Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim” kanunu kapsamında ortaya konmuştur. Bu kanunla birlikte 6-15 yaş arasındaki çocuklar için ilköğretim beş yıldan sekiz yıla çıkarılmış ve zorunlu hale getirilmiştir. Hedef her çocuğa toplumla birlikte yaşama, temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıklarını kazandırmak, her çocuğu ilgi ve yetenekleri yönünde üst öğrenim kurumlarına hazırlamak, temel okuma, yazma ve matematik becerilerini kazanmasını sağlamak, çocukta vatandaşlık ve insan hakları konusunda gerekli bilgi ve becerileri geliştirmektir.

Yürürlüğe giren bu uygulama birçok yönüyle eleştirilirken birçok yönüyle de kabul görmüştür. Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim küçük yaşta çocukların ağır işlerde çalıştırılmasının önüne geçmiş, okullaşma oranını arttırmış ve kız öğrencilerin daha uzun süre eğitim süreci içerisinde kalabilmesini sağlamıştır. Bununla birlikte bu uygulama gerekli destek ve teknik hizmetler iyi planlanmadan uygulanmaya başladığı için eleştirilmiş ve okul, derslik, branş öğretmeni sayısının yetersizliği, eğitim kurumlarının gerekli teknik donanımdan yoksunluğu, ilköğretim programının yeniden düzenlenmesinin gerekliliği uzun süre tartışılmıştır. Ayrıca 7 yaş grubundan 15 yaş grubuna kadar farklı gelişimsel görevlere, özelliklere ve ihtiyaçlara sahip çocukların aynı okul bahçesini, kantini, tuvaleti, koridoru paylaşmasının yaratabileceği problemler de sıklıkla tartışılan bir diğer konu olmuştur. Gerek uzmanlar gerek eğitimciler bu konu hakkındaki bilgi ve deneyimlerini dile getirmişlerdir. Özellikle büyük sınıflarda okuyan öğrencilerde gözlenen istenmeyen davranışların küçük sınıflardaki öğrencilerin istedik davranışlarını olumsuz etkileyebileceği uzmanlar ve eğitimciler tarafından sıklıkla tartışılmıştır.

İstendik davranış eğitim etkinliği ile öğrenciye kazandırılmaya çalışılan duygusal, düşünsel, teknik, akademik yeterliliklerin tümünü içeren kompleks bir kavramdır. Bu kavram eğitimin dayandığı temel ilkeler doğrultusunda öğrencilere okullarda kazandırılmaya çalışılır.

Okullar profesyonel meslek elemanları yardımıyla davranış değiştirme sürecinin planlı ve programlı olarak yürütüldüğü, yaşamda var olan sosyal ve ekonomik farklılıklara sahip bireyler arasında dengeleyici bir ortam sağlayan;

içki, kumar, sigara, uyuşturucu gibi toplumun benimsemediği özelliklerden arınmış sosyal kurumlardır (Erdem, 2001). Tanımda da belirtildiği gibi bu kurumların birinci görevi öğrencileri dış çevrenin güçlüklerinden koruyarak onlar için yaşamı kolaylaştırmak, okul dışındaki çevrede çok daha kolay rastlanabilecek olumsuz davranış modellerini okuldan içeri sokmayarak öğrencinin davranışlarını olumlu yönde geliştirmesini sağlamaktır (Başar, 1997).

Okulun ikinci işlevi ise daha farklı bir boyut içermektedir. Aile ve arkadaş çevresi çocuğa, öteki bireylerle çalışma ve oynama alışkanlığını kazandırırken, okul bir toplumsal kurum olarak bu alışkanlığı sürdürür. İyi planlanmış bir okulun bu düzeydeki faaliyetleri, genellikle sosyoekonomik açıdan düşük düzeyde ve duygusal etkileşim açısından da yetersiz olan aile koşullarını telafi etme ve yaşam içerisinde var olan sosyoekonomik farklılıkları dengeleyerek her öğrenci için eşit şartların olduğu bir ortam sağlamaya yöneliktir (Yavuzer, 1997).

Bu sosyal kurumların her birinin kendine özgü bir kültürü vardır. Okul kültürü okuldaki yönetici, öğretmen ve öğrencilerin birlikte paylaştığı temel değerler, beklentiler, tutumlar ve geleneklerin tümüdür (Çelik, 2003). Okul kültürü bir okulun imajının, kimliğinin ve çekiciliğinin göstergesidir. Güçlü bir okul kültürüne sahip olduğunu hizmet verdiği topluma kanıtlamış okullar toplum tarafından saygın kabul edilir. Böyle bir okulun öğrencisi olmak da öğrencilerin okulu sahiplenme ve kendilerini o okula ait hissetme duygularını geliştirecektir. Okul kültürünü öğrencinin davranışından ayrı düşünmek mümkün değildir. Eğer öğretmenler ve öğrenciler tarafından paylaşılan güçlü bir kültür varsa öğrencilerin okul kurallarını benimsemesi ve istedik davranışlar göstermesi kolaylaşır. Aksi durumda okullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının varlığı, sıklığı ve neden olduğu tehlikelerden söz etmek gerekir.

İstenmeyen öğrenci davranışları özellikle “okulda şiddet” odaklı olarak çok sık gündeme gelmektedir. Oysa istenmeyen öğrenci davranışları sadece şiddetle sınırlı değildir. 1993 yılında ABD’de yapılan bir araştırmada öğretmenlerin görüşlerine göre devamsızlık, sınıfa geç gelme, alkol kullanma, sözel olarak

küfretme, fiziksel çatışma, vandalizm, uyuşturucu kullanma, hırsızlık yapma, gebe kalma, dersi kesme, silah taşıma gibi okullarda 11 ciddi disiplin sorununun olduğu belirtilmiştir (Macneil ve Prate, 2001, Akt: Çelik, 2002).

Akar da (2006) "Ortaöğretim Kurumlarında Karşılaşılan Disiplin Sorunları ve Eğitim Yöneticilerinin Çözüm Yaklaşımları" konulu araştırmasında ortaöğretim kurumlarında en çok görülen disiplin suçlarının okulda kavga etmek, sigara içmek, dersi işleyişine engel olmak, öğretmene saygısızlık ve kesici-yaralayıcı alet bulundurmamak olduğunu saptamıştır. Araştırmalardan da anlaşılacağı gibi "şiddet" okullarda gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarından sadece biridir.

İstenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin alan yazında birçok tanıma ve sınıflamaya rastlamak mümkündür (Ataman, 2000; Ilgar, 2000; Öztürk, 2001; Tertemiz, 2003; Yiğit, 2004). Bu tanım ve sınıflamaların ortak özelliği istenmeyen öğrenci davranışlarının çoğunlukla sınıf içinde diğer öğrencileri rahatsız eden, sınıf etkinliklerini bozan, okulun ve öğretmenin beklenti ve kuralları ile ters düşen ya da sınıfta karışıklık yaratan türdeki davranışlar olarak incelenmesidir. Ayrıca ilköğretimde gözlenen istenmeyen öğrenci davranışları ile ilgili yapılan araştırmalarda da istenmeyen öğrenci davranışlarının sınıf içi süreçlerle sınırlandırıldığı ve sınıf yönetimi kavramıyla ilişkilendirilerek incelendiği görülmektedir (Alkan, 2002; Ataman, 2000; Atıcı, 2004; Çetin, 2002; Danaoğlu, 2009; Günay, 2005; Gökdoğan, 2007; Keskin, 2002; Mursal, 2005). Oysa istenmeyen öğrenci davranışlarını sadece sınıf içi süreçlerle ilişkilendirerek incelemek problemin küçük bir kısmı ile ilgilenmeyi ve yetersiz çözüm önerileri üretmeyi beraberinde getirir. Herhangi bir davranışın istenen ya da istenmeyen oluşu davranışın olduğu ortamın özelliklerine, davranışı gerçekleştirenin, etkilenenin durumuna, belirlenen hedeflerle doğrultusunun paralelliğine bağlı olarak değişmektedir. Yine de bir davranış istenmeyen yapan dört temel ölçütten bahsetmek mümkündür. Korkmaz (2003, 173–174) bu ölçütleri şöyle sıralamıştır:

- Öğrenci davranışının, öğrencinin kendisinin ya da sınıftaki arkadaşlarının öğrenmelerini engellemesi,

- Öğrenci davranışının, öğrencinin kendisinin ya da arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye sokması,
- Öğrenci davranışının, okulun araç ve gereçlerine ya da arkadaşlarının eşyalarına zarar vermesi,
- Öğrenci davranışının, öğrencinin diğer öğrencilerle sosyalleşmesini engellemesi.

Alan yazında istenmeyen öğrenci davranışları problem davranışlar, davranış sorunları, kural dışı davranışlar, uygunsuz davranışlar, disiplinsiz davranışlar vb. farklı şekillerde isimlendirilmektedir. Bu araştırma kapsamında Öztürk (2005)'ün de tanımladığı gibi; okulda veya sınıfta oluşturulmuş yazılı ve yazılı olmayan kurallara aykırı olan ve öğrenme öğretme faaliyetlerinin etkinliğini azaltmaya yol açan, okulun temel misyonuna engel olan davranışların tümü istenmeyen öğrenci davranışı olarak tanımlanmıştır.

İstenmeyen öğrenci davranışları farklı amaçlarla ve nedenlerle ortaya çıkabilir. Dreikurs (1982) bir öğrencinin istenmeyen şekilde davranmasındaki amacını öğrencinin ilgi çekmek istemesine, güç peşinde olmasına, intikam alma peşinde olmasına, öğrencinin umutsuz hissedip; yetersiz olduğunu ortaya koymaya çalışmasına bağlamıştır (Akt: Ünal ve Ada, 2003, s. 188).

Bununla birlikte istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerini okul içi nedenler, okul dışı nedenler ve bireysel özelliklerden kaynaklanan nedenler olarak sınıflamak mümkündür. Okul içi nedenler arasında sınıf yönetimi süreçleri, okulun davranış yönetimi politika ve uygulamaları, sınıfın ve okulun fiziki özellikleri, öğretmen-öğrenci etkileşimi sayılabilir. Okul dışı nedenler arasında ise; öğrencinin ailesinin sosyoekonomik düzeyini, anne-baba-çocuk etkileşimini, arkadaş çevresini, okulun içinde bulunduğu çevrenin özelliklerini, televizyon ve internetin etkisini saymak mümkündür. Ayrıca her bireyin sahip olduğu özellikler, yeterlilikler birbirinden farklıdır. Bu noktada bireysel farklılıklar ve bireysel farklılıkların göz ardı edilmesi de istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını tetikleyebilir.

Sonuç olarak istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri çeşitlilik göstermektedir. İstenmeyen davranışın nedenini iyi anlamak; o davranışı önlemek için yürütülecek çalışmaların temelini oluşturur. Okullarda bu çalışmaların iyi planlanması ve yürütülmesi gereklidir. Bunun için de her okulun davranış problemlerini önlemeyi, bu problemlerle baş etmeyi hedefleyen davranış yönetimi politikasını oluşturması gerekir. Ancak İyi planlanmış okul davranış yönetimi politikası ile okul ortamının düzeninden ve kurallarından öğrenci haberdar edilerek çıkabilecek sorunlar önlenabilir, öğrencilerin hak ve sorumluluklarını fark etmeleri sağlanabilir, öğrencilerin daha çok olumlu yanları görülerek ödüllendirilir, eksikliği sorun yaratabilecek yaşam becerilerinin kazandırılması hedeflenebilir, öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade etme ve problem çözme becerileri geliştirilebilir. Bu süreçte okullarda rehberlik ve psikolojik danışma servislerine önemli görevler düşmektedir.

Yeşilyaprak (2003, s. 34) rehberliği öğrencilerin kendilerini geliştirmesi, çevresine sağlıklı ve dengeli uyum sağlaması için profesyonel düzeyde sunulan sistematik yardım süreci olarak tanımlamaktadır. Bu yardım süreci günümüzde geleneksel rehberlik anlayışından uzak, gelişimsel rehberlik anlayışına göre sunulmaktadır. Gelişimsel rehberlik anlayışında vurgulanan rehberlik hizmetlerinin planlı, programlı, örgütlenmiş bir biçimde ve profesyonel bir düzeyde sunulması, öğrenci ile ilgili herkesin ortak anlayış ve işbirliği içinde çalışması, uygulamaların okulun amaç ve ihtiyaçlarına uygun alanlarda yoğunlaşması, öğretim ve rehberlik programlarının birbirine olan bağımlılığının göz ardı edilmemesi ve hizmetlerin çok yönlü ilişkiler sistemi içinde yürütülmesidir.

İstenmeyen öğrenci davranışları okullarda rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin sıklıkla karşılaştığı ve çözümünde etkin rol oynadığı problemler arasındadır. Bir problemin çözümünde ilk basamak problemin fark edilmesi ve iyi tanımlanmasıdır. Her okulun içinde bulunduğu çevre, okulun kültürü, okul-aile-çevre işbirliğinin düzeyi, yönetim yapısı, koşulları, öğretmen-öğrenci etkileşimi farklıdır. Bu farklılık öğrencilerin davranış örüntülerine de yansımaktadır. Dolayısıyla her okulda ortaya çıkan istenmeyen öğrenci

davranışları ve bu davranışların yaygınlığı farklılık göstermektedir. Bu nedenle okullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının azaltılması konusunda neler yapılabileceğini ve hangi sorun alanlarına ağırlık verileceğini belirlemek için öncelikle yapılması gereken, okullardaki istenmeyen öğrenci davranışlarının türünü ve yaygınlığını belirlemektir.

Bu araştırmada öncelikle okullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının betimlenmesinde rehberlik ve psikolojik danışma servisleri tarafından kullanılabilecek “istenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeği” geliştirilmiş; ayrıca geliştirilen ölçek kullanılarak istenmeyen öğrenci davranışlarının öğrencinin cinsiyetine, sınıf düzeyine, birinci ve ikinci kademede okumasına, birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada ve ayrı eğitim görme durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına da yanıt aranmıştır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Samsun ili Bafra ilçesinde bulunan orta sosyoekonomik düzeye mensup iki ilköğretim okulunda okuyan öğrenciler arasındaki istenmeyen öğrenci davranışlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmada, bu genel amaçtan hareketle aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İstenmeyen öğrenci davranışlarının ilköğretim 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasındaki yaygınlığı nedir?
2. İstenmeyen öğrenci davranışları açısından ilköğretimin 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. İstenmeyen öğrenci davranışları bakımından 1. ve 2. kademede okuyan erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. İstenmeyen öğrenci davranışları açısından bir arada eğitim gören ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencileri ile bir arada eğitim görmeyen akranları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3.Önem

İstenmeyen öğrenci davranışları okullarda yönetsel ve öğretimsel anlamda öğrenciler, öğretmenler, okul yönetimi ve veliler için eğitimde istendik hedeflere ulaşmanın önünde önemli bir engeldir. İstenmeyen öğrenci davranışlarının yönetilmesinde ilk önlem okul çapında alınmalıdır. Okul çapında yaşanan problem davranışları belirlemek, bu davranışları destekleyen koşulları tanımlamak, bu davranışların ortaya çıkmasını engelleyici, istenmeyen davranışları değiştirip azaltmaya yönelik programlar geliştirmek ve yürütmek öncelikli hedef olmalıdır. İkinci önlem sınıf çapında alınmalıdır. Bu noktada öğretmenler okul davranış yönetimi politikaları ile tutarlı davranış yönetim stratejileri kullanmaya teşvik edilmeli, öğretmenlerin sınıf yönetim becerilerini geliştirici çalışmalara ağırlık verilmelidir. Ayrıca öğretmen-öğrenci etkileşimini pozitif yönde destekleyecek, bireysel farklılıklara göre sosyal ve akademik etkinliklerin planlandığı, her öğrencinin kendini mutlu hissedeceği ve aidiyet duygusu yaşayacağı sınıf ortamları oluşturulmalıdır. Üçüncü çaba ciddi boyutta duygusal, sosyal ve davranışsal problem sergileyen öğrencilerle yürütülecek bireysel çalışmaları içermelidir (Sadık, 2006). Tüm bu çalışmaların yürütülmesinde okul rehberlik ve psikolojik danışma servisleri önemli bir rol üstlenmektedir.

Bir problemin çözümlenmesinde problemin fark edilmesi, tanımlanması, nedenlerinin ortaya konması çözüm stratejilerinin geliştirilmesi, bu stratejilerin uygulanması, sonuçların değerlendirilmesi ve sürecin sonuca göre yeniden düzenlenmesi gerekir. Profesyonelliği gerektiren bu süreçte psikolojik danışmanlar okullarda problem olarak görülen istenmeyen öğrenci davranışları ile ilgili durum saptaması yapabilmek için alanda kullanabilecekleri ölçme araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Bu araştırmada geliştirilen "İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeği" rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde kullanılan ölçme araçlarına bir yenisini eklemesi açısından önemlidir. Ayrıca eğitim sürecinde istenmeyen öğrenci davranışlarının hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğini saptamak bu davranışlar ile baş etmek için geliştirilen davranış yönetim stratejilerini oluştururken okul yönetimi, rehberlik ve psikolojik danışma servisleri için

önemli bir bilgi kaynağıdır. Bu araştırmada istenmeyen öğrenci davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi de bu nedenle önem taşımaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

- Bu araştırma Samsun ili Bafra ilçesindeki iki ilköğretim okulunda okuyan 3., 4., 5., 6., 7., ve 8. sınıf öğrencilerinden elde edilen verilerle sınırlıdır.
- Araştırmanın bir diğer sınırlılığı da ilköğretim 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin, araştırmada kullanılan ölçeğin maddelerini cevaplamakta güçlük yaşayabileceği düşüncesi ile araştırmaya dahil edilmemesidir.
- Araştırma kapsamında elde edilen verilerin ve geliştirilen ölçme aracının alt ve üst sosyoekonomik düzeye mensup okullar için de kullanılabilir nitelikte olması amacı ile uygulama yapılan okulların orta sosyoekonomik düzeye mensup okullardan sečilmesi amaçlanmış; ancak seçilen okulların sosyoekonomik düzeyini belirlemeye yönelik ayrı bir çalışma yürütölmemiştir. Öđrenci ailelerinin ekonomik durumu, anne babalarının meslekleri ile ilgili Bafra İlçe Mili Eđitim Müdürlüđü, Bafra Rehberlik Araştırma Merkezi ve okul müdürlerinin bilgileri dikkate alınarak okullar belirlenmiştir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Tanımı ve Sınıflandırılması

İstenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin alan yazında birçok tanıma rastlamak mümkündür. Tertemiz (2003) genel olarak sınıf içinde diğer öğrencileri ve öğretmeni rahatsız eden, sınıf içi eğitim-öğretim etkinliklerini bozan, eğitim sisteminin genel ve özel hedeflerine ulaşma beklenti ve kurallarına ters düşen ya da sınıf düzenini bozan türdeki davranışları istenmeyen davranış olarak tanımlamıştır.

Ilgar (2000) dersin akışını bozan, hedef davranışlara ulaşmayı zorlaştıran veya engelleyen her davranışı istenmeyen öğrenci davranışı olarak nitelendirmiştir.

Ataman (2000) istenmeyen öğrenci davranışlarını; öğretimle ilgili istenmeyen öğrenci davranışları ve yönetimle ilgili istenmeyen öğrenci davranışları olarak iki başlıkta toplamıştır. Öğretimle ilgili istenmeyen öğrenci davranışları öğrencinin akademik performansı ve akademik alandaki gelişimi için yapması gerekenleri olumsuz etkileyen çalışma becerileri ile ilgili davranışlardır. Bu davranışlar arasında ödevlerini zamanında ve istenildiği biçimde yapmama, dikkatini toplayamama, ilgisizlik, öğretmenin sınıfta verdiği yönergeleri takip etmeme, derse çalışmadan gelme, ders araçlarını getirmeme gibi davranışlar sayılabilir. Yönetimle ilgili istenmeyen öğrenci davranışları ise sınıf yönetimi ve amaçları dikkate alındığında öğretimin işleyişini engelleyen, öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişkiye bozucu etki yapan ya da diğerleri için tehlike oluşturabilecek durumları yaratan davranışlardır. Öğretmenine ve arkadaşlarına kaba davranmak, arkadaşlarının ve sınıfın eşyalarına zarar vermek, küfürlü konuşmak, sınıfa geç gelmek, hırsızlık yapmak bu davranışlar arasında sayılabilir.

Charles (2002, s. 3) ise, öğretmenlerin üzerinde görüş birliğine vardığı beş tip istenmeyen öğrenci davranışından söz etmektedir (Akt: Sadık, 2006, s. 34).

- **Saldırgan davranışlar:** Öğretmene ya da diğer öğrencilere karşı fiziksel ya da sözel saldırı.
- **Ahlaka aykırı davranışlar:** Kopya çekme, yalan söyleme, hırsızlık.
- **Otoriteye meydan okuma:** Reddetme, karşı çıkma, öğretmenin istediklerini yapmaktan kaçınma.
- **Dersi bölme:** Yüksek sesle konuşma, bağırma, sınıf içinde dolaşma, komiklik yapma.
- **Sorumluluk almaktan kaçınma:** Amaçsızca etrafta dolaşma, yerinden kalkma, verilen görevleri yapmama, işi savsaklama, işi oyalanarak yapma, uyuklama.

Humphreys (1999) ise, istenmeyen öğrenci davranışlarını kontrolsüzlükten ve aşırı kontrolden kaynaklanan davranışlar olmak üzere ikiye ayırmıştır (Akt: Erden, 2001, s. 37).

Öztürk (2001), sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin görüşleri üzerine yapmış olduğu araştırma sonucu, istenmeyen öğrenci davranışlarını beş davranış grubunda ele almıştır. Bunlar:

- a. Kişilere ve çevreye fiziksel zara verici davranışlar,
- b. Toplumsal beklentilere uygun olmayan davranışlar,
- c. Ders akışını engelleyici davranışlar,
- d. Sorumluluklarını gerektirdiği gibi yapmama ile ilgili davranışlar,
- e. Derse ilgi eksikliğiyle ilgili davranışlar.

Öztürk (2002, s. 141-143) davranış alanına göre yaptığı bir diğer sınıflamada ise istenmeyen öğrenci davranışlarını akademik açıdan istenmeyen davranışlar, sosyal açıdan istenmeyen davranışlar ve fiziksel donanım ve ortama zarar verici istenmeyen davranışlar olarak üç grupta ele almıştır.

Evertson, Emmer ve Worsham (2003, s. 174)' e göre problem davranış türleri şunlardır:

Sorun olarak algılanmayan davranışlar: Kısa süreli dikkatsizlikler, ders anlatımı ya da aktivite sırasında bazı öğrencilerin konuşması veya ödev üzerinde çalışırken kısa süreli aralar vermeleri bu davranışlara örnek verilebilir. Bu davranışlar, sınıf ortamında diğer öğrencilerin dikkatini dağıtacak derecede sorun davranışlar olarak nitelendirilmezler çünkü öğretme-öğrenme etkinliğini etkilemezler, kısa süreli duraksamalara neden olurlar.

Önemsiz (ciddi olmayan), küçük sorunlar: Sınıf işlemleri ya da kurallarına karşı olan davranışları içerir. Bu davranışlar ortaya çıktığı zaman, diğer öğrencilerin öğrenmesini engeller, sınıf etkinliklerine zarar verir. Öğrencinin izin almadan yerinden kalkması, ders süresince dersle ilgili olmayan şeyler okuması ya da yapması, bağımsız ya da grup çalışmaları sırasında aşırı bir biçimde kendi aralarında konuşması ve ders sırasında bir şeyler yemeleri bu davranışlara örnek olarak verilebilir. Bu davranışlar kısa süreli oldukları takdirde küçük olan, rahatsızlık verici davranışlardır.

Önemli (ciddi) fakat etkileri ve genişliği sınırlı sorunlar: Bu davranışlar, öğretimi bozan ve öğrenmeyi ciddi bir şekilde engelleyen davranışlardır. Ancak, bir ya da birkaç öğrenci tarafından yapılan davranışlar olduğundan etkileri sınırlıdır. Bir öğrencinin sürekli olarak ders dışına yönelmesi, bir başka öğrencinin sınıfta dolaştığı ya da konuştuğu için sınıf kurallarını izlemede sık sık başarısız olması, çalışmayı reddetmesi bu davranışlara örnek olarak verilebilir.

Yükselme ve yayılma sorunları: Problem davranışın devam ederek yayılması öğrenme çevresini ve düzenini tehdit etmeye başlamasıdır. Birçok öğrencinin sınıfın içinde dolaşması ve sürekli yüksek sesle konuşması, öğretmenin sessiz olma uyarılarına rağmen aralarında konuşmaya devam etmeleri ve öğretmenle işbirliği yapmayı reddetmeleri bu davranışlara örnek olarak verilebilir (Akt: Sadık, 2006, s. 33-34).

Ekşi (2004) ise yaptığı sınıflamada; öğrencilerin istenmeyen davranışlarını; itaatsizlik, şaklabanlık yapma, başkalarını rahatsız etme, ders dışı davranışlar (hayal kurma, izin isteme), vandalizm (okul malına zarar verme) ve zorbalık olarak belirtmiştir.

Yiğit (2004, s. 160-165)'e göre, öğrencilerde görülen istenmeyen davranışlar, bireysel davranışlar, öğrencinin arkadaşları ile ilişkisi ve öğrencinin öğretmeni ile ilişkisi olarak üç başlıkta incelenebilir.

Bireysel Davranışlar:

- Derse hazırlık yapmadan gelme.
- Dersle ilgilenmeme.
- Derste söz almadan konuşma.
- Derste başka derslere çalışma.
- Derse geç gelme.
- Başarısızlıkları için sürekli bahaneler bulma.
- Sınıfta gereksiz konuşma.
- Nezaket kurallarına uymama.
- Sıraları yazıp çizme.
- Argo konuşma.
- Kişisel temizliğine dikkat etmeme.
- Kılık kıyafetine özen göstermeme.
- Okul dışındaki istenmeyen alışkanlıkları sınıfta yansıtırma.

Arkadaşlarıyla İlişkiler

- Arkadaşının başarısını kıskanma.
- Arkadaşlarını öğretmenine şikâyet etme.
- Arkadaşlarına lakap takma.
- Arkadaşlarını küçük görme.
- Derste diğer arkadaşlarını rahatsız etme.
- El şakası yapma.
- Başkalarının eşyasını izinsiz alma.
- Arkadaşlarıyla sağlıklı iletişim kuramama.

Öğretmenle İlişkiler

- Verilen görevi yapmama.
- Verilen ev ödevini yapmama.
- Öğretmenine karşı gelme.
- Öğretmeni ailesine şikâyet etme.
- Sınıfta oturma biçimine dikkat etmeme.
- Öğretmenle sağlıklı iletişim kuramama.

Bu tanımlama ve sınıflamaların ortak özelliği istenmeyen öğrenci davranışlarının sınıf içi süreçlerle sınırlı tutulmasıdır. Oysa istenmeyen öğrenci davranışları sadece sınıfta yaşananlarla ya da sınıf kuralları ile sınırlı değildir. Bu nedenle bu araştırmada istenmeyen öğrenci davranışlarını daha geniş kapsamda değerlendirebilmek için; okulda veya sınıfta oluşturulmuş

yazılı ve yazılı olmayan kurallara aykırı olan ve öğrenme öğretme faaliyetlerinin etkinliğini azaltmaya yol açan, okulun temel misyonuna engel olan tüm davranışlar istenmeyen öğrenci davranışı olarak tanımlanmıştır.

2.2. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri

Eğitim ve öğretimde belirlenen hedeflere ulaşmada önemli bir engel olan istenmeyen öğrenci davranışlarının yönetiminde amaç; çocuklarda bir gruba dâhil olmayı, topluma uyum sağlamayı kolaylaştırıcı davranış değişiklikleri meydana getirmek ve uygun olmayan davranışları azaltmaktır. Etkili bir davranış yönetimi sadece uygun davranışların oluşmasını ve kalıcılığını sağlamakla değil aynı zamanda uygun olmayan davranışların ortaya çıkmasını engelleyen eğitim öğretim ortamları hazırlamakla mümkündür; bu ise Özyürek (2001)'in belirttiği gibi ancak istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerini anlamak, bu nedenlere uygun stratejiler belirlemek ve uygulamakla gerçekleşebilir.

Davranış oldukça karmaşık bir yapıdır. Bu karmaşık yapı alan yazında Nörobiyolojik, Davranışsal, Bilişsel, Psikoanalitik ve Fenomenolojik yaklaşımlar gibi farklı bakış açılarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Her yaklaşımın davranışın nedenine ilişkin görüşleri farklıdır. Cüceloğlu (1996) bu yaklaşımları şöyle özetlemektedir:

Davranışı nörobiyolojik süreçlerle açıklayan yaklaşıma göre davranışın temelinde son derece karmaşık sinirsel süreçler yer alır. Bu yaklaşımı savunanlar, kişinin salgı bezlerinin çalışmasını, kanın kimyasal yapısını ve bireyin beslenme düzenini davranışı açıklayan temel etkenler olarak görürler.

Davranışçı Yaklaşımda ise bireyin zihninde olup bitenler değil; bireyin gözlenebilir davranışları önemlidir. Bir davranışın nedeni bir uyarıcının varlığıdır ve davranışın türü, kuvveti ve tekrarlanma sıklığı uyarıcının cinsine, şiddetine ve tekrarına bağlıdır. Davranışçı yaklaşımı savunanlar davranışı pekiştiren ödüllendirme koşullarına da önem verirler.

Bilişsel yaklaşıma göre ise insan davranışının altında yatan sebep, uyarıcı tepki ilişkisiyle açıklanamaz. Bilişselciler insanı edilgen bir varlık olarak değil algılayan, uyarıcıları işleyen, anlamlandıran etkin bir sistem olarak görürler. Bilişsel yaklaşımı savunanlar davranışı açıklamak için organizmanın içinde yer alan bilişsel süreçlerin türü

ve yapısı ile gözlenebilen davranışın türü ve yapısı arasındaki ilişkiyi araştırırlar. Böylece bireyin dış dünyayı nasıl içselleştirdiğini anlamaya çalışırlar.

Psikodinamik yaklaşımda ise cinsellik ve saldırganlık gibi iki temel eğilimin davranışlar üzerindeki etkisi ön plandadır. Bireyin davranışlarında bilinçaltı süreçlerin, çocukluk döneminin, kişilik gelişiminin etkisi üzerinde durulur.

Fenomenolojik yaklaşıma göre ise her bireyin kendini ve dış dünyayı kendine göre algılama biçimi olan fenomenler bireyin davranışlarında etkilidir. Bireyin davranışını anlamak bireyin öznel yaşamını anlamakla yani bireyin yaşamında neyin anlamlı olduğunu, neyi gerçekleştirmeye çalıştığını anlamakla mümkündür.

Her yaklaşımın problem davranışın nedenlerine ilişkin açıklamaları farklılık göstermektedir. Alan yazın incelendiğinde bu alanda çalışan uzmanların bu yaklaşımların birinden ya da birkaçından yararlanarak problem davranışın nedenlerine ilişkin farklı sınıflamalar yaptığı görülmektedir. Örneğin Edward (1903) problem davranışların altında yatan nedenleri, ailenin rolüne, toplumun rolüne, okulun rolüne ve okullarda öğrencilere düşünme becerilerinin kazandırılmasındaki başarısızlığa bağlı olarak incelemiştir. Burden (1995) ise bu nedenleri fizyolojik çevre (sağlıkla ilgili faktörler), fiziksel çevre (okuldaki ve evdeki olanaklar, sınıf düzenlemeleri, eğitimci ve yönetici kadronun yetersizliği, eğitim programı, yöntem ve materyaller) ve psikososyal çevre (ilgiler, değerler, beklentiler, motivasyon) olarak ele almıştır (Akt: Çelikkaleli, 2009). Problem davranışların altında yatan nedenler ile ilgili bir diğer sınıflamayı yapan Başar (1997)'a göre ise problem davranışların nedenleri sınıf dışı etkenlerden (aile ve çevre) ve sınıf içi etkenlerden (sınıfın yapısı, eğitim programı, öğretim yöntemleri, öğretmen ve öğrenci özellikleri) kaynaklanmaktadır. Dağdelen (1999) ise problem davranışın altında yatan nedenleri öğrencilerden kaynaklanan nedenler, öğrencinin aile ve yakın çevresinden kaynaklanan nedenler ve öğretmenden kaynaklanan nedenler olarak sınıflandırmıştır.

Sadık (2002), Ergün ve Yüksel (2005)'in yaptığı sınıflamalarda ise istenmeyen davranışların nedenleri okul içi nedenler ve okul dışı nedenler olmak üzere iki grupta toplanmıştır. Ayrıca alan yazında okul içi ve okul dışı

nedenlere etki eden, öğrencilerin bireysel özelliklerini ayrı bir başlıkta inceleyen sınıflamalar da vardır.

Günümüz “Genişletilmiş Okul” kavramı ve uygulamaları okulu, geleneksel öğretimin ve öğretmen rolünün ötesine taşımaktadır. Genişletilmiş okul uygulamaları okulları, özellikle çalışan anne babaların çocuklarının çeşitli etkinliklerle daha uzun süre okullarda tutulduğu, sağlık ve sosyal bakımın sağlandığı, yaşam boyu öğrenme ilkesiyle ailelere gerekli destek eğitimlerin verildiği, velilere yönelik çeşitli aktivitelerin düzenlendiği, çocuklara okul sonrası iş yaşamı ile ilgili gerekli desteğin sağlandığı, spor ve sanat etkinliklerinin yapıldığı, teknolojiye ulaşmayı kolaylaştıran, çocuklara ve velilere yönelik kapsamlı sosyal merkezlere dönüştürmektedir (Elmacı, 2009)

Böylesi bir okul tanımı çevredeki davranışların bozucu etkilerinden öğrencileri korumak için önemli bir noktaya vurgu yapmaktadır. Günümüz okulları sahip olduğu tüm olanakları öğrencilerin ders dışı zamanlarda da kullanabilecekleri şekilde planlayarak açık tutmalı, bu etkinlikleri öğretmen denetimi ve yardımı ile gerçekleştirmeli, okul kütüphanesi, teknoloji sınıfı, spor salonu gibi alanları öğrencilerin gereksinimlerine cevap verecek hale getirmeli, öğrencilerin çevredeki bozucu davranışlarla karşılaşma olasılığını azaltmalıdır.

Okullar farklı yaşantı çevresinden gelen çocukların bir araya geldiği sosyal ortamlardır. Bu farklılıklar çocukların çeşitli olayları farklı algılayıp farklı tepkiler göstermelerine neden olabilmektedir. Okullar da ise benzer eğitim anlayışı ve davranış yönetimi politikaları ile öğrencilerin bireysel farklılıklarını da göz ardı etmeden bu farklılıklar en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Okul, çocukların davranışlarının şekillenmesinde önemli bir role sahiptir; ancak aile çocuğun davranışlarının şekillendiği temel çevredir. Çocuğun eğitiminin önemli bir parçası olan disiplin; çocuğun davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi, davranışlarının sosyal ve doğal sonuçlarını kabullenmesi yani özdenetim kazanması ile ilgilidir ki çocuğa disiplin kazandırılmasında aile temel belirleyicidir.

Yavuzer (1992) aileyi, çocuğa güven duygusu aşıl原因, onun sosyal kabul görmesi için gerekli ortamı hazırlayan, sosyalleşmeyi öğrenebilmesi için

çocuğa kabul görmüş uygun davranış biçimleri için model olan ve bu davranışların gelişimi için rehberlik eden, çocuğun toplumsal yaşama uyum sağlarken karşılaştığı problemlere çözüm getiren, uyum için gerekli sözlü ve toplumsal alışkanlıkları kazanmasına yardımcı olan temel yapı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım ailenin çocuğun gelişimindeki önemine yaptığı vurgu açısından önemlidir. Yapılan araştırmalar da aileyle çocuklarda gözlenen istenmeyen davranışlar arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Erden (2005) genelde istenmeyen davranış gösteren ve akademik başarısı düşük öğrencilerin alt sosyoekonomik gruba dâhil olan ve düzenli bir aile yapısı olmayan çocuklar olduğunu; anne babaların okul başarısı beklentileri ile çocukların akademik başarıları arasında olumlu bir ilişki olduğunu, dengeli ve düzenli aile ilişkilerinin çocuğun başarısını olumlu etkilediğini ve ailenin okulla işbirliğinin öğrencinin okula düzenli devam etmesini sağladığını belirtmektedir.

Can (1983)'a göre ise, anne-baba arası fikir ayrılıkları, aşırı şefkat, aşırı baskı, beslenme konusunda çocuğa ısrarcı olma, ekonomik sorunları çocuğa yansıtma, istenmediğini çocuğa hissettirme ve korkutma da istenmeyen davranışların ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir.

Sonuç olarak aile bireylerinin sahip olduğu kişisel özellikler, çocukların ebeveynini rol model olarak alması, genetik transfer, boşanma, ebeveynlerden birinin kaybı, çocuğun gördüğü kötü muamele, aile içi şiddet, kardeş sayısının fazla oluşu ve çocuğun duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması, ailenin yaşadığı ekonomik sıkıntıları çocuğa yansıtması, daha çok cezaya dayalı yetkeci ve katı disiplin anlayışı, aşırı koruyucu ya da ilgisiz anne baba tutumları, anne babanın çocuklarına tutarsız davranması ve onlarla uzlaşma konusundaki yetersizlikleri gibi etkenler çocuğun istenmeyen davranış örüntüleri geliştirmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Erken çocukluk dönemi bireylerin daha sonrasında nasıl yaşantılar geçireceklerini, bu yaşantıları nasıl yorumlayacaklarını ve yaşadıkları olaylar karşısında ne gibi tepkiler vereceklerini şekillendirme potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla her öğrenci farklı gelişimsel özelliklerini, farklı yaşam biçimlerini ve çeşitli davranış alışkanlıklarını okul ortamına taşır. Bu farklarda onların

davranışlarına yansır. Yapılan araştırmalar akademik yetersizliği olan, sosyal becerileri dūřuk, sosyal açıdan yalnız, arkadaşı olmayan, okulu sevmeyen ve olumsuz davranışlara sahip oğrencilerle arkadaşlık eden çocukların istenmeyen davranışlara daha çok yoneldiğini gostermektedir (Bařar, 1997).

Ayrıca oğrenciler gelişim donemlerine gore de farklı davranışlar sergileyebilmektedir. Ergenlik ağına girmiş bir oğrencinin yaptığı istenmeyen davranışla ilköğretim birinci kademedeki bir oğrencinin yaptığı istenmeyen davranışlar birbirinden farklı olmaktadır. Baymur (1990), bu noktayı vurgulayarak hızlı fiziksel gelişimin görüldüğü ilköğretim döneminde oğrencilerde inat etme, ters davranma, çalışmada isteksizlik, kötümserlik gibi davranışların görülebileceğini belirtmiştir. Ergenlik döneminin getirdiği hızlı değişime uyum sağlamakta zorlanan ve bu sürecin baskısını hisseden çocuklarda ise alınganlık, kavga çıkarma, çabuk öfkelenme gibi istenmeyen davranışlar ön plana çıkabilmektedir.

Oğrencilerin başarı düzeyleri istenmeyen davranışlara neden olabilen bir diğer etkidir. Öğrenme güçlükleri istenmeyen davranışlara yol açabileceği gibi istenmeyen davranışlarda öğrenmeyi güçleştirip; bu davranışların tekrarlanmasına neden olabilir (Baker ve diğerleri, 2008). Her oğrenci başarılı olmak, öğretmeni ve arkadaşları tarafından takdir görmek ister. Başarılı olamayacağını, okul başarısı ile kendisini kabul ettiremeyeceğini düşünen oğrenciler çabalayıp komik duruma düşmektense farklı bir yöntemle; istenmedik şekilde davranarak dikkat çekmeyi tercih edebilirler. Başar (1997)'ında vurguladığı gibi bu noktada eğitimde yapılan önemli bir yanlışın farkına varmak gerekir. Her oğrenciden aynı başarıyı beklemek, bireysel başarının imkânsız, standartların ulaşılmaz olarak algılanmasına yol açarak; oğrencileri derse karşı ilgisizlik, derse katılmama, derse gelmeme gibi istenmeyen davranışlara yoneltebilir.

Cinsiyet, fiziksel ve duygusal değişimler, işitme, görme algılama yetersizliği gibi sağlık problemleri de istenmeyen davranışların oluşumunda önemli bir etkiye sahiptir. Yapılan araştırmalar erkeklerde kızlara oranla daha sık istenmeyen davranış gözleendiğini ortaya koymaktadır (Eripek, 1980; Türke, 1986; Uysal, 1991).

Öğrenci davranışlarının şekillenmesinde önemli rol oynayan bir diğer etken de arkadaş gruplarıdır. Her bireyin tanınma, fark edilme, onay görme, bir gruba ait hissetme gereksinimleri vardır. Bu gereksinimlerini olumsuz davranışları ön plana çıkan arkadaş gruplarında karşılayan öğrencilerin kabul görmek ve dışlanmamak için zaman zaman istenmeyen davranışlar sergilediği görülmektedir. Öğrencilerin bu tür davranışlar sergilemesinin bir diğer nedeni de bu gereksinimlerini olumsuz yönde dikkat çekici davranışlar ile karşılamaya çalışması olabilir. Sergilediği bu olumsuz davranışlar öğrencinin arkadaşları tarafından kabul görüp, güç ve üstünlük sağlamasına yardımcı oluyorsa da bu durum istenmeyen davranışın sürdürülme ve diğer öğrenciler arasında yaygınlaşma ihtimalini arttırmaktadır.

Okul dışı zamanının çoğunu evde geçiren çocuklar için televizyon ve internet vazgeçilmez bir eğlence kaynağıdır. Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi incelenirken özellikle şiddet ve cinsel öğeler içeren programların etkisi üzerinde durulmaktadır. Peker (1994) muhakeme yeteneği henüz gelişmediği için izlediği televizyon programının doğru yanlış yönlerini ayırt edemeyen çocuklar için televizyonda gösterilen dövüş, vurma ve öldürme sahnelerinin şiddete karşı eğilimi arttırdığını belirtmiştir. Aynı zamanda çok geç saatlere kadar televizyon izleyen, geç yatan bir çocuk için ertesi gün erken saatte okula gitmek kolay olmayacaktır. Sınıftaki etkinlikler televizyonda olduğu kadar hareketli ve zaman zaman renkli olamadığı için bu çocuğun sınıftaki etkinliklerden keyif almamasına, etkinliği takip etmemesine ve derslerinde geri kalmasına neden olabilecektir. Derse ilgisini kaybeden bir öğrenci içinde ders dışı alanlara yönelmek, konuşmak, sınıfta gezinmek gibi istenmeyen davranışlar kaçınılmazdır.

İnternetin bilinçsiz kullanımı da çocuklar üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Yapılan araştırmalar çocukların okul dışı zamanlarının önemli kısmını harcadıkları internet kafelere daha çok 15 yaş ve altı çocukların gittiğini göstermektedir. Bu ortamlarda bilgisayar eğitsel amacının dışında daha çok oyunu oynamak ve sohbet yapmak için kullanılmaktadır. Çocuklar İnternet kafelerden argo ve küfürlü konuşma, sigara, alkol ve diğer bağımlılık yapıcı maddelere alışma, zamanından önce cinsellikle tanışma, oynanan

oyunlarla şiddete karşı duyarsızlaşma gibi hem ruhsal durumlarını, hem de sağlıklı sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyecek faktörlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum ise çocuğun tüm yaşam alanlarında etkisini göstermekte dolayısıyla davranışlarına da yansımaktadır. Bilgisayar başında çok zaman geçiren çocuk gerçek dünyadan uzaklaşmakta, arkadaşlık ilişkileri ve sosyal becerileri zayıflamakta giderek izole bir hayat sürüp bundan rahatsız olmamaya başlamaktadır. Zamanının çoğunu bilgisayar başında geçiren çocuk için okul, dersler, ödevler önemini yitirmekte bu durum da okulda ve sosyal yaşamda başarısızlığı beraberinde getirmektedir (TC. İç İşleri Bakanlığı).

Özyürek (1996) ve Terzi (2001)'e göre sınıfta karşılaştıkları istenmeyen davranışlar öğretmenler için önemli bir stres kaynağıdır. Öğretmenler istenmeyen davranışların yönetimine akademik davranışların yönetiminden daha fazla zaman ayırmakta, bu tarz durumlarda kullanabilecekleri pratik uygulamalara ihtiyaç duymakta ve bu konuda verilecek hizmet içi eğitimlere de sıcak bakmaktadır.

Çelikkaleli ve diğerleri (2009) "İlköğretim Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri Üzerine Görüşleri" ile ilgili olarak yaptıkları araştırmada ilköğretim öğrencilerinin sergiledikleri istenmeyen davranışların en önemli nedenleri ile ilgili öğretmen görüşlerinin öğretmenlerin cinsiyetleri, çalıştıkları kademe, öğretmenlik kıdemleri ve buldukları okullardaki çalışma süreleri göz önünde bulundurulduğunda benzerlik gösterdiğini saptamışlardır. Elde edilen sonuçlara göre öğretmenler öğrencilerin ailelerinin sahip olduğu özellikleri, öğrencinin bireysel özelliklerini, göç ve kentleşme ile ülkenin sosyoekonomik koşullarını öğrencilerin istenmeyen davranışlarının en önemli nedenleri arasında algılamaktadır.

Türnüklü ve Şahin (2002) yapmış oldukları araştırmada ise öğretmenlerin birbirine hakaret etme ve küfürlü konuşma, kavga etme, lakap takma, çekememezlik ve kıskançlık, birbirini şikâyet etme gibi en sık karşılaşılan öğrenci çatışmalarının nedenlerine ilişkin aile, çevre, kişisel özellikler, arkadaşlar, öğrencinin okula karşı tutumu, okul ve sınıf gibi kendi dışındaki faktörlere atıfta bulduklarına vurgu yapmışlardır. Oysa okulda ve sınıfta

yaşanan istenmeyen öğrenci davranışlarında öğretmenin etkisi göz ardı edilemez.

Memişoğlu (2005) “Sınıf Ortamında İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Yol Açan Öğretmen Davranışları” isimli araştırmasında bu noktaya işaret ederek öğretmenlerin sorunlarını sınıfa taşınması, öğrencilerine bağırıp çağırması, öğrencilerini notla tehdit etmesi, derse hazırlıksız girmesi, öğrenciye söz hakkı vermemesi, alan bilgisinin yetersiz olması, derse isteksiz girmesi, öğrenciler arasında ayırım yapması gibi davranışlarının istenmeyen öğrenci davranışlarına yol açtığını ortaya koymuştur.

Tümekaya (2005) “Öğretmenlerin Sınıf İçi Disiplin Anlayışları ve Tükenmişlikle İlişkisi” konulu araştırmasında öğretmenlerin sosyodemografik özelliklerinden; çocuk sayısı, çalışma yılı, işi isteyerek seçip seçmemesi, öğrenci sayısı, sosyoekonomik düzeyi gibi değişkenlerle sınıf içi disiplin anlayışları arasında önemli bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Çocuk sahibi olan öğretmenler, olmayanlara göre daha insancıl ve daha duyarlıdır. Hizmet yılı az olan yeni öğretmenlerin disiplin anlayışları, hizmet yılı çok olan tecrübeli öğretmenlere göre daha katıdır. Öğretmenlerin yaptıkları işi, isteyerek seçmiş olmaları sınıf içi disiplin anlayışlarının demokratikleşmesi açısından olumlu bir etki yaratmaktadır. Ayrıca sınıftaki öğrenci sayısı arttıkça katı disiplin anlayışını benimseyen öğretmenlerin sayısı da artmaktadır.

Tertemiz (2003)’de öğretmenin kişisel özellikleri, özgüveni, tükenmişlik duygusu, başarısızlık korkusu, çocuklardan hoşlanıp hoşlanmama durumu ve özel sorunları (evlilik vb.) gibi etkenlerin sınıf içi disiplin sorunların da önemli bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Gözütok (1993) ise yaptığı araştırmada katı disiplin anlayışının etkisine değinmiş ve öğretmenlerin % 9,2’sinin her gün, %25,7’sinin haftada bir öğrencilere fiziksel ceza uyguladıklarını orta koymuştur. Ancak öğrencileri disipline etmek için veya başka nedenlerle dayak gibi fiziksel cezaya başvuran öğretmen aslında potansiyel olarak şiddete eğilimli ve istenmeyen davranışları ile ön plana çıkan bireyler yetiştirmektedir. Pala (2005)

öğretmenlerin kendilerini öğrencilerin yerine koydukları, onları anlamaya çalıştıkları ve öğrencilere kendilerinden ne beklediklerini söylediklerinde sınıf ortamlarında istenmeyen öğrenci davranışlarının azaldığını belirtmektedir.

Büyükkaragöz ve Kesici (1998) "Eğitimde Öğretmenin Rolü ve Öğretmen Tutumlarının Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisi" konusunda yaptıkları ortak araştırmada öğretmen ve öğrenci arasında etkili bir iletişim kurulabilmesinin öğretmenin öğrencilerin davranışlarını iyi analiz edip buna uygun tutumlar sergilemesi ile mümkün olabileceğini ve bunun da beraberinde davranışlarda değişimi sağlayabileceğini ortaya koymuşlardır.

Öğretmen tutumlarının öğrenci üzerindeki etkisini belirten "Kritik Durumlarda Öğretmen Davranışları" konulu bir diğer araştırmada Ergün ve Duman (1998) sınıf içerisinde kritik durumlarda öğretmenlerinin gösterdikleri davranış kalıplarından etkilenecek öğrencilerin de benzer durumlarda bu davranış kalıplarına yatkın davrandıklarını ortaya koymuşlardır.

Kounin'e göre istenmeyen davranışlar, öğrenciler sıkıldıklarında ve değişiklik istediklerinde meydana gelir. Bunun önüne geçebilmek için ise öğretmenlerin dersi etkin kılma, tartışmayı canlı tutma ve öğretim etkinliklerini kısa tutma gibi öğrencilerin öğrenme ilgisini artıran teknikler kullanmaları gerekmektedir. Araştırmacıya göre bu teknikler kullanıldığında öğrenciler dikkat ve ilgilerini daha uzun süre derse verebilecek ve davranış sorunları azalacaktır (Akt.: Yıldız, 2006).

Etkili sınıf yönetimi için öncelikle öğretmenin her öğrencisini iyi tanıması ve öğrencilerinin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişim özelliklerini çok iyi bilmesi gerekir. Hangi davranışın nerede, ne zaman yapılırsa uygun olduğunu; nerede ne zaman yapıldığında uygun olmadığını öğrencilerine anlatamayan bir öğretmen istenmeyen davranışların önüne de geçemeyecektir. Eğitim öğretim etkinliğinde kullanılan öğretim yöntem, araç-gereç ve materyalleri öğrencinin ilgisini çekmeli, öğrencinin ihtiyacını karşılamalıdır. Aksi durumda öğrenci derste sıkılır ve sınıf iklimini ve düzenini bozan davranışlara yönelir.

Öğretim sürecini sıkıcı hale getiren ve sınıf ortamında istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olan en önemli faktörlerden biri de

tekdüzeliktir. Öğretim sürecinde sadece anlatım yönteminin kullanıldığı, öğretmenin sürekli aktif öğrencinin pasif olduğu sınıf içi süreçlerde tekdüzelikten söz edilebilir. Oysa öğretim sürecini farklı öğretim yöntem ve tekniklerini kullanarak renklendiren, öğrencileri ile göz teması kuran, öğrencileri öğrenme sürecinde aktif kılan, eğitim sürecini iyi planlayıp ilgi çekici araç-gereç ve materyallerle zenginleştiren öğretmen istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını da engellemiş olur.

Sınıftaki öğrenci sayısı, gürültü, ısı, ışık, temizlik, yerleşim düzeni gibi sınıfın fiziki koşulları ile ilgili özellikler de öğrenci davranışları üzerinde etkilidir. Kalabalık sınıflarda öğretmenin öğrencileri kontrolü zorlaşır. Sınıf içi etkinliklerde her öğrenciye düşen zaman azalır. Bu durum da derse ilgisizliğin ve dikkat dağınıklığının bir sonucu olarak ortaya çıkan, öğretmen öğrenci etkileşimini olumsuz etkileyen gürültüye neden olur. Kalabalık sınıflarda gürültünün kontrolü zorlaşır ve bu etkenler istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Sınıfta öğrencilerin yerleşim düzeni de önemli bir diğer etkidir. Her öğrenci söz alan arkadaşını görmek, sınıf içi etkinliklere dâhil olduğunu hissetmek ister ve arkadaşının sırtını gördüğü, tahtadan uzak arka sırada oturduğu bir oturma düzeni içerisinde bu mümkün değildir. Sınıfın aşırı sıcak veya soğuk olması, fazla ya da az aydınlatılması eğitim öğretim sürecini etkiler. Aşırı sıcak ortamda zihinsel gevşemeden ve dikkatin dağılmasında söz edilebilir. Aynı şekilde soğuk bir sınıf ortamında ise dikkat ısınma çabalarına yöneleceği için öğrenci eğitim etkinliğinden uzaklaşacaktır (Aydın, 1998).

Sınıfın sahip olduğu özelliklerin yanı sıra okulun sahip olduğu fiziksel ve eğitsel özellikler de eğitim hedeflerini gerçekleştirecek nitelikte değilse istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Yapılan araştırmalarda okulun büyüklüğünün öğrenciler üzerindeki etkisi araştırılmış ve sonuç olarak büyük ve kalabalık okul ortamlarında öğrencilerin daha az etkinliğe katıldığı ve daha az arkadaşlık ilişkisi kurduğu bulunmuştur. Oysa küçük okullarda öğrenciler etkinliklere katılmak için daha fazla baskı hissetmekte, bunun sonucu olarak kendisini vazgeçilmez bir kişi olarak görmekte ve daha değerli bulmaktadır. Etkinliklere ilişkin hissettiği doyum da

daha fazla olmaktadır. Okul büyüklüğü ile ilişkili bir diğer değişken ise devamsızlıktır; okul büyüklüğü ve öğrenci devamsızlığı arasında olumsuz bir korelasyon olduğu bulunmuştur. Ayrıca büyük okulların öğrenci başarısını arttırmada daha az etkili olduğu elde edilen bulgular arasındadır (Öğülmüş, 1995).

Küçük okullarda öğretmen ve öğrencinin birbirini tanınması, öğrencinin dikkat çekmesi kolay, öğretmen öğrenci etkileşimi güçlü olmaktadır. Büyük okullarda çoğunlukla bunun tersi bir durum söz konusudur. Unutulmaması gereken bir diğer nokta öğrenci sayısının artması ile disiplin problemleri arasında doğru orantı olduğudur (Başar, 1997).

Sadece okulun büyüklüğü değil aynı zamanda fiziksel koşulları, düzenlenişinin çekiciliği, ders dışı zamanlarda öğrenci için okulu çekici kılan etkinliklerin planlanması, katı disiplin anlayışından uzak demokratik yönetim anlayışı, okul idaresi ve öğretmenler arasında davranış yönetimi konusunda tutarlılık olması, öğrencilerin okuldaki yaşamları konusunda söz sahibi olması gibi değişkenlerde öğrenci davranışları üzerinde önemli etkiye sahiptir (Başar, 1997).

Edwards (1993), öğrencilerin istenmeyen davranışlarının zaman zaman okula, okuldaki yönetici ve öğretmenlere tepki olduğunu belirtmektedir. Edwards (1993)'a göre, aşağıda belirtilen durumlarda, yöneticiler ve öğretmenler istenmeyen davranışlara ortam hazırlamaktadır (Akt: Sadık, 2006, s. 38):

- Öğrenciler için anlamlı olmayan bilgileri öğrenmeleri için öğrencileri zorlamak.
- Öğrencilerde bağımsız düşünme becerilerini geliştirmede ve desteklemede yetersiz kalmak.
- Öğrencilerin kabul edildiklerini hissetmeleri için katı koşullar tespit etmek.
- Öğrencilerin çoğunun başarısını kısıtlayan, rekabete dayalı bir not sistemini desteklemek.

- Öğrenciler üzerinde aşırı kontrol uygulamak ve öğrencilerin özerk ve bağımsız olabilecekleri bir çevre sağlamada yetersiz kalmak.
- Uygun olmayan davranışları destekleyen disiplin prosedürleri uygulamak.

Sonuç olarak istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenini tek bir değişkene bağlamak mümkün değildir.

Okullar çok sayıda olayın yaşandığı aynı anda birçok etkinliğin gerçekleştiği sosyal ortamlardır; öğrenci davranışlarında olduğu gibi okullar da çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu çok boyutluluk içerisinde sınıflarda, ortak alanlarda öğrenciyle, veliyle birçok etkileşim bir arada eşzamanlı olarak yürümektedir. Dolayısıyla öğretmenler, okul yönetimi aynı anda birçok faaliyeti yönetmektedir. Okullarda yürütülen eğitim ve öğretim etkinliklerinin tümünde anındalık, çabukluk ve kestirilemezlik söz konusudur. Bu ise öğretim görevini yerine getirirken öğretmenin, okul yönetiminin olayları kontrol altında tutmasını ve bu olaylara imkân veren koşulları dikkatli bir şekilde planlayarak önlem almasını gerektirir. Okullarda yaşanan her olay tüm öğrencilerin gözü önünde yaşanır ve öğrenciler tüm olaylara tanık olurlar. Dolayısıyla olaylar karşısında gösterilen tepkiler, alınan önlemler, ya da sergilenen istenmeyen davranışlar her öğrencinin kendi davranış repertuarlarını oluştururken kullanacağı bir kaynak niteliğindedir. Bu nedenle bir okulun sistemli ve düzenli bir davranış yönetimi politikası oluşturması gerekir.

2.3. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Önlenmesi

Okul davranış yönetim politikası; okulda öğrencilere istendik davranış kazandırmak, istenmeyen davranışlarla baş etmek ve istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını engellemekte kullanılan yöntemlerde okulun tüm üyeleri arasında tutum ve davranış birliği sağlamak için oluşturulan bir yol haritasıdır. Düzenli ve sistemli davranış yönetimi politikası geliştirmekteki amaç öğrenciye kendi davranışını istenen davranışlarla kıyaslayarak öz denetleme, öz değerlendirme alışkanlığı ve yeterliği kazandırmak, öğrencilerin sosyalleşmelerini geliştirmek, onlara doğru düşünme ve değerlendirme kriterleri çerçevesinde hareket etme alışkanlığını vermektir;

yani disiplini sağlamaktır (Erden, 2005). Disiplin hakkında birçok yanlış inanç vardır; iyi bir davranış yönetimi politikası bu yanlış inançlardan arınmış olmalıdır. Öncelikle disiplin korku ve baskı yoluyla hükmetmek değildir. Dayakla, tehditle istenmeyen davranışların önüne geçilebileceğini düşünmek büyük bir yanılgıdır. Nitekim fiziksel cezaya maruz kalan çocuk arkadaşlarının önünde ciddi biçimde küçük düşme, mahcup olma, gururunun kırılması gibi duygular yaşamakta ve öğretmenin sergilediği olumsuz davranış sonucu isyankâr olup, çaba harcamaktan vazgeçerek intikam peşine düşmektedir (Gözütok, 1993; Yeşilyaprak, 2005). Ayrıca yapılan araştırmalar fiziksel cezanın davranış düzeltmede, okula ve derslere ilişkin olumlu tutum geliştirmede etkili bir araç olmadığını, öğrencilerin olumsuz ve yanlış davranışlarını arttıracaklarını ortaya koymaktadır (Mahiroğlu ve Buluç, 2003). Fiziksel cezaya maruz kalan çocuğun zihinsel yoğunlaşma yeteneği azalmakta, okuldaki başarı oranı düşmekte, okula devamsızlık, okuldan kaçma davranışları artmakta, cezalandırılma endişesiyle çocuk yalan söylemeye ve suça yönelmekte, öfke, nefret, kin duyguları oluşmakta, düşük benlik tasarımı ve özsaygı oluşumu, cesaretsizlik, korkaklık, silik kişilik oluşumu ve sapmalara yatkınlık artmaktadır (Gözütok, 1993).

Disiplin sadece kontrolsüz davranışlara yönelik olmamalıdır. Aşırı utangaçlık, çekingenlik, sık sık hayallere dalma, zayıf öğrenme dürtüsü, yetersiz kaygılanma ve endişelenme gibi aşırı kontrollü davranışlara da yönelik olmalıdır. İyi bir disiplin sisteminin temelini kendini kontrol edebilen yetişkinler oluşturur; dolayısıyla disiplin sadece çocuklar için değildir. Disiplinde temel amaç başkalarını kontrol etmek değil, kişilerin kendilerini kontrol etmelerini sağlamaktır. Sınırları belirlemek ve korumak konusunda kararlı olmak anlamına gelen sıkı disiplin değil; öfke ve sertliğe dayalı disiplin yöntemi çocuklarda olumsuz etkilere yol açmaktadır. Unutulmaması gereken bir diğer nokta da sorunlu evlerden de gelseler her çocuk disipline edilebilir; ancak öğretmenin bu süreci okul yönetiminden, rehberlik servisinden destek alarak ve aile ile işbirliği içerisinde yürütmesi gerekir.

Alan yazın incelendiğinde farklı disiplin yaklaşımlarına rastlamak mümkündür. Bu yaklaşımlardan biri “Cezalandırıcı Disiplin” yaklaşımıdır.

Cezalandırıcı disiplin yaklaşımı “her şeyin bir bedeli vardır” anlayışı üzerine kurulmuştur. Geleneksel ve davranışçı yaklaşım olarak bilinen felsefi ve psikolojik temellere dayanır. Bu yaklaşımda öğrencilerin uyması gereken yasaklar ve bunlara uyulmaması durumunda verilecek cezalar önceden belirlenmiştir (Sayın, 2001, s.18). Disiplin, cezalandırma üzerine kurulmuştur. Kurallara uyup uymamanın sonuçları açıkça belirlenir ve uygun olan davranışlar ödüllendirilir (Başar, 1999, s. 131). Geçerli bir disiplin anlayışı olarak görülmemekle birlikte; bu yöntemin bazı değerleri dikkate alınarak diğer disiplin yöntemleri ile birlikte kullanılabilir. Ancak cezalandırıcı disiplin yaklaşımının en önemli eksikliği istenmeyen davranışların bu yöntemle durdurulması; ancak istenilen davranışın öğretilmemesidir (Sayın, 2001, s.19)

Diğer bir disiplin yaklaşımı korku yoluyla engellemeye dayalı disiplin yaklaşımıdır. Bu yaklaşım insan doğasının doğuştan isyankâr, asi, tembel, saldırgan olduğuna ve hangi yöntemle olursa olsun engellemeler ve yasaklar yoluyla dışarıdan, tam anlamıyla kontrol edilmesi gerektiğini savunan kötümserlik görüşüne dayandırılmaktadır. Buna göre öğretmen öğrenci davranışlarını kontrol altında tutmak için bağırma, üzerine yürüme, iteleme, dayak, tehdit, azarlama, zorlama, baskı kurma gibi sert cezalandırma yöntemlerini kullanmalıdır. Hatta ceza sadece istenmeyen davranış ortaya çıktığında değil; suç unsuru olmadığı zamanlarda da diğer öğrencilere karşı kullanılmalıdır. Böylece istenmeyen davranışın ortaya çıkmasını engelleyen caydırıcı bir ortam yaratılır; ayrıca öğrenciler korktukları zaman öğretmenin istediği gibi davranma ihtimalleri artar. Bu yaklaşım koridorda kavga eden iki öğrenciye sözlü ve sert bir emir vererek birbirlerine zarar vermesini engellemek ve kavgayı hemen durdurmak için kullanıldığında yararlı olabileceği söylenebilir. Ancak uzun vadede bu stratejilerin işe yarar olarak nitelendirilmediği, sadece geçici çözümler yarattığı ve öğretmenle öğrenci arasındaki iletişimi kopardığı vurgulanmaktadır (Saritaş, 2000).

İyileştirici disiplin yaklaşımında ise bireyin doğru yapacağına inanılır ve güvenilir. İstenmeyen davranışın bir nedeni vardır. Bu neden doğru tespit edilir; neden ortadan kaldırılır ve bu davranışın neden olabileceği sonuçlar

öğrenciye anlatılırsa istenmeyen davranış sonlandırılır (Sarıtış, 2000). Bu yaklaşımda temel amaç bireylerde, kabul gören mevcut kurallara karşı çıkmak, direnmek yerine; bu kurallara uymalarını sağlayan bir düşünce yerleştirmeye çalışmaktır. Öğrenciler sınıf içerisinde istenmeyen davranışta bulduklarında, öğretmen onları önce dikkatli bir biçimde dinler davranışın altında yatan nedenleri anlamaya çalışır. Öğrencilerle kendi duygu ve düşüncelerini paylaşır. Aynı zamanda davranışın neden olabileceği sonuçlar hakkında bilgi verir. Kesin bir dille düşüncelerini ortaya koyar (Korkmaz, 2003). Öğrenci istenmeyen davranışı tekrarladığı durumda davranışın yanlış olduğu hatırlatılabilir, öğrenci uyarılabilir, özür dilemesi sağlanabilir, ya da öğrenciye yaptırım uygulanabilir (Sayın, 2001).

Eğer biz disiplinin amacını korkutmak, sindirmek, cezalandırmak değil, iyileştirmek, güvenini kazanmak, yardım etmek, desteklemek olarak kabul ediyorsak; her öğrencinin bireysel farklılıklarını dikkate alıp yasaklardan çok teşvik etmeye ve özendirmeye önem veriyorsak; sınıf çalışmalarındaki sosyal bilinci, öğrenci katılımını; objektif tarafsız ve adil olmayı istenmeyen davranışlarla baş ederken bir ilke olarak benimsiyorsak önleyici disiplin yaklaşımından bahsediyoruz demektir (Sarıtış, 2000,).

Önleyici disiplin anlayışında öğrencilerin kuralların belirlenme sürecine aktif katılmasının önemi vurgulanır. Ancak bu şekilde öğrenci kuralları benimser ve kuralları uygular. Eğer öğrenciye kuralların konulma amacı, kendilerinden ne beklediği, nelerin yapılmasının istendiği, istenmeyen davranışlar ortaya çıktığında uygulanacak yaptırımlar açık ve net bir biçimde ifade edilirse bu durum öğrencileri istenmeyen davranışlarını değiştirmeye yöneltecektir. Öğretmenlerin kuralları belirlediği ve öğrencilerin bu kurallara uymaya zorlandığı eğitim ortamlarında ise öğrencilerin kuralları sahiplenmediğini, yaptığı hatalarda yalan söyleme, başkalarını suçlama, zorbalık, okuldan kaçma davranışlarına yöneldikleri görülebilir (Sadık, 2006).

Son disiplin yaklaşımı etkileşimsel (koruyucu) disiplin yaklaşımıdır. Bu disiplin yaklaşımı hem insancıl hem de davranışçı felsefenin ilkelerine dayanmaktadır. Bu disiplin yaklaşımına göre bireyin gelişiminde, öğrenmesinde bireysel özelliklerinin, düşüncelerinin, duygularının yanı sıra

çevrenin etkisi yadsınamaz. Buna göre öğrenme bireysel bir süreç olarak kabul edilse de, bireyin içinde bulunduğu grubun yapısı ve davranışı öğrenmeler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle öğrencilerin davranışlarının kontrol edilmesinde öğretmen kadar diğer öğrenciler de sorumluluk sahibidir. Bu yaklaşımda öğretmenin görevi öğrencilere rehberlik yapmak ve sınıfın haklarını korumaktır. Bunun için öğretmen etkin ve üretken bir sınıf ortamı oluşturur, öğrencilerini açık iletişime ve bağlılığa özendirir, sorumluluklarını öğrenciyle paylaşır, beklentilerini açıkça ortaya koyar (Sadık, 2006).

Bir okulda hangi disiplin anlayışının benimsendiği, ne şekilde uygulandığı o okuldaki öğrenci davranışlarının nasıl yönetildiği hakkında bilgi verir. Sprague ve diğerleri (2001, 497) [1-6 maddeler] ve Welsh'e (2000, 94) [7-15 maddeler] göre bir okulda (Akt: Işık, 2004)

- Öğretimin etkisizliği ve dolayısıyla öğrenci başarısızlığı,
- Tutarsız ve cezalandırıcı yönetsel uygulamalar,
- Öğretim imkânlarının yetersizliği ve öğrencinin kendini kontrol etmesine yönelik imkânların yokluğu,
- İstenen davranışlara yönelik olarak açık olmayan beklentiler,
- Kuralların uygulanmasına gerekli hassasiyetin gösterilmemesi,
- Öğrencilerin bireysel farklılıklarına uygun olarak öğretimin bireyselleştirilememesi,
- Kuralların açık, adil ve tutarlı olmaması,
- Öğretmen ve yöneticilerin kurallara hakim olmaması,
- Yanlış davranışların görmezden gelinmesi,
- Öğrencilerin kuralların meşru olduğuna inanmamaları,
- Okulun büyüklüğü,
- Öğretim için kaynakların yetersizliği,
- Öğretmen yönetici iş birliğinin zayıflığı,
- Yöneticinin pasifliği,
- Cezalandırıcı öğretmen davranışlarının yaygın kullanılması,

Söz konusuysa o okulda disiplin etkili bir şekilde sağlanamamakta ve okul güvenli bir ortam olmaktan uzaklaşmaktadır. Okul güvenliği öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer personelin kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal bakımdan özgür hissetmeleridir. Bir okulun güvenli bir okul olabilmesi için davranış yönetimi stratejilerinin iyi belirlenmesi, planlanması ve okul davranış yönetimi politikasının oluşturulması gerekir. Ancak iyi planlanmış okul davranış yönetimi politikası öğrencilerin eğitim programlarından daha etkin yararlanabilmesi, sosyal becerilerini, özdenetimlerini ve kendilerini geliştirmesi, daha sonraki yaşantılarına hazırlanması ve kendilerini fiziksel ve psikolojik güvenlik içinde hissetmesi amaçlarını gerçekleştirebilir.

Bir okulda davranışın iyi yönetilmesinde temel kural öğrenci, öğretmen, okul yönetimi, okul çalışanları ve aile arasında tutarlılığı, işbirliğini sağlamak ve rehberlik hizmetlerini etkin bir şekilde yürütmektir.

Öğrenci Kişilik Hizmetlerinin bir parçası olan Rehberlik Hizmetleri 20. yüzyılın geleneksel eğitim anlayışına yapılan eleştirilerin yarattığı çağdaşlaşma akımı sonucunda eğitimdeki yerini almıştır.

Yeşilyaprak (2003, s. 20) bu eleştirileri:

- Yalnızca akademik başarıya önem vererek, insanların diğer doğal yeteneklerinin gelişmesini engellemesi,
- Duygulardan soyutlanmış yüzeysel yaşantılarla yetindiği için kalıcı ve köklü davranış değişiklikleri sağlayamaması,
- Daha çok yarışma ortamı yaratıp; öğrencilerin kendilerini yetersiz hissetmelerine yol açması aynı zamanda güven ve dayanışma duygularını yok etmesi,
- Bireysel farklılıkları dikkate almayıp yetenek ve ilgileri geliştirmede yetersiz kalması,
- Bireylere yaşama aktif uyum yapabilecek özellikleri kazandırmakta yetersiz kalması şeklinde özetlemektedir.

Rehberlik bireyin kendini anlaması, çevredeki olanakları tanınması ve doğru kararlar vererek özünü gerçekleştirebilmesi için yapılan sistematik ve profesyonel yardım sürecidir (Kuzgun, 2000, s. 5).

Bu yardım sürecinde bireye psikolojik danışma, oryantasyon, bireyi tanıma, bilgi toplama ve yayma, yöneltme ve yerleştirme, izleme ve değerlendirme, müşavirlik hizmetleri sunulur. Günümüz rehberlik hizmetlerinde kriz yönelimli, iyileştirici - çare bulucu ve önleyici yaklaşımların yerini gelişimsel yaklaşım almıştır. Bu yaklaşım geleneksel yaklaşımda olduğu gibi rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde uzman odaklı değil öğretmen odaklıdır. Öğrencilerin ihtiyaç ve problemleri ile ilgili yürütülecek çalışmalarda öğretmen, yönetici, veli ve uzman işbirliğini vurgular. Gelişimsel rehberlik anlayışına göre bireylerin sürekli gelişim halinde olduğu kabul edilir. Her birey kendi yaş dönemine özgü gelişim görevlerini başarı ile yerine getirmek durumundadır. Bir gelişim basamağını başarı ile geçen bireyin daha sonraki gelişim basamağındaki gelişim görevlerinde de daha başarılı olacağı düşünülür. Bu nedenle rehberlik hizmetleri planlanır ve yürütülürken o eğitim düzeyindeki bireylerin gelişim özelliklerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini ve sorunlarını iyi tanımak ve bireyin fizyolojik, psikolojik, sosyal ve zihinsel yönden gelişmesini ve uyumunu desteklemeyi hedeflemek gerekir. Gelişimsel rehberlik anlayışının yaygınlaşması rehberlik hizmetlerini sadece ortaöğretim kurumlarıyla sınırlı olmaktan çıkarmış; ilköğretim okullarında da rehberlik hizmetlerinin yaygınlığını ve önemini arttırmıştır (Yeşilyaprak, 2003).

Gelişimsel rehberlik anlayışında ele alınan başlıca konular okulu ve çevreyi tanıma, kendini ve davranışlarını anlama, karar verme ve problem çözme, kişiler arası ilişki ve iletişim becerileri, okul başarısı becerileri, meslek farkındalığı ve eğitsel planlama, toplumsal katılımıdır (Erkan, 2000, s. 8).

Yeşilyaprak (2003) bu temel konulardan hareketle ilköğretimde rehberlik hizmetlerinin temel amaçlarını:

- Çocuğun ilgi ve yeteneklerini fark ederek kendini tanıması ve kabul etmesi,
- Sosyal ilgi ve ait olma duygusunu geliştirerek toplumsallaşması,

- Sorumlu ve amaçları olan bireyler olarak eğitsel ve mesleki hedefler oluşturması,
- Özyönetim, özdenetim, problem çözüme becerilerini geliştirerek eğitsel süreçlere daha fazla katılması,
- Olumlu benlik kavramı geliştirmesi, insan ilişkilerinde olgunlaşması,
- Rehberlik ilke ve tekniklerinin tüm öğretmenler ve yöneticiler tarafından kullanılmasını destekleyerek öğretimin bireyselleşmesi, ders içi ve ders dışı programların öğrencinin kişisel, sosyal, bilişsel, duyuşsal gereksinimlerini karşılaması,
- Aile ilişkilerinde yaşanabilen sorunların çözümlünde yardım sağlanabilmesi için gerekli hizmetleri yürütmek olarak özetlemiştir.

Bu süreçte özellikle rehberlik hizmetleri programı ile ilköğretim programının birbiri ile bağlantılı ve etkileşim içerisinde olması önemlidir. Bu noktada uzman odaklı geleneksel yaklaşımdan farklı olarak ilköğretimde sınıf öğretmenliğinin esas olduğu ve psikolojik danışman ile öğretmen arasındaki işbirliğinin önemi unutulmamalıdır (Yeşilyaprak, 2003).

Rehberlik ve psikolojik danışma servislerinden öğretmenlerin en çok yardım beklediği konulardan biri istenmeyen öğrenci davranışları ile baş etmede yaşadıkları problemlerdir. Bu problem geleneksel yaklaşımda olduğu gibi uzman ve kriz odaklı, tepkisel yöntemlerle değil; öğretmenin, okul çalışanının, ailenin, okul yönetiminin ve öğrencinin katılımıyla, sistemli davranış yönetimi stratejilerin planlanması, tutum ve davranış birliği sağlanarak uygulanması ile çözülebilir.

Yürütülecek çalışmaların planlanmasında ilk basamak okulun ihtiyaç ve problemlerinin iyi belirlenmesidir. Bu ise rehberlik ve psikolojik danışma servisleri tarafından kullanılabilir, okulda gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarını betimlemeye yardımcı ölçme araçlarına duyulan ihtiyaç ortaya koymaktadır.

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde istenmeyen öğrenci davranışları konusunda önce Türkiye’de, ardından ise yabancı ülkelerde yapılan araştırma bulgularına yer verilmiştir.

2.4.1.Türkiye’de Yapılan Araştırmalar:

Ülkemizde istenmeyen öğrenci davranışları ile ilgili yapılan ilk kapsamlı çalışma Oktay’ın (1976) yapmış olduğu araştırmadır. İstanbul ve Konya’daki 26 ortaöğretim kurumunda yürüttüğü çalışmada Oktay, öğretmene saygısızlık, okuldan kaçma, okul ya da sınıf disiplinini bozma, kopya çekme davranışlarının en sık gözlenen disiplin kurallarına aykırı ve cezalandırılan davranışlar olduğunu saptamıştır (Akt: Eripek,1980).

Eripek (1980) “Ankara İl Merkezinde Bulunan Ortaöğretim Kurumlarında Disiplin Uygulamaları ve Bu Uygulamaların Öğrencilerin Uyum Sorunları Yönünden Değerlendirilmesi” konulu araştırmasında araştırmaya dahil olan öğrencilerin %5,7’sinin en az bir kere disipline aykırı davranış yada davranışta bulunduğu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere, üst sınıfta olanların alt sınıfta olanlara oranla daha fazla disipline aykırı davranış gösterdiğini saptamıştır. Ayrıca yaş büyüdükçe disipline aykırı davranışta bulunma oranı artmakta, en fazla 18-19 yaşlarında yoğunlaşmaktadır. Okulların bulunduğu çevreye göre disipline aykırı davranışta bulunma oranına bakıldığında en fazla problem davranışa alt sosyoekonomik düzeydeki okullarda rastlanmaktadır. Öğrenci sayısı fazla olan okullarda öğrenci sayısı az olan okullara göre, meslek liselerinde genel liselere oranla, karma eğitim yapan okullarda yalnız kız ya da yalnız erkek öğrencilerin bulunduğu okullara oranla daha sık disipline aykırı davranış gözlenmektedir. Kavga etmek, kavgaya karışmak, okuldan ya da dersten kaçmak, öğretmene, okul yöneticisine saygısızca davranmak en sık gözlenen disipline aykırı davranışlardır.

Türkeç (1986) “Orta Dereceli Okullarda Öğrencilerde Görülen Disiplinsiz Davranışlar ve Bunlara Uygulanan Yaptırımlar” konulu araştırmasında öğretmene karşı gelme, kopya çekme, dersin huzurunu bozma, sigara içme, dersten kaçma, okuldan kaçma, kahvehanede oyun oynama davranışlarının en çok gözlenen problem davranışlar olduğunu saptanmıştır. Eripek’in

araştırmasında olduğu gibi Türkeç de erkek öğrencilerde kız öğrencilere, yaşı büyük olan öğrencilerde yaşı küçük olan öğrencilere oranla daha fazla problem davranış görüldüğünü belirtmiştir.

Uysal (1991) "Ortaöğretim Kurumlarında Disiplin Yönetmeliği Hükümlerine Göre Disiplin Uygulamalarının Değerlendirilmesi" konulu araştırmasında disipline aykırı öğrenci davranışlarının, görülme sıklığına göre dersin akışını bozma, arkadaşları ile kavga etme, sınıfı ders yapılmaz hale getirme olduğunu saptamıştır. Öğrencilerin disipline aykırı davranışları karşısında en çok (%86) okuldan uzaklaştırma cezası ile cezalandırıldığı ve erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla ceza aldığı görülmüştür. Ceza alan öğrenciler 16-17 yaşlarında yoğunlaşmakta ve çoğunlukla lise 2. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu çalışmada okuldaki disiplin olaylarının nedeni olarak disiplin kurulu üyeleri ve öğrenciler:

- Kötü arkadaş çevresi,
- Okulların fiziki koşullarının yeterli olmaması,
- Öğrencilerin sağlık ve ergenlik sorunları,
- Öğrencilerin kendi davranışlarının sonuçlarını kestirememeleri,
- Ahlak kurallarına yeterli önemi vermemeleri,
- Müfredat programındaki konuların öğrencilerin ilgisini çekmemesi,
- Sınıfta öğrenciyi pasif kılan öğretim yöntemleri,
- Öğrencilerin ailelerinin ekonomik koşullarının bozuk olması,
- Öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeylerinin yetersizliği,
- Öğretmenlerin sınıfta aşırı itaat istemesi,
- Öğretmenlerin öğrencilere adaletsiz davranması,
- Okulun baskıcı yönetim anlayışı,
- Kalabalık sınıflar gibi etkenleri görmüş;

Disiplin olaylarının nedenlerine ilişkin öğrenci ve disiplin kurulu üyelerinin düşünceleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak disiplin olaylarının nedenlerine ilişkin öğrencilerin görüşlerinin daha çok yöneticilerin tutumları konusunda yoğunlaştığı görülürken, disiplin kurulu üyelerinin aile ve çocuğun arkadaş çevresine vurgu yaptığı gözlenmiştir.

Ağır (1991) “Orta Dereceli Okullarda Öğrencilerin İşledikleri Disiplin Suçları” konulu araştırmasında okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin demokratik disiplin anlayışının kavram ve kurallarını bildiklerini, fakat bunu uygulamadıklarını tespit etmiştir. Araştırmanın diğer bir sonucu, öğrencilerin sosyoekonomik koşulları ve aile içi ilişkilerinin niteliğinin disiplin suçu işlemelerine etki ettiğidir. Ayrıca öğrencilerin işledikleri suçların disiplin yönetmeliğinin ön gördüğü cezalardan daha çok, okul yöneticileri ve öğretmenleri tarafından informal biçimde uygulanan cezalarla cezalandırıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mercan (2001) “Ortaöğretim Okullarındaki Disiplin Cezası Uygulamalarının Sonuçları ile İlgili Görüşlerin İncelenmesi” konulu araştırmasında ortaöğretim okullarında Ödül ve Disiplin Yönetmeliğine göre uygulanan cezaların sonunda ceza alan öğrencinin kendisi, yönetici ve disiplin kurulu üyelerinin disiplin cezasının sonuçları ile ilgili yaşadıkları duygu ve düşüncelerinin neler olduğunu incelemiştir. Sonuçta, okullarda en çok kınama cezasının uygulandığı bulunmuştur. En çok cezayı genel lisede okuyan ve 3.sınıfta olan öğrencilerin aldığı, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla ceza uygulamaları ile karşı karşıya kaldığı, ceza alanların büyük bir oranının orta sosyoekonomik düzeyden geldikleri ve başarı durumlarının “orta” düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Disiplin cezaları daha çok, öğrencilerin arkadaşları ile kavga etmelerinden ötürü verilmektedir. Öğrenciler aldıkları cezaları haklı bulmazken, yönetici ve disiplin kurulu üyeleri verilen cezayı haklı bulmaktadırlar. Ceza karşısında yaşanan duygularla ilgili görüşlerde, grupların görüşleri arasında yüksek düzeyde bir tutarlılık vardır. En çok yaşanan duygular; pişmanlık, üzüntü ve öfke-kızgınlık duygularıdır. Öğrenciler ceza almalarının nedenlerini, okullarda disiplin yönetmeliğinin yeterince açıklanmamasına bağlarlarken, yönetici ve disiplin kurulu üyeleri öğrencilerin ceza almalarını öğrencilerin edindikleri olumsuz arkadaş ortamına bağlamışlardır. Ayrıca, cezaların öğrencilerin davranışlarını yeniden gözden geçirmelerinde ve olumsuz davranışlarının farkına varmalarında etkili olduğu bulunmuştur.

Araştırma özetlerinden de anlaşılacağı gibi istenmeyen öğrenci davranışları öncelikle ortaöğretim kurumlarında, disiplin yönetmeliğine aykırı davranışlar olarak incelenmeye başlanmıştır. Sonrasında araştırma konularının ilköğretim okullarını kapsar hale geldiği ve istenmeyen öğrenci davranışlarının çoğunlukla “sınıf yönetimi” kavramıyla ilişkilendirilerek incelendiği görülmektedir. Bu araştırmalarda öğretmenin sınıf yönetimi sürecinde karşılaştığı, sınıf içi süreçleri olumsuz etkileyen istenmeyen öğrenci davranışları, istenmeyen öğrenci davranışlarını etkileyen değişkenler, bu davranışların sıklığı, nedenleri, bu davranışlarla baş ederken kullanılan yöntemler, öğretmenin sahip olduğu özelliklerin istenmeyen davranışlar üzerindeki etkisi, istenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmen performansına etkisi incelenen konular arasındadır.

Dağdelen (1999) “İlköğretim Öğrencilerinin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Karşılaştırılması” konulu araştırmasında ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin olumsuz davranışları ne düzeyde gösterdiklerini belirlemeyi ve bu davranışlarla ilgili öğretmen ve öğrenci görüşlerini karşılaştırmayı hedeflemiştir. Araştırma sonucunda hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin sınıf içindeki olumsuz davranışların çok düşük düzeyde gösterildiğini ifade ettikleri saptanmıştır. Ancak öğretmenler öğrencilere göre olumsuz davranışların daha yüksek düzeyde gösterildiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler öğretmenine küsme, arkadaşlarıyla kavga etme ve argo konuşma davranışları ile az karşılaştıklarını belirtirken bu davranışlar öğrenciler tarafından en fazla gösterilen davranış olarak belirlenmiştir. Buna karşın öğretmenine fiziksel olarak saldırma, arkadaşının eşyalarına zarar verme ve hırsızlık yapma davranışları ise en az gösterilen davranışlar olarak saptanmıştır.

Sadık (2000) “İlköğretim Birinci Aşama Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Gözlemledikleri Problem Davranışlar” konulu araştırmasında öğretmenlerin kişiye ve eşyaya karşı saldırganlık içeren bireysel davranışları problem davranış olarak değerlendirdiklerini; bunun yanı sıra sağa sola bakma, ders dışında başka bir şeyle uğraşma gibi gelişimsel özelliklerinden kaynaklanan davranışları “kısmen” problem davranış olarak tanımladıklarını belirtmiştir.

Verilen görevleri yapmama, sınıfta bir şeyler yeme, ders dışında bir şeyle uğraşma, herhangi bir nesne ile meşgul olma davranışları öğretmenlerin sınıf içerisinde en sık gözlemledikleri davranışlardır. Hırsızlık, arkadaşlarına kaba ve küfürlü konuşma, yalan söyleme, arkadaşlarından izin almadan çantalarını karıştırma gibi davranışlar öğretmenler tarafından “en ciddi” problem davranışlar olarak belirtilirken; yönetimi en zor olan davranışlarınsa hırsızlık, öğretmenin ve arkadaşlarının sözünü keserek konuşma, saldırganlık, yalan söyleme, birbirini şikâyet etme ve diğer öğrencileri konuşarak rahatsız etme davranışları olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmada ailenin, çocuğun okul dışındaki arkadaş çevresinin, kalabalık sınıfların ve toplumun problem davranışların temel nedeni olarak gösterildiği saptanmıştır.

Öztürk (2001) “Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşleri” konulu araştırmasında öğrenme ve öğretme süreçlerini olumsuz etkileyen istenmeyen öğrenci davranışlarını saptamıştır. Bu davranışlar gereksiz soru sormak, sürekli şikâyette bulunmak, sürekli tuvalet izni istemek, sürekli konuşmak gibi ders akışını engelleyici davranışlar; arkadaşlarının canını acıtmak, vurup kaçmak, şiddet içeren şakalar yapmak (saçını çekmek), sorunlarını kavga ederek çözmek gibi kişilere ve çevreye fiziksel zarar verici davranışlar; söz almadan konuşmak gibi toplumsal beklentilere uygun olmayan davranışlar; ev ödevlerini yapmamak, sınıf içi görevlerini yerine getirmemek, ders için gerekli materyalleri getirmemek gibi sorumluluklarını yerine getirmeme davranışları; derste dalıp gitmek, dinliyor gibi görünmek, konu ya da cevabı bilmesine karşın derse katılmamak, ders dışı şeylerle ilgilenmek gibi derse ilgi eksikliği davranışları olarak sıralanmıştır. Öğretmenler bu davranışlarla baş ederken daha çok davranışın olumsuz etkilerini sınıfta açıklama, öğrencinin dikkat çekmeye çalıştığını düşünerek daha yakın davranma, öğrenciyle birebir görüşme yapma, sözlü uyarılarda bulunma, ailesiyle bağlantı kurma yöntemlerini kullanmaktadır.

Demiroğlu (2001) “İlköğretim I. Kademe Sınıf Düzeninin Sağlanmasında Öğretmen Özelliklerinin Etkisi” konulu araştırmasında sınıf kurallarının öğrencilerle birlikte belirlenmesinin öğrencilerin kurallara uymasını sağladığını saptamıştır. Ayrıca dersin planlı ve programlı işlenmesi,

öğretmenin öğrencilerin problemlerini sabırla ve anlayışla dinleyip çözüme kavuşturması, sınıfta yaşanan problemlerde beden dilini kullanarak duygularını ifade etmesi, öğrencileri ders içi etkinliklere teşvik etmesi, öğrencilerin değer ve inançlarına hoşgörüyle yaklaşması, saygı göstermesi, düşüncelerini fikirlerini dinlemesi, aileyi öğrenci ile ilgili bilgilendirmesi de sınıf düzenini sağlamayı kolaylaştırmaktadır. Öğretmenlerin fiziksel cezanın disiplini kolaylaştırdığı yönündeki düşüncelerine rağmen; sınıfta disiplini sağlamada ödülün cezadan daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı araştırmada öğrencilerin, öğretmenin sınıfta demokratik olmasının otoritesini kaybetmesine neden olduğuna buna karşın öğrencilerini sevdiğini belli etmemesinin ve cezalandırmak için öğrencileri dövmesinin sınıfta disiplini sağladığına ilişkin fikirleri elde edilen dikkat çekici bir diğer sonuçtur.

Sayın (2001) “Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu İstenmeyen Davranışların Nedenlerine İlişkin Görüşleri İle İstenmeyen Davranışları Önleme Yöntemleri” konulu araştırmasında sınıf öğretmenlerinin daha çok öğretmene arkadaşlarını şikâyet etme, arkadaşlarına bağırma, gereksiz gürültü yapma ve derste izin istemeden konuşma gibi istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaştığını belirlemiştir. Sınıf öğretmenleri bu davranışlara karşı genellikle önleyici disiplin yöntemlerini kullanmaktadır. Erkek öğretmenler bayan öğretmenlere göre daha fazla cezalandırıcı disiplin yöntemini tercih etmektedir. Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarıyla başa çıkma yöntemlerinde iyileştirici ve önleyici olup olmamalarında bir farklılığa rastlanmamıştır. Sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı, iyileştirici ve önleyici disiplin yöntemlerini kullanma sıklığı öğretmenlerin mesleki kıdemlerine ve sınıf mevcuduna göre farklılık göstermemektedir. 30 yaş ve altı sınıf öğretmenleri daha çok önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini tercih etmektedir.

Çetin (2002) “İlköğretim Birinci Aşama Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Gözlemledikleri Disiplin Problemleri” konulu araştırmasında ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları disiplin problemlerinin çoğunun ciddi ve şiddetli olmaktan çok ders akışını engelleyici nitelikte problemler

olduğu saptamıştır. En sık karşılaşılan disiplin problemleri izinsiz konuşma, kavga etme, sözlü saldırıda bulunma, ödev yapmama, öğretmenin derse ilişkin beklentilerini yerine getirmeme ve aşırı ve rahatsız edici biçimde konuşmadır. Öğretmenler disiplin problemlerinin başlıca sebebi olarak aileden kaynaklanan olumsuzlukları, medya araçlarını ve kalabalık sınıfları göstermektedirler. Öğretmenler disiplin problemleri ile baş etmede çoğunlukla sözlü uyarının yanı sıra vücut dilini kullanmayı gerektiren sözsüz uyarı tekniklerini kullanmaktadır.

Keskin (2002) “Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Kullandıkları Baş Etme Yolları” konulu araştırmasında sınıflarda gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarında sınıfta söz almadan konuşma davranışının “sık sık”, sürekli arkadaşlarını şikâyet etme, sınıfa gürültüyle girme, çıkmak, diğer öğrencileri girişte ve çıkışta iteleme, ders için gerekli materyalleri getirmeme, ev ödevlerini yapmama, dersi dinlememe, verilen görevleri yapmama, diğer öğrencileri kızdırma, sataşma ve sınıfı, çevresini temiz kullanmama, özenli davranmama davranışlarının da “bazen” düzeyinde gözlemlendiğini ve bu davranışların zaman zaman eğitim öğretim ortamını güçleştirici niteliğe ulaştığını belirlemiştir.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu da sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı öncelikle sözel olan uyarıcıları içeren baş etme yollarını tercih ettikleri, en az da fiziksel ceza verme, istemediği görevleri verme, okul yönetimi ile görüşme baş etme yollarını kullandıklarıdır.

Atıcı (2002) tarafından yapılan “Öğrenci İstenmeyen Davranışlarıyla Baş Etmede Türk ve İngiliz Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemlerin Karşılaştırılması” konulu araştırmasında İngiliz öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları ile baş etmede en çok öğrencinin yerini değiştirme, uyarma ve teşvik etme gibi baş etme yöntemlerini kullandığını; Türk öğretmenlerin ise işaretlerin kullanımı, öğrenciye bakma ve bağırma gibi yöntemleri tercih ettiğini saptamıştır. Okulda tüm öğretmenler tarafından aktif olarak kullanılan bir davranış yönetimi stratejisinin olmasının İngiliz öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla daha sistematik ve tutarlı bir şekilde baş etmesine yardımcı olurken Türkiye’deki öğretmenlerin daha çok deneyim

yoluyla kendi başlarına buldukları yöntemleri kullanma eğiliminde olması bu yöntemsel farkın nedeni olarak değerlendirilmiştir.

Alkan (2002) "İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Sınıf İçi Uygun Olmayan Davranışları Gösterme Sıklıkları ve Bu Davranışların Öğretmen Performansına Etkisi" konulu araştırmasında I. Kademe öğrencilerinde uygun olmayan davranışların "çoğunlukla" görülmediği sonucuna varmıştır. Bununla birlikte ders sırasında arkadaşlarıyla konuşma, hep kendisine söz verilmesini isteme, söz almadan konuşma, derste birbirlerini şikâyet etme gibi uygun olmayan davranışların "ara sıra" görüldüğü, otoriteye meydan okuma, okuldan kaçma, ders sırasında öğretmene küstahça hitap etme gibi uygun olmayan davranışların ise hiç görülmediği tespit edilmiştir. Bu davranışların öğretmen performansını ne düzeyde etkilediğine bakıldığında ders sırasında arkadaşlarıyla konuşma, söz almadan konuşma, derse hazırlıksız gelme, derste birbirlerini şikâyet etme, ilginin kolayca dağılması, gürültü yapma gibi davranışların öğretmen performansını "çoğu zaman" etkilediği; ders sırasında arkadaşlarını rahatsız etme, öğrenmeye karşı isteksizlik, arkadaşlarına vurma, öğretmenin sözünü kesme, arkadaşlarını dinlememe gibi davranışların öğretmen performansını "ara sıra" etkilediği; derste öfkeyle tepinme, derste sakız çiğneme, derste ağlama, izinsiz şarkı söyleme, öğretmene kaba davranma, uygunsuz giyinme gibi davranışların ise öğretmen performansını "hiç" etkilemediği saptanmıştır. Araştırmada uygun olmayan davranışların nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri de sorulmuş ve öğretmenler sınıf içi uygun olmayan davranışların nedenlerini ailenin çocuğa şiddet uygulaması, anne babanın alkolik olması, anne baba arasındaki zayıf ilişki, anne babanın boşanmış olması, ilgisizlik, öğrencinin özgüveninin olmaması, kendini gösterme isteği, sürekli başarısız olması, maddi imkânsızlıklar olarak belirtmişlerdir.

Kazu (2002), "Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Kurallarına İlişkin Görüşleri ve Uygulamaları" adlı araştırmasında öğretmenlerin "Sınıf kuralları konusunda esneklik gösterilmemelidir", "Disiplin kurallar bütünüdür ve taviz verilmemelidir", "Disiplin sağlamada ceza ödülünden daha fazla etkili olmaktadır" gibi görüşlere katıldıklarını belirttikleri görülmüş ve durum

öğretmenlerin sınıf kuralları ve disiplini sağlama konusunda bilgilerinin yetersiz olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca öğretmenlerin etkili bir sınıf yönetiminin sağlanması için gerekli olan sınıf kurallarının birlikte belirlenmesi, neden uyulması gerektiğinin açıklanması, kuralların duvara asılması gibi uygulamaları “çok az” düzeyde yaptıkları saptanmıştır.

Ataman (2003) “Sınıf İçi İletişimde Karşılaşılan Davranış Problemleri” konulu alan çalışmasında sınıfta karşılaşılan davranış problemlerine öğretmenin yeterli hoşgörüyü sahip olmaması, istenilen davranışları ödüllendirmekten çok istenmeyen davranışları cezalandırma yoluna gitmesi, istenilen davranışlar için model olamaması, beklentilerini öğrencilerin gelişim seviyelerinin çok üstünde belirlemesi ve onların bireysel özelliklerine önem vermemesi gibi davranışlarının neden olduğunu belirtmiştir.

Atcı (2004) “İlköğretim I. Kademe Öğretmenlerinin Sınıf İçi Problem Davranışlara Yönelik Müdahalelerinin İncelenmesi” konulu araştırmasında okulun sosyoekonomik düzeyine, sınıfın düzeyine, öğretmenin deneyimine ve sınıftaki öğrenci sayısına göre problem davranışlarda büyük farklılıklar görülmediği; bununla birlikte bütün sınıflarda söz almadan konuşma ve arkadaşıyla konuşma davranışlarının en çok gözlenen istenmeyen öğrenci davranışları olduğu saptanmıştır. Emir verme, işaret kullanma ve görmezden gelme öğretmenlerin problem davranışlarla baş etmede en çok kullandıkları yöntemlerdir. Bununla birlikte öğretmenler göz iletişimi kurma, ismini söyleme, azarlama, soru sorma, tehdit etme, mizah kullanma ve eleştirme davranışlarını da sık kullanmaktadır.

Ocak (2004) “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Okula Ait Olma Duyguları ve Bazı Sosyodemografik Özelliklerinin Gösterdikleri İstenmeyen Davranışlarla İlişkisi” konulu araştırmasında okulda aidiyet ihtiyaçları karşılanmayan öğrencilerin yüksek oranda istenmeyen davranış gösterdikleri saptanmıştır. Bunun yanı sıra sosyoekonomik düzeyi çok kötü olan öğrenciler, erkek öğrenciler, anaokuluna gitmemiş öğrenciler, anne ve babasının öğrenim düzeyi düşük olan öğrenciler de yüksek düzeyde istenmeyen davranış göstermektedir.

Günay (2005) "İlköğretim Birinci Kademedeki Görev Yapan Öğretmenlerin Sınıf Kurallarını Oluşturmada ve Uygulamada Karşılaştıkları Güçlüklerin Belirlenmesi" konulu araştırmasında öğretmenlerin yarısının sınıf kurallarını öğretim yılı başında birkaç hafta içinde oluşturduğu, sınıflarında mutlaka söz alma, doğru söyleme, arkadaşlarına zarar vermeme ile ilgili kuralara yer verdiği, sınıf kurallarının hem yazılı hem de sözlü olarak ifade edildiğini saptamıştır. Öğretmenler sınıf kurallarını belirlemede okuttukları sınıf düzeyini, öğrencilerle kural oluşturmayı, öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate almakta; sınıf kurallarının bazıları için uygulanacak ödül ve yaptırımları kurallar oluşturulurken belirlemektedir.

Öğretmenlerin büyük bir kısmı sınıf kurallarını oluşturmada herhangi bir güçlük çekmemektedir. Çekilen güçlükler ise kural oluşturma etkinliklerine ilgisizlik, birçok kural arasından önemli olanların seçilmesi, kurala yaptırım bulmak, kalabalık sınıflar, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklardır. Öğretmenler sınıf kurallarını uygulamada güçlükler yaşamaktadırlar. Aile ve çevreden öğrenilerek sınıfa taşınan yanlış davranışlar, ailenin ilgisizliği ve eğitimsizliği, farklı çevrelerden gelen çocukların bir sınıfta olması uygulamada güçlükler neden olmaktadır. Kuralı öğrenmede öğrenciler zorlanmaktadır. Kurala uymayan öğrenciler sınıfa kötü örnek olmaktadır. Ayrıca her kural için ödül ve yaptırım bulmada zorluk, kalabalık sınıflar, kurala uymayan öğrencilerin tespit edilememesi, diğer sınıfların kurallarının birbirine paralel olmayışı, öğrencilerin sürekli şikâyet etmeleri uygulamada sıklıkla karşılaşılan sorunlardır. Sınıf kuralına uyma ya da uymama durumunda verilecek ödül ve yaptırımları kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre alt ve orta sosyoekonomik düzeydeki okullar üst sosyoekonomik düzeydeki okullara göre daha fazla belirlemektedir.

Yüksel (2005) "İlköğretim I. Kademe 1., 2. ve 3. Sınıflarda İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Gözlem ve Görüşleri" konulu araştırmasında öğretmenlerin belirlediği istenmeyen öğrenci davranışlarının başında konuya, işe ya da çalışmaya dikkatini toplayamamak, bir yerde uzun süreli oturamamak ve derste sıraların arasında dolaşmak davranışlarının geldiğini; bunun yanında verilen ödevleri eksik yapmak ya da hiç yapmamak,

derse aktif olarak katılmamak, başka şeylerle meşgul olmak, kavga etmek ve sürekli arkadaşlarını şikâyet etmek gibi davranışların da öğretmenlerin en çok şikâyet ettiği davranışlar olduğunu saptamıştır. İstenmeyen öğrenci davranışlarıyla baş etmede öğretmenler genellikle öğrenciyi uygun bir dille uyarma, olumlu davranış gösteren öğrenciyi örnek gösterme ve öğrenci ile dersten sonra konuşma (bazen de öğrencinin ailesine haber verme) yöntemlerini kullanmaktadır.

Karataş (2005) "İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinde Gözlenen İstenmeyen Davranışlar ve Öğretmenlerin Bunlarla Başa Çıkma Yöntemleri" konulu araştırmasında sınıf öğretmenlerinin en çok sürekli ön planda olmayı isteme, arkadaşlarının sözünü kesme, derse hazırlıksız gelme, öğretmene arkadaşlarını sürekli şikâyet etme ve söz almadan konuşma istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaştıklarını, bu davranışlarla başa çıkmak için en çok birebir konuşma, öğrenciye davranışından dolayı üzüldüğünü söyleme, sınıf kurallarını hatırlatma, ailesiyle görüşme, sorumluluk verme ve öğrenciyi sözsüz uyarma başa çıkma yöntemlerini kullandıklarını saptamıştır.

Mursal (2005) "İlköğretim I. Kademe 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf İçerisinde İstenmeyen Davranışlar Göstermesine Neden Olan Öğretmen Davranışlarına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri" konulu araştırmasında öğretmenlerin sosyal beceri yetersizliğinden kaynaklanan ve istenmeyen öğrenci davranışlarına neden olabilecek:

- Öğrenciyle alay etme,
- Öğrencilerini birbiriyle kıyaslama,
- Sınıf kurallarını uygularken tutarsız davranma,
- Öğrencileri arasında ayırım yapma,
- Öğrencilerine karşı kaba davranma,
- Öğrencilerinin bireysel farklılıklarını göz ardı etme,
- Disiplini bozan davranışları genellikle ceza ile kontrol etme,
- İletişim becerilerinde eksik ya da yetersiz olma,
- Derse yeterince hazırlanmama,
- Yeniliklere açık olmama,

- Öğrencilerine ilgi göstermeme,
- Kurallar ve sınırlar koymama,
- Enerjik ve canlı olmama,
- Öğrencilerini yeterli şekilde tanımama,
- Öğrencilerin isteklerini dikkate alıp verdiği sözde durmama,
- Özgüvensiz olma gibi davranışlarının öğrencinin sınıf içerisinde istenmeyen davranış göstermelerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Aynı zamanda öğretmenin öğretimle ilgili beceri yetersizliğinden kaynaklanan

- Ders ve sınıf amaçlarını öğrencilere anlatmada başarısız olması,
- Ders için geçirilecek zamanı iyi kullanamaması,
- Dersini hep aynı yöntemi kullanarak işlemesi,
- Anlaşılmayan ödevler vermesi,
- Sınıfın fiziksel düzenini öğretim için uygun hale getirmemesi,
- Öğrencilerine istedik davranışlar için model olamaması,
- Verilen ev ödevlerini kontrol etmemesi,
- Öğretmen becerilerinin eksik olması,
- Dersi öğrencilerin ilgisini çekecek hale getirmemesi,
- Derse katılımı sağlayamaması,
- Anlaşılmayan konuları tekrar etmemesi,
- Ders sonunda konuyu özetleyip sorular sormaması,
- Konu ile ilgisiz sorulara sert tepkiler vermesi,
- Anlaşılmayan konuları örneklerle anlaşılır hale getirmemesi,
- Sorduğu sorulara her öğrenciden cevap beklememesi,
- Öğrencileri çalışmalarını için cesaretlendirmemesi,
- Öğrencileri mutlu edici sözler söylememesi,
- Dersin konusuna tam olarak hakim olamaması, disiplini sağlamadan derse başlaması ve disiplinsiz bir ortamda dersi sürdürmeye çalışması,
- Herkese aynı övgülerde bulunması gibi davranışları sınıf içerisinde istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında etkili olmaktadır.

Sarıtaş (2006), “Öğretmen Adaylarının Değerlendirmelerine Göre Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Değiştirmek ve Düzeltmek Amacıyla Yararlanılan Stratejiler” adlı çalışmasında sınıf yönetimi dersi alma ve almama durumunun öğretmen adaylarının istenmeyen öğrenci davranışlarını değiştirmek ve düzeltmek için belirlediği stratejiler üzerinde anlamlı bir fark yarattığını saptamıştır. Buna göre sınıf yönetimi dersi almayan öğretmen adayları istenmeyen davranışları önlemek amacıyla ceza ve otorite içeren stratejileri daha fazla kullanma eğiliminde olup sınıf yönetimi politikası oluşturmak ve sınıf kurallarını belirlemek yerine olaylarla tek tek uğraşmayı tercih etmektedir. Diğer taraftan sınıf yönetimi dersi alan öğretmen adaylarının ise istenmeyen davranışları değiştirmek için bir sınıf yönetimi politikası oluşturma bilinci geliştirdikleri, istenmeyen davranışları öğrencilerin desteğiyle önleme anlayışı içinde oldukları, ceza ve sertlik içeren stratejiler yerine önleyici ve caydırıcı stratejileri kullanmaya daha açık oldukları belirlenmiştir.

Arıkan (2006) “Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre; Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerileri İle Okulda Dayak Uygulamaları Arasındaki İlişki” konulu araştırmasında öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri arttıkça bedensel ceza verme durumlarının azaldığı, sınıf yönetimi becerileri azaldıkça ise bedensel ceza verme durumlarının arttığını saptamıştır.

Alkan (2007) “İlköğretim Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri ve Okulda Şiddet” konulu araştırmasında öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı en çok öğrenciyi dersten çıkarma, öğrenciyi teneffüse çıkarmama, sorduğu sorulara cevap vermeme, öğrenciyi tahtada bekletme, fiziksel ceza verme, sınıfta başarılı olan öğrenci ile kıyaslama, söz hakkı vermeme, öğrenciye fazla ödev verme, sınıfta yokmuş gibi davranma, davranışın yanlış olduğunu anlatma yöntemlerini kullandıklarını saptamıştır. İstenmeyen davranışlarla baş etme sürecinde bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere, 11-20 yıl arasında çalışma süresi olan öğretmenlerin diğer öğretmenlere, evli öğretmenlerin bekar öğretmenlere göre daha olumlu ve tutarlı davranışlar sergilemektedir.

Gökhan (2007) “İlköğretim Okullarında Uygulanan Disiplin Uygulamaları ve Veli Beklentileri Üzerine Nitel Bir Araştırma” konulu araştırmasında okulda ve sınıf içerisinde disiplini sağlamak amacıyla uygulanan motivasyonu sağlama, cezalandırma ve ödüllendirme yöntemlerinin yeterli olmadığını saptamıştır. Elde edilen bir diğer bulgu okullarda uygulanan disiplin yönetmeliği ile velilerin disiplin yaklaşımının farklı olduğudur. Sınıfta disiplini sağlamak için kuralları belirlerken öğrencilerin katılımını sağlamak, öğrencilerin sosyal ilişkilerinin kuvvetlendirmek, sınıf mevcutlarının azaltmak, iyi bir iletişim ortamı kurmak, istenmeyen davranışların düzeltilmesinde sevecen ve sabırlı olmak, kuralların daha kolay uygulanabilmesi için velileri bilgilendirmek, okul-aile işbirliğini daha iyi sağlamak ve rehberlik servislerinin yeterliliğinin arttırmak gereklidir.

Beşdok (2007) “Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Önleyebilme Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi” konulu araştırmasında öğrenci davranışlarının eğitim-öğretim etkinliklerini güçleştirici boyutlara ulaşmadığını, öğretmenlerin sınıf içinde istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemede kendilerini yeterli düzeyde gördüklerini, öğretmenlerin yeterlik düzeyleri açısından, yönetici ve öğretmen görüşleri arasında ciddi bir fark olmadığını saptamıştır. Öğretmenler istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı en çok doğru davranışı ve olumlu sonucu belirtme, göz teması ve sözsüz uyarıcılar ile uyarma, sorumluluk verme, öğrenci ile bire bir konuşma yapma, sınıf kurallarını hatırlatma, sözlü uyarıda bulunma, ders konusunda veya yönteminde değişiklik yapma yöntemlerini kullanmaktadır. Fiziksel ceza verme, dokunarak veya fiziksel temasla uyarma yöntemleri ise en az tercih edilen yöntemlerdir.

Arslan (2007) “İlköğretim Okullarında İstenmeyen Davranışların Düzeltilmesinde Ödül ve Cezanın Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisi” konulu araştırmasında öğretmenlerin istenmeyen davranışların düzeltilmesinde ödül ve ceza kullanmayı öğrenci davranışlarının düzeltilmesinde etkili bulduklarını ancak ödül kullanmayı cezaya göre daha etkili bulduklarını saptamıştır.

Gökdoğan (2007) "Sınıf Yönetiminde İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Resmi İlköğretim Okulları ve Özel İlköğretim Okullarında Mukayeseli İncelemesi" konulu araştırmasında en sık gözlenen ve en az gözlenen istenmeyen öğrenci davranışları açısından resmi ve özel ilköğretim okullarında belirgin bir farklılık olmadığını saptamıştır.

Kocabay (2008) "2005 İlköğretim Programının Uygulanması Sırasında Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları" konulu araştırmasında öğretmenlerin; arkadaşlarına karşı saldırgan davranışlar sergileme, arkadaşlarıyla kaba ve küfürlü konuşma, dikkat dağınıklığı, sürekli konuşarak diğer öğrencileri çalışmalarında rahatsız etme, dersi aksatmaya yönelik kasti konuşma gibi davranışları sınıflarında en sık gözlemledikleri istenmeyen davranışlar olarak belirttiklerini ve yeni ilköğretim programının bu davranışların görülme sıklığını azalttığını, olumlu etki yarattığını ifade ettiklerini saptamıştır.

Danaoğlu (2009) "Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin İlköğretim 5. Sınıflarda Karşılaştıkları İstenmeyen Davranışlar ve Bu Davranışlarla Baş Etme Stratejileri" konulu araştırmasında sınıf öğretmenleri en çok karşılaştıkları istenmeyen davranışları; birbirleriyle konuşmak, söz hakkı almadan konuşmak, dersin akışını isteyerek bozmak, arkadaşlarına karşı saldırgan davranışlar sergilemek, ödev yapmamak, verilen görevleri yerine getirmemek, küfür etmek, yalan söylemek, hırsızlık yapmak ve öğretmeni dinlememek olarak belirtirken; İngilizce öğretmenleri en çok karşılaştıkları istenmeyen davranışların; birbirleriyle konuşmak, dersin akışını isteyerek bozmak, birbirlerini şikâyet etmek, arkadaşlarına karşı saldırgan davranışlar sergilemek, küfür etmek, yalan söylemek, derste ders dışı şeylerle uğraşmak olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri karşılaştıkları istenmeyen davranışlar karşısında en çok sözlü uyarıda bulunma (söz ile uyarı), davranışın nedenini araştırma (soru sorma), beden dili (göz teması kurma), görmezden gelme ve davranış düzenleme (açıklama yapma) stratejilerini kullanırken; İngilizce öğretmenlerinin sözlü uyarı (söz ile uyarı), davranışın nedenini araştırma (dersten sonra konuşma), ceza verme (eksi not),

görmezden gelme ve davranış düzenleme (açıklama yapma) stratejilerini kullanmaktadır.

Elban (2009) "İlköğretimdeki Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla Karşılaşma ve Çözüm Bulma Durumlarının İncelenmesi" konulu araştırmasında ilköğretimde öğretmenlerin birinci kademedede en sık izin istemeden konuşma, izinsiz dolaşma, arkadaşlarını şikâyet etme, küfür etme, kavga etme ve yalan söyleme davranışları ile karşılaştıklarını; ikinci kademedede ise en sık ders esnasında ders dışı etkinliklerle ilgilenme, dersi dinlememe, izin almadan konuşma, derse hazırlıksız gelme, kavga etme davranışlarıyla karşılaştıklarını saptamıştır. İstenmeyen öğrenci davranışları ile baş ederken öğretmenler en çok öğrenci ile konuşma, dersi öğrencinin dikkatini çekecek şekilde işleme, aile ile iletişim kurma, yapmaktan hoşlandığı etkinliklerden öğrenciyi mahrum bırakma yöntemlerini kullanmaktadır.

Ülkemizde istenmeyen öğrenci davranışları ile ilgili yapılan çalışmaları 1997' yılında yürürlüğe giren "Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitim" yasasından önceki ve sonraki çalışmalar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. İlköğretimin sekiz yıl olmasından önce yapılan çalışmalarda liselerdeki istenmeyen öğrenci davranışlarının incelendiği görülür. Bu çalışmalarda istenmeyen öğrenci davranışları ile cinsiyet, sınıf düzeyi, okulun sosyoekonomik düzeyi, türü, okuldaki öğrenci sayısı, uygulanan yaptırımlar gibi değişkenler arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarında erkek öğrencilerin kız öğrencilere, üst sınıfta okuyanların alt sınıfta okuyanlara göre daha fazla istenmeyen öğrenci davranışı gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca araştırmalarda mesleki eğitim veren, kalabalık, alt ve orta sosyoekonomik düzeye mensup okullarda daha fazla istenmeyen öğrenci davranışının gözleendiği; bu davranışlar karşısında okul disiplin kurulu tarafından okuldan uzaklaştırma ve kınama yaptırımlarının uygulandığı; bu cezaları daha çok erkek öğrencilerin aldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapılan bu araştırmalarda okullarda en sık gözlenen istenmeyen davranışlarının okuldan, dersten kaçma, kavgaya karışma, öğretmene saygısızlık ve kopya çekme davranışları olduğu belirlenmiştir. (Ağır, 1991; Eripek, 1980; Mercan, 2001; Türkeç, 1986; Uysal, 1991).

İlköğretimin sekiz yıl olmasından sonra yapılan çalışmalara bakıldığında ise istenmeyen öğrenci davranışlarının daha çok ilköğretim birinci kademe öğrencileri ile sınırlı tutularak incelendiği görülmektedir. Sınıflarda en sık gözlenen istenmeyen öğrenci davranışları, bu davranışların nedenleri, öğretmenin kullandığı baş etme yöntemleri gibi sınıf yönetimi ile ilişkili konular araştırmaların problemini oluşturmaktadır. Araştırmalarda cinsiyet, sınıf düzeyi, birinci kademe ikinci kademe farkı gibi değişkenlerle istenmeyen öğrenci davranışlarının ilişkisi incelenmemiştir. Araştırma bulgularında ortak olduğu görülen en sık gözlenen istenmeyen öğrenci davranışları izinsiz konuşma, arkadaşlarını şikâyet etme, kavga etme, ödev yapmama davranışlarıdır. Öğretmenler istenmeyen öğrenci davranışlarının nedeni olarak anne babanın eğitim düzeyi, aile içi iletişim, boşanma, medya araçları, okul dışı çevre, kalabalık sınıflar, maddi imkânsızlık, öğrenci başarısızlığı gibi etkenleri görmektedir. Öğretmenler istenmeyen öğrenci davranışları ile baş ederken ise en çok sözlü ve sözsüz uyarıda bulunma, kuralları ve neden uyulması gerektiğini hatırlatma, okul idaresine gönderme ve aile ile görüşme yöntemlerini kullanmayı tercih etmektedir (Alkan, 2002; Ataman, 2003; Atıcı, 2004; Çetin, 2002; Öztürk, 2001; Karataş, 2005; Kazu, 2002; Keskin, 2002; Sadık, 2000; Sayın, 2001; Yüksel, 2005;)

2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Morton ve diğerleri (1999) "Okula Bağlanma ve Ergenlikte Görülen Problem Davranışlar" konulu araştırmasında öğrencilerin okula alışması ve okul ortamına uyum sağlamalarının okulla olan bağı olumlu etkilediğini; bu durumun ise problem davranışların azalmasına neden olduğunu saptamışlardır. Bir başka ifade ile öğrencilerin okulla olan bağı arttıkça problem davranışları azalmaktadır. Öğrencilerin okulla olan bağı kuvvetlendirmek için okul ve sınıf ortamını sosyal etkinliklerle zenginleştirmek, okul çevresinde gerekli düzenlemeleri yapmak, ailenin yapılan etkinliklere ve alınan kararlara aktif katılımını ve desteğini sağlamak gerekmektedir. Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu da problem davranışların erkeklerde kızlara ve büyük sınıflarda küçük sınıflara oranla daha fazla görüldüğüdür. Bu durumla ilişkili olarak elde edilen bir diğer bulgu

ise kızların okula alışma, okul ortamını kavrama dolayısı ile okulla olan bağının daha iyi olduğudur.

Lewis ve diğerleri (2005) “Avustralya, Çin ve İsrail’de Öğretmenlerin Sınıf İçindeki Disiplin Uygulamaları ve Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları” konulu araştırmalarında; öğrencilerin sınıfta gösterdiği ve öğretmenler tarafından “kışkırtıcı” olarak adlandırılan ciddi problem davranışlarının öğretmenleri öfkelenirip daha saldırgan tutumlar sergilemelerine neden olduğunu saptamıştır. Bu araştırmaya göre, bu tür öğrenciler doğru davranışlar sergilediklerinde de öğretmenler önceki algılarından kaynaklanan nedenlerle onları kabullenme sorunu yaşamaktadır. Öğretmenler bu öğrencilerin yaptıklarının yanlış olduğunu öğrenciye anlatmayı gereksiz bulmaktadır. Bu durum ise zaman zaman öğrenciyle öğretmeni karşı karşıya getirmektedir. Bir öğretmen, öğrencisini kendisine veya sosyal kimliğine tehdit oluşturduğunu düşündüğü durumlardan koruyamazsa bu durum ergenlerde öğrenmeye karşı ilgisizliğe, akademik ve sosyal alanda problem yaşamalarına ve kendilerini mutsuz hissetmelerine neden olmaktadır.

Halonen ve diğerleri (2006) “Okumayı Öğrenmenin Problem Davranış Geliştirmedeki Rolü” konulu araştırmalarında okumayı öğrenmede yaşanan zorluğun okul öncesi ve 1. sınıf yaş grubundaki öğrencilerin davranışları üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Buna göre okumayı öğrenmede yaşanan güçlük ile problem davranışların benimsenmesi ve davranışa dönüştürülmesi arasında kademeli olarak artan doğru orantılı bir ilişki vardır. Okul öncesi ve 1. sınıfta okumayı öğrenme etkinliklerinde yaşanan zorluk problem davranışların oluşumunda artışa neden olmaktadır. Ayrıca bu artışa bağlantılı olarak 2. sınıfta da bu davranışların dışa vurulmasında bir artış yaşanmaktadır.

Best ve diğerleri (2006) İngiltere’de 41 okulda 14-16 yaş grubundaki öğrencilerle yürüttükleri “14 - 16 Yaş Dönemindeki Okul Çocuklarında Aşırı Alkol Kullanımı ve Diğer Problem Davranışlar” konulu araştırmalarında ergenlerin içki kullanmaları ile etraflarındaki yetişkinlerin içki kullanmaları arasında güçlü bir bağ olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırma bulgularına göre, sarhoş olacak kadar içki içme davranışı erkeklerde kızlara oranla daha fazla

görülmektedir. Bu durum sigara ve uyuşturucu kullanımı için de geçerlidir. İçki kullanımı ile okul başarısı ve suç teşkil eden davranışlar arasında güçlü bir ilişki olduğu da araştırmada elde edilen bir diğer bulgudur. İçki içen çocukların üçte ikisinin sık sık okulu astıkları ve küçük çapta soygun tarzı suç teşkil eden olaylara karıştıkları ve neredeyse yarısının polis uyarısı aldıkları saptanmıştır. Sarhoş olacak kadar içki kullanma davranışı gösteren ergenlerin psikososyal uyumunun zayıf olduğu, ayrıca bu çocuklarda kişilik ve anksiyete bozuklukları ile depresyonun da sık görüldüğü saptanmıştır. Bu çocukların içki içmeye başlamalarında ailelerinin ve akranları tarafından kabul görme isteklerinin önemli etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Hayes (2007) “Okulöncesi Öğrencilerde Görülen Problem Davranışlar” konulu araştırmasında erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla öfke nöbeti, itaatsizlik, kavga etme, yalan söyleme, hırsızlık, saygısızlık gibi davranışları daha fazla sergilediklerini ve bu davranışların erkek öğrencilerin daha büyük problem davranış geliştirmelerine neden olduğu saptamıştır. Bu araştırmada ayrıca yerinde duramama, dikkatini toplayamama, dikkat eksikliği ve düşünmeden davranma gibi davranışları içeren hiperaktivite alt boyutundan da yüksek puan alan erkek öğrencilerin kurallara uymak konusunda daha fazla problem yaşadığı saptanmıştır. Kız öğrencilerin ise liderlik alt boyutundaki davranışları göstermeleri, onların daha çok sosyal ilişkilerinde problem yaşamalarına ve diğerleri tarafından sevilmemelerine neden olmaktadır.

Magar ve diğerleri (2008) tarafından yapılan “Üniversite Öğrencilerinde Öz denetim ve Risk Alma” konulu araştırmalarında özdenetimi düşük olan öğrencilerin aşırı alkol tüketimi ve sigara içme gibi davranışları edinme oranlarının yüksek olduğu ve bu kişilerin riskli davranışın sonuçları hakkında kapsamlı düşünme problemi yaşadıkları bulunmuştur.

Baker ve diğerleri (2008) kullanılan farklı öğretim yöntemlerinin problem davranış gösteren çocukların akademik başarıları üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Araştırmada problem davranış gösterdiği tespit edilen okul öncesi yaş grubundan beşinci sınıf yaş grubuna kadar 98 öğrenci üzerinde çalışma yürütülmüş ve temelde öğrenciler problem davranış gösterdiği için mi

akademik olarak başarısız; akademik başarısı düşük olduğu için mi problem davranış gösteriyor sorusuna cevap aranmıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre problem davranışlar özellikle öğrencilerin dikkatini toplayamama, ödevlerini düzenli olarak yapmama, aklına geldiği gibi davranma, yeni durumlara uyum sağlamada güçlük yaşama gibi kişisel kontrol sorunu yaşadıklarında ortaya çıkmaya başlamaktadır. Öğrencilerin kişisel kontrol konusunda yaşadıkları bu eksiklik onların sınıf içi davranışlarını da kalıcı olarak etkilemekte ve akademik etkinliklerle ilgilenmek yerine onları ders dışı yıkıcı davranışlara yöneltmekte, ayrıca öğrenmelerini kolaylaştıracak sınıf içi çalışmalara katılmalarını engellemektedir. Bu noktada öğretmenin sınıf içi süreçleri ve kullandığı öğretim yöntemlerini iyi planlaması gerekmektedir. Öğretmenlerin küçük gruplarla çalışma yöntemini kullandığı ve öğrencilerin uygun hazırlanmış çalışma kâğıtları ile öğrendiklerini uygulama imkânı bulduğu sınıf ortamlarında anlatım yönteminin veya interaktif yöntemin kullanıldığı sınıf ortamlarına oranla dikkatlerini problem davranışlara değil de akademik etkinliklere daha fazla yöneltebildikleri saptanmıştır. Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da problem davranış gösteren öğrencilerin akademik anlamda başarılı olabilmeleri için öğrencinin yeterlilikleri ile öğretmenin öğrenciden beklentisinin birbiriyle olabildiğince örtüşmesidir. Araştırmada vurgulanan bir diğer nokta ise öğrencide gözlenen problem davranışların fark edildiği erken dönemde gerekli müdahalelerin yapıp öğrencinin akademik etkinliklerden uzaklaşmasının engellenmesi gerektiğidir. Böylece problem davranış gösteren öğrencinin başarısızlığı ve başarısız öğrencinin problem davranışa yönelmesinin yarattığı kısır döngü kırılabilir.

Algozzine ve diğerlerinin (2008) "İlköğretim Okullarında Problem Davranışların Demografik Özelliklerinin İncelenmesi" konulu araştırmalarında son on yılda okullardaki öğrenci profilinin değişmesine paralel olarak sergilenen davranış şekillerinin de değiştiğine dikkat çekmişlerdir. Okulda ve okul dışında insanlar okul güvenliği ve disiplin konusunda kaygı yaşamaktadırlar. Araştırmada öğrencilerin gösterdiği saldırgan ve rahatsızlık verici olayların çoğunun sıradan sınıf ortamlarında ortaya çıktığı ve bu davranışların çocukların akranları tarafından dışlanmalarına neden olduğu saptanmıştır. Özellikle sınıflarda karşılaşılan problem davranışlarla baş etme

konusunda öğretmenler zaman zaman sıkıntı yaşamaktadır. Bu durum öğretmen yetiştirme programlarının sınıf yönetimi ile ilgili yeterli bilgi ve deneyim birikimi sağlayacak yeterlilikte olmamasına bağlanmıştır. Ayrıca öğretmenlerin sınıf yönetimi konusundaki eksiklikleri okullarda personel yetersizliği gibi sorunlarla birleşince problem davranışların ortaya çıkması ve beraberinde akademik başarısızlık adına risk teşkil etmesi kaçınılmazdır. Eğitim hayatlarının ileri dönemlerinde çocuklarda problem davranışların ortaya çıkmasının önlenmesinde okul öncesi dönem ve 1. sınıf çocuklarına doğru davranışların kazandırılması önemlidir. Bu nedenle de ana sınıfı ve sınıf öğretmenlerinin bu alanda yeterli bilgi ve beceriyle donatılması gerekmektedir.

Katsuyuki ve Noriko (2009) 4-6 yaş arasında 1581 okul öncesi eğitime devam eden öğrenci ile Japonya'da yürüttükleri çalışmada çocukların gösterdiği üç farklı saldırganlık türünün akran ilişkileri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Yapılan birçok araştırma çocukların saldırgan bir yapıya sahip olmalarının farklı birçok problem davranışı benimseyip bunları davranışa dökmelerine neden olduğunu ortaya koymuştur. Direk ya da dolaylı olarak böyle bir etkinin olduğunu söylemek mantıklı olsa da saldırgan bir yapıya sahip olmanın bu davranışlara ne oranda neden olduğu tam olarak net değildir. Saldırgan bir yapıya sahip olmanın yarattığı dolaylı etkilerden biri, çocukların akranları ile olumsuz ilişki kurması olabilir. Bu durum da çocuğun psikolojik ve fiziksel olarak akranlarıyla arasının mesafeli olmasına neden olabilir. Bu da depresif ya da yıkıcı sorunlarla sonuçlanabilir. Bu çalışmada tepkisel aktif saldırganlık (fiziksel, sözel saldırganlık), tepkisel pasif saldırganlık (kin, düşmanlık içeren saldırganlık) ve proaktif ilişkisel saldırganlık (dedikodu yapmak gibi ilişkileri bozan saldırganlık) gibi üç farklı saldırganlık türü ile akran arkadaşlığı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Sonuçta proaktif ilişkisel saldırganlık gösteren çocukların arkadaş sayılarının daha fazla, akran ilişkilerinin de diğer saldırganlık türlerini uygulayan çocuklara göre daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır. Oysa tepkisel pasif saldırganlık gösteren çocukların arkadaş sayılarının azaldığı bulunmuştur.

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma Samsun İli Bafra ilçesinde bulunan, orta sosyoekonomik düzeye mensup ilköğretim okullarında okuyan öğrencilerde gözlenen, istenmeyen öğrenci davranışlarını çeşitli değişkenler açısından inceleyip betimlenmeyi amaçlayan ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır.

3.2. Evren ve Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma evrenini 2009 - 2010 eğitim öğretim yılında Samsun İli Bafra İlçesinde bulunan ilköğretim okullu öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın çalışma grubu uygun örnekleme yöntemi (convenient sampling) kullanılarak oluşturulmuştur. Uygulamaya Samsun ili Bafra ilçesinde bulunan orta sosyoekonomik düzeye mensup iki ilköğretim okulunun 3., 4., 5., 6., 7., ve 8. sınıflarında okuyan 573 öğrenci katılmıştır. Bu okullardan biri ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencilerine bir arada eğitim veren okullardan, diğeri ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencilerine bir arada eğitim vermeyen okullardan seçilmiştir. Katılımcıların 272'sini kız, 301'ini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Okullara ve sınıflara göre öğrenci dağılımları aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Araştırmanın Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Okul Türü ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Birinci ve İkinci Kademe Öğrencilerinin Bir arada Eğitim Gördüğü Okul		Birinci ve İkinci Kademe Öğrencilerinin Bir arada Eğitim Görmediği Okul	
	Erkek N	Kız N	Erkek N	Kız N
3. Sınıflar	23	24	21	27
4. Sınıflar	26	17	25	16
5. Sınıflar	26	21	19	25
6. Sınıflar	25	22	28	25
7. Sınıflar	29	23	30	19
8. Sınıflar	25	26	24	27
N	154	133	147	139

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek “Kurallara Uymama”, “Kişilere Zarar Verme”, “Aşağılama” ve “Kendine Zarar Verme” alt faktörlerinden oluşmaktadır. Ölçekte 8’i olumlu 21’i olumsuz toplam 29 madde vardır. Öğrenciler maddeleri “her zaman yaparım”, “çoğunlukla yaparım”, “bazen yaparım” ve “hiç yapmam” derecelerinden birini seçerek cevaplamaktadır. Ölçekteki maddeler “her zaman yaparım” seçeneğinden başlamak üzere olumsuz maddelerde 4’den 1’e doğru; olumlu maddelerde ise 1’den 4’e doğru puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 29, en yüksek puan ise 116’dır. Ölçeğin uygulama süresi 25 dakikadır.

3.3.1. İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeğinin Geliştirilmesi

Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde öncelikle alan yazın taranmıştır. İstenmeyen öğrenci davranışlarının incelendiği araştırmalarda kullanılan anketler ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin “Öğrencilerin Olumsuz Davranışları ve Uygulanacak Yaptırımlar” bölümü incelenerek ölçekte kullanılacak maddeler için bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzu ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin ve ilköğretimin 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıflarında okuyan öğrencilerin incelemesine sunulmuştur. Böylece hem öğretmen ve öğrencilerin eklemek istedikleri yeni maddeler belirlenmiş; hem de sınıf öğretmenlerinin yardımı ile maddeler hakkında öğrencilerle konuşularak maddelerin anlaşılabilirliği gözden geçirilmiştir. Bu süreç sonrasında elde edilen 66 maddelik havuz Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümünde görev yapan 15 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların “madde ölçekte kalsın”, “madde ölçekten çıkartılsın” ya da “madde düzeltildikten sonra ölçekte kalsın” şeklindeki görüşleri dikkate alınarak ön deneme uygulamasında kullanılan “İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeğine” son şekli verilmiştir.

Son şekliyle 41 maddeden oluşan İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeğindeki maddelerin dil açısından uygunluğu ve anlaşılabilirliği ilköğretimde çalışan 10 Sınıf öğretmenin ve 2 Türkçe öğretmenin görüşleri dikkate alınarak gözden geçirilmiştir. Bu maddelerin 10’u olumlu 31’i olumsuz cümlelerden oluşmuştur. Ölçek ilköğretimin 3. sınıfından başlanarak 8. sınıfına kadar tüm öğrencilere uygulanacağı için küçük sınıftaki öğrencilerin anlamasını ve yanıtlamasını kolaylaştıracağı düşünülerek dörtlü likert türünde hazırlanmıştır. Ölçekteki maddeler “her zaman yaparım”, “çoğunlukla yaparım”, “bazen yaparım”, “hiç yapmam” şeklinde derecelendirilmiştir. Olumlu maddeler “her zaman yaparım” seçeneğinden başlamak üzere 1’den 4’e doğru; olumsuz maddeler “her zaman yaparım” seçeneğinden başlamak üzere 4’den 1’e doğru puanlanmıştır.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları orta sosyoekonomik düzeye mensup bir ilköğretim okulunun 3., 4., 5., 6., 7., ve 8. sınıflarında öğrenim

gören 357 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Ölçek bir ders saatinde öğretmenlerin yardımı ile öğrencilere uygulanmıştır.

3.3.2. Ölçeğin Yapı Geçerliliği

Bu çalışmada hazırlanan ölçme aracının yapı geçerliliğini saptamak için faktör analizi kullanılmıştır.

Faktör analizinden önce, veriler gözden geçirilmiştir. Öncelikle veri girişinde bir hatanın olup olmadığı kontrol edilmiş; eksik değerler analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonrasında eksik değer oranının %5'den az olduğu gözlenmiş; ancak veri kaybının önüne geçmek için bu eksik değerlere ortalama (mean) ataması yapılmıştır.

Gözlenen değişkenlerin uç değerlerden etkilenip etkilenmediğini anlamak için tek ve çok değişkenli aykırı değerler testi yapılmış; tek değişkenli aykırı değerleri saptamak için standardize edilmiş z puanları kullanılmıştır. +3.00 ve -3.00 ranjını aşan 3 değere rastlanmış ve veri setinden çıkarılmıştır. Çok değişkenli aykırı değerler incelemesinde, Mahalanobis uzaklık (Mahalanobis Distance) değerleri kullanılmış ve .001 anlamlılık düzeyinde rastlanan iki aykırı değer veri setinden çıkarılmıştır. Aykırı değerler veri setinden çıkarıldıktan sonra 352 veri üzerinden faktör analiz yapılmıştır. Bu sayı her değişken için en az 5 gözlemin faktör analizi için yeterli örneklem büyüklüğü olduğu kabul edildiğinde 41 maddelik İÖDÖ için yeterli bir örneklem büyüklüğüdür.

Ayrıca ölçme aracının yapı geçerliliğini belirleme aşamasında verilerin faktörleştirme için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ve Bartlett's test sonuçlarına bakılarak test edilmiştir. KMO değeri .70 ve üzeri olduğunda verinin faktörleştirmeye uygun olduğu kabul edilmektedir. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin KMO değeri .834 ve Bartlett's testi anlamlı bulunmuştur. Sonuç olarak verilerin faktörleştirme için uygun olduğuna karar verilerek faktör analizi yapılmıştır.

Faktör analizi birbirleri ile ilişkili veri yapılarını birbirinden bağımsız ve daha az sayıda yeni veri yapılarına dönüştürmek, bir oluşumu ya da olayı açıkladıkları varsayılan değişkenleri gruplayarak ortak faktörleri ortaya koymak, bir oluşumu etkileyen değişkenleri gruplamak amacıyla başvurulan bir yöntemdir. (Özdamar, 2002, s. 235).

Bu araştırmada Temel Bileşenler Analiz Yöntemi ile Varimax dik döndürme yöntemi kullanılmıştır. Analize 41 madde dahil edilmiştir. Analiz sonucunda ölçeğin öz değeri 1.00 üzerinde yedi faktörlü bir yapı gösterdiği gözlenmiştir. Böylesi çok faktörlü bir yapının oluşması alt faktörlerin güvenilirliğini azaltmakta ve alt faktörleri alan yazına uygun bir biçimde isimlendirmeyi güçleştirmektedir. Ayrıca öz değerlere göre çizilen saçılım grafiği (scree plot) incelendiğinde dördüncü faktöre kadar ivmeli bir düşüş gözlenmekle birlikte beşinci faktörden sonra genel gidişin yatay olduğu ve önemli bir düşüş göstermediği görülmüştür. Bu nedenle ölçek, öz değeri 1.50 olan dört faktörlü bir yapıda tanımlanmıştır. Ölçekteki 1., 3., 12., 16., 17., 18., 23., 25., 26., 28., 33. ve 38. maddeler aynı anda birden fazla faktörde benzer değer alması, madde öz değerlerinin düşük olması nedenleri ile analizden çıkarılmıştır. Sonuç olarak ölçek dört faktörlü bir yapıda ve 29 maddeden oluşmuştur.

Tablo 2. İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeği Faktör Analizi (Döndürülmüş temel Bileşenler Analizi) Sonuçları

Maddeler	1.Faktör	2.Faktör	3.Faktör	4.Faktör	Madde Toplam Korelasyonu
	Faktör Yük Değerleri				
m2	.88	.16	-.01	-.05	.82
m5	.87	.04	.03	-.01	.80
m13	.78	.10	.01	-.05	.70
m32	.77	.03	-.01	.08	.70
m14	.75	.04	.02	-.00	.68
m27	.75	.08	-.01	-.05	.72
m22	.72	.06	.04	.15	.63
m24	.67	-.01	.00	.01	.58
m36	-.04	.69	.11	.25	.57
m10	.14	.61	.18	.12	.50
m6	-.01	.57	-.19	.03	.41
m39	-.02	.56	.13	.16	.44
m35	-.00	.54	.21	.12	.49
m30	.01	.53	.19	.17	.49
m11	-.06	.50	.10	.13	.38
m15	-.02	.50	.11	-.02	.34
m19	-.09	.47	-.01	-.02	.35
m29	.13	.38	.21	.35	.33
m9	-.04	.03	.81	.32	.50
m8	.14	.08	.68	.29	.40
m7	-.01	.22	.63	.10	.42
m4	.04	.00	.59	.06	.32
m20	-.04	.04	.41	-.07	.40
m21	.00	.20	.37	.06	.49
m40	-.03	.09	.27	.75	.42
m41	.04	.11	.25	.59	.38
m34	-.04	.21	.26	.57	.37
m37	-.07	.20	.07	.47	.32
m31	.07	.25	.08	.44	.33

Tablo 2'deki madde toplam korelasyonlarına bakıldığında, birinci faktördeki maddelerin, buldukları faktördeki toplam puanlarla olan korelasyonlarının, 2., 3., ve 4. faktördeki maddelerin buldukları faktördeki toplam puanlarla

olan korelasyonundan daha yüksek korelasyon gösterdiği belirlenmiştir. Diğer üç faktördeki madde faktör toplam puanları arasında korelasyonların orta düzeyde olduğu söylenebilir. Faktörlerdeki maddelerin faktör toplam puanlarıyla olan korelasyonları .32 ile .82 arasında değişmektedir. Tablo 2 incelendiğinde maddelerin faktör yük değerlerinin birinci faktörde .67 -.88, ikinci faktörde .38 - .69, üçüncü faktörde .37 - .81 ve dördüncü faktörde .44 - .75 arasında değiştiği görülmüştür.

Aşağıda Tablo 3’de ise her bir faktörün açıkladığı varyans, madde sayısı ve güvenilirlik katsayısı verilmiştir.

Tablo 3. Ölçekteki Faktörlerin Madde Sayıları, Öz değerleri, Açıkladıkları Varyanslar ile Güvenirlik Katsayıları

Faktörler	Madde Sayıları	Öz değer	Açıklanan Varyans	Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı
1. Faktör	8	5.021	17.312	.88
2. Faktör	10	4.323	14.908	.76
3. Faktör	6	1.938	6.684	.57
4. Faktör	5	1.686	5.815	.54
Ölçeğin Tamamı	29		44.7	.83

Tablo 3’de madde sayılarına bakıldığında döndürme sonrasında ölçeğin birinci faktörünün 8 maddeden (2, 5, 13, 14, 22, 24, 27, 32), ikinci faktörünün 10 maddeden (6, 10, 11, 15, 19, 29, 30, 35, 36, 39), üçüncü faktörünün 6 maddeden (4, 7, 8, 9, 20, 21), dördüncü faktörünün 5 maddeden (31, 34, 37, 40, 41) oluştuğu görülmektedir. Analize alınan 29 madde, öz değeri 1.5’ten büyük dört faktör altında toplanmaktadır. Bu dört faktörün ölçeğe ilişkin açıkladığı toplam varyans %44.7’dir. Belirlenen dört faktör alan yazına uygun olarak isimlendirilmiştir. Tablo 4’te ölçekteki faktörler ve bu faktörler altında yer alan maddeler gösterilmiştir.

Tablo 4. Ölçekteki Faktörler ve Faktörlerde Yer Alan Maddeler

	Faktör İsimleri	Maddeler
1. Faktör	Kurallara Uymama	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmenlere saygılı davranırım. • Öğretmenlerin benden istediği görevleri yaparım. • Öğrencilere saygılı davranırım. • Gerekğinde diğer öğrencilerin haklarını korurum. • Okula zamanında gelirim. • Ödevlerimi zamanında yaparım. • Ders zili çaldığında öğretmenimi uygun şekilde beklerim. • Derste izin alarak konuşurum.
2. Faktör	Kişilere Zarar Verme	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciler için derse giriş zili çaldığında koridorlarda dolaşırım. • Koridorlarda koşarak diğer öğrencileri rahatsız ederim. • Yerlere çöp atarım. • Ders sırasında izin almadan bir şeyler yiyip içerim. • Dersi kaynatmaya çalışırım. • Bazı öğrencileri oyuna almam, gruptan dışlarım. • Öğrencileri korkuturum. • Öğrencileri aşağılarım. • Öğrencilerle alay eder, dalga geçerim. • Öğrencilere fiziksel olarak zarar veririm(vururum, tekme atarım, saçını çekerim).
3. Faktör	Aşağılama	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmenlerin eşyalarına bilerek zarar veririm. • Öğrencilerin eşyalarına bilerek zarar veririm. • Öğrencilerin eşyalarını, yiyeceklerini zorla alırım. • Öğrencilerin paralarını zorla alırım. • Cep telefonu ile öğrencilerin görüntülerini habersiz çekerim. • Öğrencilere cinsel içerikli şakalar yaparım.
4. Faktör	Kendine Zarar Verme	<ul style="list-style-type: none"> • Sigara içerim. • Kesici bir cisimle vücudumu çizirim (faça çekerim). • Okula kesici delici cisimler getiririm. • Okuldan kaçırım. • Sınavlarda kopya çekerim ya da kopya veririm.

Ölçme aracının güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı kullanılmıştır. Tablo 3 incelendiğinde ölçeğin geneline ait iç tutarlılık güvenilirlik katsayısının; .83 olduğu görülür. Boyutlara ait güvenilirlik katsayıları ise 1. faktör için .88, 2. faktör için .76, 3. faktör için .57 ve 4. faktör için ise .54 olarak hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin genelinin ve 1., 2. faktörlerin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayılarının yeterli düzeyde olduğu; 3. ve 4. faktörlerin güvenilirlik katsayısının ise düşük olduğu söylenebilir. Bu durum alt boyutlardaki madde sayıları ile açıklanabilir. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının .70'in üzerinde yeterli düzeyde güvenilirliği gösterdiği kabul edildiğinde bulunan değerlere göre İÖDÖ'nin genel olarak güvenilirlik katsayısının kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama sürecinde araştırmacı tarafından geliştirilen "İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeği" kullanılmıştır. Uygulama birinci ve ikinci kademe öğrencilerine bir arada ve ayrı eğitim veren iki ilköğretim okulunun 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Uygulamaya 272'si kız, 301'i erkek 573 ilköğretim öğrencisi katılmıştır. Ölçekte öğrencilerin sınıf düzeylerini ve cinsiyetlerini belirtmeleri istenmiş; istenmeyen davranışlarını derecelendirirken öğrencilerin sosyal baskı hissetmelerini önlemek için isimlerini ve numaralarını yazmamaları özellikle belirtilmiştir. Uygulama bir ders saatinin 25 dakikası kullanılarak öğretmenlerin yardımı ile yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmacı tarafından geliştirilen İÖDÖ ile toplanan verilerin analizi SPSS 16,0 paket programı ile yapılmış, verilerin çözümlenmesinde aşağıdaki istatistiksel yöntemler kullanılmış ve manidarlık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

1. İstenmeyen öğrenci davranışlarının ilköğretim okullarındaki yaygınlığını belirlemek amacıyla betimsel istatistiklerden ortalama, ortanca, standart sapma ve medyan hesaplanmıştır.

2. İstenmeyen öğrenci davranışlarının sınıf düzeyine göre anlamlı fark gösterip göstermediğini hesaplamak amacıyla gruplara ait puanların normal dağılım göstermemesi nedeni ile parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis testi kullanılmış; sıra ortalamaları arasında ortaya çıkan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için ise grupların ikili kombinasyonları üzerinden “Mann-Whitney U” testi yapılmıştır. Sadece ölçeğin “Kurallara Uymama” alt faktöründe sınıf düzeyine göre istenmeyen öğrenci davranışlarının anlamlı fark gösterip göstermediği gruplara ait puanların normal dağılım göstermesi nedeni ile Tek Yönlü Varyans Analizi ile test edilmiştir.
3. Cinsiyet ve kademe değişkenine göre (birinci ve ikinci kademe) istenmeyen öğrenci davranışlarının anlamlı fark gösterip göstermediği, bağımlı değişken üzerinde iki faktörün temel etkilerini ve ortak etkisini eş zamanlı olarak test etmeyi amaçlayan İki Faktörlü Varyans Analizi kullanılarak belirlenmiştir.
4. İlköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada ve ayrı eğitim görme durumuna göre istenmeyen öğrenci davranışlarının anlamlı fark gösterip göstermediği; İki Faktörlü Varyans Analizi ile test edilmek istenmiş ancak elde edilen ölçümlerde grupların ait oldukları evrende eşit varyansa sahip olmadıkları görülmüştür. Bu nedenle bu alt problem ilişkisiz ölçümler için *t*- testi ile test edilmiştir. *T*- testi ile hem bir arada ve ayrı eğitim gören öğrencilerin ölçekten aldıkları toplam puanlar hem de bir arada ve ayrı eğitim gören birinci kademe öğrencilerinin ölçekten aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde temel amaç doğrultusunda oluşturulan alt problemlere ilişkin yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular araştırmanın alt amaçlarının sırası dikkate alınarak sunulmuştur.

İstenmeyen öğrenci davranışlarının ilköğretim 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasındaki yaygınlığı nedir?

Bu alt amaçta ilköğretim öğrencilerinde gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarının 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasındaki yaygınlığını belirlemek için ölçekten elde edilen toplam puana ve ölçeğin alt faktörlerine göre ortalama, ortanca, tepe değer, standart sapma değerleri hesaplanmış; elde edilen sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir. Ayrıca ölçekteki 29 maddeye öğrencilerin "her zaman yaparım", "çoğunlukla yaparım", "bazen yaparım" ve "hiç yapmam" derecelerinden birini seçerek verdikleri cevapların frekans dağılımları hesaplanmış ve istenmeyen öğrenci davranışlarının yaygınlığı araştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5. İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeğinin Genel Toplamda ve Alt Faktörlerde Ortalama, Ortanca, Tepe Değer, Standart Sapma Sonuçları

Faktörler	N	3. Sınıflar	4. Sınıflar	5. Sınıflar	6. Sınıflar	7. Sınıflar	8. Sınıflar
		95	84	91	100	101	102
Genel Toplam	Ortalama	36.22	36.55	37.91	38.89	42.13	39.86
	Ortanca	34.00	32.00	35.00	36.00	42.00	38.00
	Tepe Değer	29.00	29.00	29.00	33.00	33.00	35.00
	Standart sapma	7.65	9.27	8.93	8.78	8.01	7.97
Kurallara Uymama	Ortalama	13.51	13.64	14.59	14.55	16.27	15.30
	Ortanca	11.00	9.50	13.00	11.00	13.00	13.00
	Tepe Değer	8.00	8.00	8.00	8.00	11.00	10.00
	Standart sapma	7.56	8.19	6.77	7.32	7.22	6.83
Kişilere Zarar Verme	Ortalama	11.13	11.39	11.98	12.55	13.35	12.37
	Ortanca	10.00	10.00	10.00	11.00	13.00	12.00
	Tepe Değer	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00	10.00
	Standart sapma	2.18	2.41	3.19	3.38	3.30	2.55
Aşağılama	Ortalama	6.38	6.33	6.13	6.48	6.57	6.35
	Ortanca	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00
	Tepe Değer	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00
	Standart sapma	1.45	.87	.72	1.31	1.41	1.05
Kendine Zarar Verme	Ortalama	5.21	5.19	5.21	5.31	5.94	5.83
	Ortanca	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00
	Tepe Değer	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00
	Standart						

	sapma	.92	.63	1.35	1.01	1.43	1.54
--	-------	-----	-----	------	------	------	------

Tablo 5 incelendiğinde ölçekten alınan toplam puanda ve tüm alt faktörlerde ortalaması en yüksek olan grup yedinci sınıf öğrencileridir. Ölçekten alınan toplam puanda grubun puanlarının ortalaması $\bar{X} = 42.13$ 'dür. Bu grubu 8., 6., 5., 4., ve 3. sınıfların puan ortalamaları izlemektedir. "Kurallara Uymama" alt faktöründe 7. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X} = 16.27$ 'dir. Bu grubu 8., 5., 6., 4., ve 3. sınıfların puan ortalamaları izlemektedir. "Kişilere Zarar Verme" alt faktöründe 7. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X} = 13.35$ 'dür. Bu grubu 8., 6., 5., 4., ve 3. sınıfların puan ortalamaları izlemektedir. "Aşağılama" alt faktöründe 7. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X} = 6.57$ 'dir. Bu grubu 6., 8., 3., 4., ve 5. sınıfların puan ortalamaları izlemektedir. "Kendine Zarar Verme" alt faktöründe 7. sınıf öğrencilerinin puanlarının ortalaması $\bar{X} = 5.94$ 'dür. Bu grubu 8., 6., 5., 3. ve 4. sınıfların puan ortalamaları izlemektedir.

Tablo 6. Ölçek Maddelerinin Frekans Dağılımı

	Ölçekteki Maddeler	Her zaman		Çoğunlukla		Bazen		Hiç	
		f	%	f	%	f	%	f	%
Kurallara Uymama	Öğretmenlere saygılı davranırım.	364	64.2	60	10.6	20	3.53	123	21.7
	Öğretmenlerin benden istediği görevleri yaparım.	371	65.3	59	10.4	26	4.58	112	19.7
	Öğrencilere saygılı davranırım.	326	58.3	100	17.9	27	4.83	106	19
	Gerektiğinde diğer öğrencilerin haklarını korurum.	304	54.1	107	19	30	5.34	121	21.5
	Okula zamanında gelirim.	347	61.74	66	11.74	25	4.45	124	22.06
	Ödevlerimi zamanında yaparım.	314	55.77	111	19.72	36	6.39	102	18.12
	Ders zili çaldığında öğretmenimi uygun şekilde beklerim.	319	56.36	114	20.14	30	5.30	103	18.20
	Derste izin alarak konuşurum.	304	54.09	113	20.11	19	3.38	126	22.42
Kişilere Zarar Verme	Öğrenciler için derse giriş zili çaldığında koridorlarda dolaşırım.	6	1.06	7	1.23	88	15.49	467	82.22
	Koridorlarda koşarak diğer öğrencileri rahatsız ederim.	5	0.87	9	1.57	70	12.22	489	85.34
	Yerlere çöp atarım.	4	0.70	9	1.57	104	18.18	455	79.55
	Ders sırasında izin almadan bir şeyler yiyip içerim.	21	3.69	7	1.23	41	7.21	500	87.87
	Dersi kaynatmaya çalışırım.	16	2.82	8	1.41	79	13.93	464	81.83
	Bazı öğrencileri oyuna almam, gruptan dışlarım.	9	1.59	3	0.53	98	17.3	456	80.6
	Öğrencileri korkuturum.	14	2.5	12	2.14	116	20.7	418	74.6
	Öğrencileri aşağılarım.	2	0.35	2	0.35	44	7.75	520	91.5
	Öğrencilerle alay eder, dalga geçerim.	5	0.88	5	0.88	96	16.8	465	81.4
	Öğrencilere fiziksel olarak zarar veririm(vururum, tekme atarım, saçını çekerim).	8	1.4	8	1.4	139	24.4	415	72.8
Aşağılama	Öğretmenlerin eşyalarına bilerek zarar veririm.	5	0.88	1	0.18	6	1.05	557	97.9
	Öğrencilerin eşyalarına bilerek zarar veririm.	1	0.18	4	0.71	20	3.53	542	95.6
	Öğrencilerin eşyalarını, yiyeceklerini zorla alırım.	2	0.35	2	0.35	5	0.88	561	98.4
	Öğrencilerin paralarını zorla alırım.	1	0.18	1	0.18	4	0.7	564	98.9
	Cep telefonu ile öğrencilerin görüntülerini habersiz çekerim.	3	0.53	2	0.35	19	3.33	546	95.8
	Öğrencilere cinsel içerikli şakalar yaparım.	17	2.99	11	1.94	59	10.39	481	84.68
Kendi	Sigara içerim.	4	0.70	0	0	10	1.75	558	97.55
	Kesici bir cisimle vücudumu çizirim (faça çekerim).	3	0.52	2	0.35	30	5.24	538	93.89

Okula kesici delici cisimler getiririm.	1	0.18	2	0.35	13	2.29	552	97.18
Okuldan kaçırım.	7	1.23	3	0.53	31	5.45	528	92.79
Sınavlarda kopya çekerim ya da kopya veririm.	22	3.91	9	1.60	60	10.68	471	83.81

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin ağırlıklı olarak ölçekte yer alan olumlu maddeleri “her zaman yaparım”; olumsuz maddeleri “hiç yapmam” düzeyinde işaretledikleri görülmektedir. Öğrencilerin “hiç yapmam” düzeyinde işaretledikleri; “Derste izin alarak konuşurum” (%22.42), “Okula zamanında gelirim” (%22.06), “Öğretmenlere saygılı davranırım” (%21.7), “Gerektiğinde diğer öğrencilerin haklarını korurum” (%21.5), “Öğretmenlerin benden istediği görevleri yaparım” (%19.7), “Öğrencilere saygılı davranırım” (%19), “Ders zili çaldığında öğretmenimi uygun şekilde beklerim” (%18.20) ve “Ödevlerimi zamanında yaparım” (%18.12) istenmeyen öğrenci davranışlarının öğrenciler tarafından en yaygın olarak yapılan istenmeyen davranışlar olduğu görülmektedir. Buna karşın öğrencilerin “her zaman yaparım” düzeyinde işaretledikleri “Okula kesici delici cisimler getiririm” (%0.18), “Öğrencilerin eşyalarına bilerek zarar veririm” (%0.18), “Öğrencilerin paralarını zorla alırım” (%0,18), “Öğrencilerin eşyalarını, yiyeceklerini zorla alırım” (%0.35), “Kesici bir cisimle vücudumu çizerim (faça çekerim)” (%0.52), “Sigara içerim” (%0.70), “Yerlere çöp atarım” (%0.70) istenmeyen davranışları ise öğrencilerin en az yaptıklarını belirttikleri davranışlarıdır.

İstenmeyen öğrenci davranışları açısından ilköğretimin 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Sınıf düzeyine göre istenmeyen öğrenci davranışlarının anlamlı fark gösterip göstermediği ölçekten elde edilen toplam puana göre ve ölçeğin alt faktörlerine göre incelenmiştir.

Öğrencilerin ölçekten aldıkları toplam puana göre istenmeyen öğrenci davranışlarının sınıf düzeyine göre anlamlı fark gösterip göstermediğine ilişkin verilerin analizinde gruplara ait puanların normal dağılım göstermemesi nedeni ile parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 7’de verilmiştir. Ölçeğin “Kişiler Zarar Verme”, “Aşağılama”, “Kendine Zarar Verme” alt faktörlerinde de istenmeyen öğrenci

davranışlarının sınıf düzeyine göre anlamlı fark gösterip göstermediği aynı yöntemle test edilmiş; elde edilen bulgular Tablo 8, 9 ve 10'da verilmiştir. Sadece ölçeğin "Kurallara Uymama" alt faktöründe gruplara ait puanlar normal dağılım gösterdiği için istenmeyen öğrenci davranışlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı fark gösterip göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi ile test edilmiş; elde edilen bulgular Tablo 11.1 ve 11.2 'de verilmiştir.

Tablo 7. Tüm Ölçek İçin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu

Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalama	sd	χ^2	P	Anlamlı Fark
3.Sınıf	95	240.31	5	44.03	.000	7-3, 7-4, 7-5,7-6, 8-3, 8-4, 8-5,
4.Sınıf	84	228.51				
5.Sınıf	91	265.88				
6.Sınıf	100	290.72				
7.Sınıf	101	360.67				
8.Sınıf	102	320.90				
N	573					

Analiz sonuçları, sınıf düzeyine göre öğrencilerde gözlenen istenmeyen davranışların anlamlı şekilde farklılaştığını göstermektedir [$\chi^2 (5)= 44.03, p < 0.001$]. Sınıfların sıra ortalamaları dikkate alındığında, İÖDÖ'den en yüksek puanı 7. sınıf öğrencilerinin aldığı, bunu 8., 6., 5., 3. ve 4. sınıfların izlediği görülmüştür. Ayrıca sıra ortalamaları arasında ortaya çıkan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için grupların ikili kombinasyonları üzerinden "Mann-Whitney U" testi yapılmıştır. Buna göre 7. sınıf öğrencilerinin 3., 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerine göre; 8. sınıf öğrencilerinin ise 3., 4. ve 5. sınıf öğrencilerine göre daha fazla istenmeyen davranış gösterdiği ve bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Tablo 8. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının “Kişilere Zarar Verme” Faktörünün Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu

Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalama	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
3.Sınıf	95	221.71	5	53.86	.000	8-3, 8-4, 8-5, 7-3, 7-4, 7-5,
4.Sınıf	84	239.29				
5.Sınıf	91	259.19				
6.Sınıf	100	306.89				
7.Sınıf	101	361.71				
8.Sınıf	102	318.44				
N	573					

Analiz sonuçları, sınıf düzeyine göre öğrencilerde gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarının “Kişilere Zarar Verme” faktöründe anlamlı şekilde farklılaştığını göstermektedir [$\chi^2(5) = 53,86$ $p < 0.001$]. Sınıfların sıra ortalamaları dikkate alındığında, İÖDÖ’den en yüksek puanı 7. sınıfların aldığı, bunu 8., 6., 5., 4. ve 3. sınıfların izlediği görülmektedir. Ayrıca sıra ortalamaları arasında ortaya çıkan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için grupların ikili kombinasyonları üzerinden yapılan “Mann-Whitney U” testi sonucuna göre 7. ve 8. sınıfların 3., 4., ve 5. sınıflara göre daha fazla istenmeyen davranış gösterdiği ve bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Tablo 9. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının “Kendine Zarar Verme” Faktörünün Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu

Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalama	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
3.Sınıf	95	247.76	5	64.66	.000	8-3, 8-4, 8-5, 8-6
4.Sınıf	84	259.27				7-3, 7-4, 7-5, 7-6,
5.Sınıf	91	246.78				
6.Sınıf	100	271.43				
7.Sınıf	101	348.55				
8.Sınıf	102	336.58				
N	573					

Analiz sonuçları, sınıf düzeyine göre öğrencilerde gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarının “Kendine Zarar Verme” faktöründe anlamlı şekilde farklılaştığını göstermektedir [$X^2 (5) = 64.66, p < .001$]. Sınıfların sıra ortalamaları dikkate alındığında, İÖDÖ’den en yüksek puanı 7. sınıfların aldığı, bunu 8., 6., 4., 3. ve 5. sınıfların izlediği görülmektedir. Ayrıca Mann-Whitney U testi sonucunda 7. ve 8. sınıfların 3., 4., 5. ve 6. sınıflara göre daha fazla istenmeyen davranış gösterdiği ve bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Tablo 10. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının “Aşağılama” Faktörünün Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu

Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalama	sd	χ^2	P
3.Sınıf	95	282.27	5	11.46	0.052
4.Sınıf	84	285.29			
5.Sınıf	91	255.20			
6.Sınıf	100	305.78			
7.Sınıf	101	305.90			
8.Sınıf	102	284.06			
N	95	282.27			

Analiz sonuçları, sınıf düzeyine göre öğrencilerde gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarının “Aşağılama” alt faktöründe anlamlı fark göstermediğini ortaya koymuştur [$\chi^2 (5) = 11.46, p > 0.05$]. Bir başka ifade ile istenmeyen öğrenci davranışları “Aşağılama” alt faktöründe sınıf düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 11. 1. “Kurallara Uymama” Faktörünün Ortama ve Standart Sapma Puanları

Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	S
3.Sınıf	95	13.51	7.56
4.Sınıf	84	13.64	8.19
5.Sınıf	91	14.59	6.77
6.Sınıf	100	14.55	7.32
7.Sınıf	101	16.27	7.22
8.Sınıf	102	15.30	6.83
Toplam	573	14.69	7.34

Tablo 11. 2. “Kurallara Uymama” Faktörünün Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	517.98	5	103.60	1.94	.086
Grup İçi	30295.10	567	53.43		
Toplam	30813.08	572			

Sınıf düzeyine göre yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin “Kurallara Uymama” faktöründeki davranışlarının buldukları sınıf düzeylerine göre anlamlı fark göstermediği görülmüştür [$F_{(5-567)} = 1.94$ $p > .05$].

Araştırmanın bu alt probleminden elde edilen veriler istenmeyen öğrenci davranışlarının öğrencilerin sınıf düzeyine göre anlamlı fark gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ölçeğin “Kişilere Zarar Verme” ve “Kendine Zarar Verme” faktörlerinde de bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Sıra ortalamalarına göre en fazla istenmeyen öğrenci davranışını 7. sınıf öğrencileri göstermekte ve bu grubu 8. sınıf öğrencileri izlemektedir. Sınıf seviyesine göre anlamlı farkın hangi ikili gruplar arasında olduğuna bakıldığında büyük sınıfların küçük sınıflara göre daha fazla istenmeyen öğrenci davranışı gösterdiği saptanmıştır.

İstenmeyen öğrenci davranışlarını konu alan araştırmalar incelendiğinde bu sonuçla örtüşen bulgulara rastlamak mümkündür. İstenmeyen öğrenci davranışları ile sınıf seviyesi, dolayısıyla yaş değişkenleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara göre de büyük sınıflar küçük sınıflara; yaşı büyük öğrenciler küçük öğrencilere göre daha fazla istenmeyen davranış göstermektedir (Eripek, 1980; Mercan, 2001; Morton ve diğerleri, 1999; Türkeç, 1986). Bu verileri ortaya koyan araştırmaların ortak özelliği çalışma grubunu lise öğrencilerinin oluşturmasıdır. Alan yazında ilköğretim öğrencileri üzerinde yürütülmüş; istenmeyen öğrenci davranışı ile sınıf seviyesi veya yaş değişkenleri arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmanın birinci ve ikinci alt amaçlarına ilişkin elde edilen verilerde dikkat çeken bir diğer nokta 7. sınıf öğrencilerinde gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarının 8. sınıf öğrencilerinden fazla olmasıdır. Bu durumun 7. sınıfın ara sınıf olmasından kaynaklandığı söylenebilir. 6. sınıflar okul yaşamlarında sınıf öğretmenlerinin etkin rol oynadığı bir dönemi geride bırakıp; eğitimlerinde çok sayıda branş öğretmenin etkili olduğu bir döneme başlamışlardır. Bu sürecin sonrasında gelen erinlik döneminin baskın etkileri henüz çok yoğun olarak hissedilmemektedir. Birinci kademedeki okumanın yarattığı etkinin izlerinin 6. sınıf öğrencileri üzerinde devam ettiği, öğrencilerin 5. sınıf öğretmenlerine karşı kendilerini sorumlu hissetmeye devam ettikleri söylenebilir. Sekizinci sınıf öğrencileri ise ortaöğretime geçiş sürecinde aşmaları gereken sınav gerçeği ile karşı karşıyadırlar. Gitmeyi istedikleri ortaöğretim kurumuna karar vermeleri gerekir. Bu durum öğrenciler üzerinde hissedilir bir kaygı ve stres oluşturabilmektedir. Oysa 7. sınıf öğrencileri birinci kademedeki okumanın etkisinden sıyrılmışlardır. İyi bir ortaöğretim kurumuna yerleşebilmenin yarattığı baskı ve kaygıyı 8. sınıf öğrencileri kadar yoğun hissetmemektedirler. Tüm bu etkenler 7. sınıf öğrencilerinin daha çok istenmeyen davranış sergilemesinin nedeni olarak düşünülebilir. İstenmeyen öğrenci davranışlarını konu alan araştırmada Uysal (1991) lise öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmada en çok istenmeyen öğrenci davranışını lise 2. sınıf öğrencilerin gösterdiğini bulmuştur. Bu bulgunun araştırma sonucuyla paralellik gösterdiği düşünülmüştür.

İstenmeyen öğrenci davranışları bakımından 1. ve 2. kademedeki okuyan erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın bu alt probleminde araştırmanın bağımlı değişkeni üzerinde iki faktörün temel etkilerini ve ortak etkisini eş zamanlı olarak test etmeyi amaçlayan İki Faktörlü Varyans Analizi, varsayımları test edildikten sonra kullanılmıştır. İÖDÖ puanlarına ait betimsel istatistik sonuçları Tablo 12.1'de; desene ait kenar ve gözenek ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin İki Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 12.2 'de verilmiştir.

Tablo 12. 1. Öğrencilerin Cinsiyete ve Düzeylerine Göre İstenmeyen Öğrenci Davranış Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Cinsiyet	I. Kademe			II. Kademe			Toplam		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Erkek	140	38.16	9.04	161	41.09	8.28	301	39.72	8.75
Kız	130	35.53	7.94	142	39.40	8.35	272	37.55	8.37
N	270	36.90	8.61	303	40.30	8.34	573	38.70	8.63

Birinci kademedeki okuyan öğrencilerin İÖDÖ ortalama puanı $\bar{X} = 36.90$ ve ikinci kademedeki okuyan öğrencilerin İÖDÖ ortalama puanı $\bar{X} = 40.30$ 'dir. Bu iki grubun İÖDÖ ortalama puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur [$F_{(1-573)} = 23.20, p < .01$]. Başka bir ifade ile öğrencilerin birinci ya da ikinci kademedeki okumaları istenmeyen öğrenci davranışlarında anlamlı bir farklılığa yol açmaktadır. Tablo 12.1 incelendiğinde ikinci kademedeki öğrencilerin birinci kademedeki öğrencilere göre daha fazla istenmeyen öğrenci davranışı gösterdiği görülmektedir.

Analiz sonucunda elde edilen bir diğer bulgu da öğrencilerin İÖDÖ puanlarının cinsiyete göre anlamlı fark gösterdiğidir [$F_{(1-573)} = 9.38, p < .05$]. Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin İÖDÖ ortalama puanı ($\bar{X} = 39.72$), kız öğrencilerin aynı teste ait ortalama puanından ($\bar{X} = 37.55$) daha yüksektir. Bir başka deyişle erkek öğrenciler kız öğrencilere göre istenmeyen öğrenci davranışlarını daha çok göstermektedir. Bu bulgu istenmeyen öğrenci davranışları üzerinde cinsiyetin önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Tablo 12. 2. Öğrencilerin Buldukları Kademeye ve Cinsiyetlerine Göre İstenmeyen Öğrenci Davranış Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
Kademe	1642.98	1	1642.98	23.20	.000	II. Kademe Erkek I. Kademe Erkek
Cinsiyet	664.12	1	664.12	9.38	.002	II. Kademe Kız I. Kademe Kız
Kademe * Cinsiyet	31.99	1	31.99	.452	.048	II. Kademe Erkek I. Kademe Kız
Hata	40294.5	569	70.82			
Toplam	900564.0	573				

Tablo 12.2 incelendiğinde kademe ve cinsiyet değişkenlerinin, istenmeyen öğrenci davranışları üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmuştur [$F_{(1-573)} = .452$, $p > .05$]. Ayrıca birinci ve ikinci kademede bulunan öğrencilerin ve cinsiyetlerinin kız ve erkek olmasına göre ölçeğin tamamından aldıkları puanların farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin istenmeyen öğrenci davranışları üzerinde cinsiyet ve kademe değişkenlerinin ortak etkisi anlamlı bulunduğu için gözenek ortalama puanlarına bağlı olarak betimsel istatistiklere bakılmış; söz konusu farklılaşmanın hangi ikili alt grupların ortalama puanları arasındaki farka bağlı olduğunu belirlemek için Post-hoc çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Bunun için gözeneklerin kodlandığı yeni bir değişken yaratılmış ve bu oluşturulan faktöre göre gözeneklere ait ortalamalar karşılaştırılmıştır.

Gözenekler arası çoklu karşılaştırmalara göre, ikinci kademede okuyan erkek öğrenciler ($\bar{X} = 41.09$), birinci kademedeki erkek öğrencilere göre ($\bar{X} = 38.16$); ikinci kademede okuyan kız öğrenciler ($\bar{X} = 39.40$), birinci kademedeki kız öğrencilere göre ($\bar{X} = 35.53$); ikinci kademedeki erkek öğrenciler ($\bar{X} = 41.09$), birinci kademedeki kız öğrencilere göre ($\bar{X} = 35.53$) anlamlı derecede daha çok istenmeyen öğrenci davranışı göstermektedir. Bulgulara göre istenmeyen öğrenci davranışlarının kademeler arasında cinsiyete göre farklılaştığı ancak

birinci kademedede ve ikinci kademedede istenmeyen öğrenci davranışlarının cinsiyete göre anlamlı fark göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Alan yazındaki araştırmalar incelendiğinde istenmeyen öğrenci davranışlarının cinsiyete göre farklılaştığını ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla istenmeyen davranış gösterip; disiplin cezası aldığını ortaya koyan çalışmalara rastlamak mümkündür (Atıcı, 2004; Eripek, 1980; Hayes, 2007; Mercan, 2001; Morton ve diğerleri, 1999; Türkeç, 1986; Uysal, 1991). Bu bulgunun Türk toplumunda kız ve erkek çocuklarının farklı şekillerde yetiştirilmeleri ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. Günümüz çağdaş yaşam koşulları Türk aile yapısında birçok değişikliğe yol açsa da, özellikle çocuk yetiştirme yöntemleri üzerinde geleneksel yaklaşımın etkisi sürmektedir. Geleneksel Türk toplumunda kız ve erkek çocukların ayrımı, birinin ötekenden değersizliği iki ayrı eğitimle pekiştirilmektedir. Erkek çocuk el üstünde tutulur, daha çok şımartılır, tüm istekleri yerine getirilir. Erkek çocuklar üzerinde denetim zayıftır. Oysa kız çocuklar daha çok boyun eğerek, erkek kardeşleri ile eşitlik aramanın sonuçsuz kaldığını görerek büyürler ve bu durumu benimserler; duygularını belli etmeyerek; haklarını aramayarak yetişirler (Yörükoğlu, 2000). Bu durumun belli kurallarla bütünleşmiş okul gibi sosyal ortamlarda erkek öğrencilerin kızlara oranla daha fazla kural dışı ve istedikleri gibi davranmalarına neden olduğu düşünülmüştür.

İstenmeyen öğrenci davranışları açısından bir arada eğitim gören ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencileri ile bir arada eğitim görmeyen akranları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın bu alt probleminde istenmeyen öğrenci davranışları üzerinde öğrencilerin bir arada ya da ayrı eğitim görmeleri ile kademe faktörünün temel etkilerini ve ortak etkisini eş zamanlı olarak test etmeyi amaçlayan İki Faktörlü Varyans Analizinin uygulanması düşünülmüştür. Ancak elde edilen ölçümlerde grupların ait oldukları evrende eşit varyansa sahip olmadıkları görülmüştür. Bu nedenle bu alt amaca ilişkin analizler yapılırken öncelikle öğrencilerin bir arada ya da ayrı eğitim görme durumlarına göre istenmeyen öğrenci davranışları ölçeğinden aldıkları puanların anlamlı fark gösterip

göstermediğine *t*- testiyle bakılmış; elde edilen bulgular Tablo 13.1’de verilmiştir. Ayrıca birinci kademe öğrencilerinde gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarının okulun türüne (bir arada ve ayrı eğitim görme) göre anlamlı fark gösterip göstermediğine de *t*- testi ile bakılmış; böylece ikinci kademenin birinci kademe öğrencileri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 13.2 ’de verilmiştir.

Tablo 13. 1. 3–8 Sınıflarda Okuyan Öğrencilerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Okulun Türüne Göre İlişkisiz *T* Testi Sonuçları

Faktörler	Tür	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Kurallara Uymama	Bir arada	137	17.25	8.86	8.29	268	.000
	Ayrı	133	10.48	3.22			
Kişilere Zarar Verme	Bir arada	137	12.05	2.92	3.57	268	.000
	Ayrı	133	10.93	2.20			
Aşağılama	Bir arada	137	6.17	.68	-1.77	268	.078
	Ayrı	133	6.40	1.36			
Kendine Zarar Verme	Bir arada	137	5.23	.80	.491	268	.624
	Ayrı	133	5.17	1.20			
Genel Toplam	Bir arada	137	40.70	9.63	8.23	268	.000
	Ayrı	133	32.98	5.02			

Tablo 13.1’e bakıldığında istenmeyen öğrenci davranışlarının ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada ya da ayrı eğitim görme durumuna göre anlamlı fark gösterdiği bulunmuştur [$t(268) = 8.23, p < .05$]. Anlamlı fark İÖDÖ’den alınan toplam puanlarda görüldüğü gibi; ölçeğin “Kurallar Uymama” ve “Kişilere Zarar Verme” faktörlerinde de ortaya çıkmaktadır. Elde edilen bulgulara göre birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada eğitim gördüğü okulda İÖDÖ’ nin puan ortalaması $\bar{X} = 40.70$ iken; birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin ayrı eğitim gördüğü okuldaki öğrencilerin puan ortalaması $\bar{X} = 32.98$ ’dir. Bu sonuç ilköğretim okullarında birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada eğitim görmesinin istenmeyen

öğrenci davranışları üzerinde olumsuz etkisinin olduğu yönünde yorumlanabilir.

Ölçeğin alt faktörlerine göre bakıldığında da benzer bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Ölçeğin “Kişilere Zarar Verme” ve “Kurallara Uymama” faktörlerinde, birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada eğitim gördüğü durumda öğrencilerin daha fazla istenmeyen davranış gösterdiği bulunmuştur. “Kendine Zarar Verme” ve “Aşağılama” alt faktörlerinde ise birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada ya da ayrı eğitim görmelerinin anlamlı bir etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Tablo 13. 2. 3-5 Sınıflarda Okuyan Öğrencilerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Okulun Türüne Göre İlişkisiz *T*-Testi Sonuçları

Faktörler	Tür	N	$\bar{X}$	S	t	sd	p
Kurallara Uymama	Bir arada	287	18.39	8.37	13.99	571	.000
	Ayrı	286	10.98	3.20			
Kişilere Zarar Verme	Bir arada	287	12.32	2.83	1.31	571	.192
	Ayrı	286	12.00	3.10			
Aşağılama	Bir arada	287	6.25	.84	-2.65	571	.008
	Ayrı	286	6.51	.14			
Kendine Zarar Verme	Bir arada	287	5.36	.88	-1.97	571	.051
	Ayrı	286	5.57	1.51			
Genel Toplam	Bir arada	287	42.32	9.09	11.11	571	.000
	Ayrı	286	35.05	6.34			

Tablo 13.2'e bakıldığında ilköğretim birinci kademedeki öğrencilerin İÖDÖ'den aldıkları puanlar birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada ya da ayrı eğitim görme durumuna göre anlamlı fark göstermektedir [$t(571) = 11.11, p < .05$]. Bu anlamlı fark İÖDÖ'den alınan toplam puanlarda görüldüğü gibi; ölçeğin “Kurallara Uymama” ve “Aşağılama” alt boyutlarında da ortaya çıkmaktadır. İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin ikinci kademe öğrencileri ile bir arada eğitim gördüğünde öğrencilerinin İÖDÖ puan ortalaması $\bar{X} =$

42.32 iken; ayrı eğitim gördüğünde $\bar{X} = 35.05$ dir. Bu sonuç ilköğretim birinci kademe öğrencileri üzerinde ikinci kademe öğrencilerinin olumsuz etkiye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Elde edilen bu bulgu gelişim görevleri, gereksinimleri birbirinden farklı olan birinci kademe öğrencileri ile ikinci kademe öğrencilerini aynı okulda bir araya getiren “sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime” yönelik yapılan eleştirileri doğrular niteliktedir. Bir başka ifade ile ikinci kademe öğrencilerinde görülen istenmeyen davranışlar birinci kademe öğrencileri için olumsuz model oluşturmakta ve birinci kademe öğrencilerinde daha fazla istenmeyen davranış gözlenmesine neden olmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde bulgular ve yorumlardan hareketle elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Bu araştırmada ilköğretim öğrencilerinde gözlenen istenmeyen öğrenci davranışları öğrencilerin cinsiyetine, sınıf düzeyine, ilköğretimin birinci ya da ikinci kademesinde okumasına ve ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada ve ayrı eğitim görmeleri göre anlamlı fark göstermekte midir? sorularına yanıt aranmıştır. Buna göre:

1. İstenmeyen öğrenci davranışlarının 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasındaki yaygınlığını saptamak için yapılan analizlerde 7. sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarının hem ölçekten elde edilen toplam puanda, hem de ölçeğin alt faktörlerinde diğer sınıflara oranla daha yüksek olduğu; bu grubu 8. sınıf öğrencilerinin izlediği saptanmıştır. Ayrıca istenmeyen öğrenci davranışlarının dağılımı incelendiğinde; öğrencilerin “hiç yapmam” düzeyinde işaretledikleri; “Derste izin alarak konuşurum” (%22.42), “Okula zamanında gelirim” (%22.06), “Öğretmenlere saygılı davranırım” (%21.7), “Gerektiğinde diğer öğrencilerin haklarını korurum” (%21.5), “Öğretmenlerin benden istediği görevleri yaparım” (%19.7), “Öğrencilere saygılı davranırım” (%19), “Ders zili çaldığında öğretmenimi uygun şekilde beklerim” (%18.20) ve “Ödevlerimi zamanında yaparım” (%18.12) istenmeyen öğrenci davranışlarının öğrenciler tarafından en yaygın olarak yapılan istenmeyen davranışlar olduğu görülmüştür. Buna karşın öğrencilerin “her zaman yaparım” düzeyinde işaretledikleri “Okula kesici delici cisimler getiririm” (%0.18), “Öğrencilerin eşyalarına bilerek zarar veririm” (%0.18), “Öğrencilerin paralarını zorla alırım” (%0,18),

“Öğrencilerin eşyalarını, yiyeceklerini zorla alırım” (%0.35), “Kesici bir cisimle vücudumu çizerim (faça çekerim)” (%0.52), “Sigara içerim” (%0.70), “Yerlere çöp atarım” (%0.70) istenmeyen öğrenci davranışları ise öğrencilerin en az yaptıklarını belirttikleri davranışlardır.

2. İstenmeyen öğrenci davranışlarının sınıf düzeyine göre anlamlı fark gösterip göstermediği hem ölçekten elde edilen toplam puana, hem de ölçeğin alt faktörlerine göre test edilmiştir. Buna göre “Kurallara Uymama” ve “Aşağılama” alt faktörlerinde istenmeyen öğrenci davranışlarının sınıf seviyesine göre anlamlı fark göstermediği ancak “Kişilere Zarar Verme”, “Kendine Zarar Verme” alt faktörlerinde ve ölçekten alınan toplam puanda bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Sıra ortalamaları dikkate alındığında İÖDÖ’den en yüksek puanı 7. sınıf öğrencilerinin aldığı görülmüştür. Bunu toplam puanda 8., 6., 5., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin, “Kişilere Zarar Verme” alt faktöründe 8., 6., 5., 4. ve 3. sınıf öğrencilerinin, “Kendine Zarar Verme” alt faktöründe ise 8., 6., 4., 3. ve 5. sınıf öğrencilerinin izlediği saptanmıştır. Sıra ortalamaları arasında ortaya çıkan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan “Mann-Whitney U” testi sonucunda:

- Ölçekten alınan toplam puanda 7. sınıf öğrencilerinin istenmeyen davranışlarının 3., 4., 5. ve 6. sınıflara; 8. sınıf öğrencilerinin ise 3., 4. ve 5. sınıflara göre
- “Kişilere Zarar Verme” faktöründe 7. sınıf öğrencilerinin istenmeyen davranışlarının 3., 4., ve 5. sınıflara; 8. sınıf öğrencilerinin ise 3., 4., ve 5. sınıflara göre
- “Kendine Zarar Verme” faktöründe 7. sınıf öğrencilerinin istenmeyen davranışlarının 3., 4., 5. ve 6. sınıflara; 8. sınıf öğrencilerinin ise 3., 4., 5. ve 6. sınıflara göre daha fazla istenmeyen davranış gösterdiği belirlenmiştir.

Elde edilen bu bulgular doğrultusunda istenmeyen öğrenci davranışlarının sınıf seviyesine göre anlamlı fark gösterdiği ve büyük

sınıfların küçük sınıflara göre daha fazla istenmeyen davranış gösterdiği saptanmıştır.

3. İstenmeyen öğrenci davranışları kademe ve cinsiyet değişkenlerine göre de anlamlı fark göstermektedir. Buna göre ikinci kademe okuyan öğrencilerin birinci kademe okuyan öğrencilere; erkek öğrencilerin kız öğrenciler göre daha fazla istenmeyen öğrenci davranışı gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca kademe ve cinsiyet değişkeninin istenmeyen öğrenci davranışları üzerindeki ortak etkisinin de anlamlı olduğu bulunmuştur. Söz konusu farklılaşmanın hangi ikili alt grupların ortalama puanları arasındaki farka bağlı olduğu Post hoc çoklu karşılaştırma yöntemiyle test edilmiştir. Elde edilen sonuca göre ikinci kademe okuyan erkek öğrenciler, birinci kademedeki erkek öğrencilere göre; ikinci kademe okuyan kız öğrenciler, birinci kademedeki kız öğrencilere göre; ikinci kademedeki erkek öğrenciler, birinci kademedeki kız öğrencilere göre anlamlı derecede daha çok istenmeyen öğrenci davranışı göstermektedir. Araştırmada istenmeyen öğrenci davranışlarının kademeler arası cinsiyete göre anlamlı fark gösterdiği bulunmuş ancak birinci kademe ve ikinci kademe istenmeyen öğrenci davranışlarının cinsiyete göre anlamlı fark göstermediği de saptanmıştır.
4. İstenmeyen öğrenci davranışları birinci kademe ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada ve ayrı eğitim görmelerine göre anlamlı fark göstermektedir. Birinci ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada eğitim gördüğü okuldaki öğrencilerin İÖDÖ'den aldıkları puanlar daha yüksektir. Ölçeğin alt faktörleri göre bakıldığında "Kişilere Zarar Verme" ve "Kurallara Uymama" alt faktörlerinde bir arada ve ayrı eğitim görmenin istenmeyen öğrenci davranışları üzerinde anlamlı fark yarattığı ve bir arada eğitim gören öğrencilerin daha fazla istenmeyen davranış gösterdiği bulunmuştur. "Kendine Zarar Verme" ve "Aşağılama" faktörlerinde ise anlamlı farka rastlanmamıştır. Ayrıca bir arada ve ayrı eğitim görmenin birinci kademe öğrencilerinin gösterdiği istenmeyen davranışlarda anlamlı fark yarattığı da saptanmıştır. Bu

anlamli fark İÖDÖ'den alınan toplam puanda görüldüğü gibi; ölçeğin “Kurallara Uymama” ve “Aşğılama” alt faktörlerinde de ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak ikinci kademe öğrencileri ile bir arada eğitim gören birinci kademe öğrencileri daha fazla istenmeyen davranış göstermektedir.

5.2. Öneriler

Bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda geliştirilen öneriler uygulamaya ve yapılacak araştırmalara yönelik öneriler olarak iki başlık halinde verilmiştir.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere, büyük sınıftaki öğrencilerin küçük sınıftakilere göre daha fazla istenmeyen davranış gösterdiği bulunmuştur. Bu bulgu okullarda davranış yönetim stratejileri ve tedbirleri geliştirilirken kullanılabilir.
2. Araştırmada ilköğretim birinci kademe ve ikinci kademe öğrencilerinin bir arada ve ayrı eğitim görmesinin istenmeyen öğrenci davranışlarında anlamlı fark yarattığı ve ikinci kademe ile bir arada eğitim gören birinci kademe öğrencilerinin daha fazla istenmeyen davranış gösterdiği bulunmuştur. Bu olumsuz etkiyi ortadan kaldırmak için okul ortamları yeniden düzenlenebilir. Bazı okullarda okulun öğrenci sayısının fazla olmasından kaynaklı olarak birinci ve ikinci kademe öğrencileri sabahçı ve öğleci olarak ayrı zamanlarda eğitim görmektedir. Bu uygulama ikinci kademe öğrencilerinin birinci kademe öğrencileri üzerindeki olumsuz etkisini ortadan kaldırmaya yönelik gözden geçirilebilir.

5.2.2. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Araştırmada istenmeyen öğrenci davranışları üzerinde anlamlı fark yarattığı bulunan cinsiyet değişkenine ilişkin olarak; bu farkın hangi davranışlarda ortaya çıktığını ve nedenlerini ortaya koyan çalışmalar yapılabilir.

2. Araştırmanın alışma grubunu orta sosyoekonomik düzeye mensup iki ilköğretim okulunun öğrencileri oluşturmuştur. Bu alışma alt ve üst sosyoekonomik düzeye mensup okullarda da yürütölerek sonuçlar değerlendirilebilir.
3. Bu araştırmada ilköğretim öğrencilerinde gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarını belirlemek amacıyla “İstenmeyen Öğrenci Davranışları” ölçeği geliştirilmiştir. Benzeri biçimde lise öğrencileri için de ayrı bir ölçek geliştirilebilir.
4. Geliştirilen “İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeği” kullanılarak istenmeyen öğrenci davranışları ile anne babanın eğitim düzeyi, okul büyüklüğü, sınıf yönetim stratejileri, ailenin sosyoekonomik durumu, sınıfın fiziksel koşulları, boşanma, okul başarışı, öğrencinin atılganlık düzeyi, uyum becerileri vb. değişkenler arasındaki ilişkiler araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağır İ. (1991). **Orta Dereceli Okullarda Öğrencilerin İşledikleri Disiplin Suçları**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akar, N. (2006). **Ortaöğretim Kurumlarında Karşılaşılan Disiplin Sorunları ve Eğitim Yöneticilerinin Çözüm Yaklaşımları**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Akman, B., Kargı, E., Özden, Z., Okyay, Ö. (2006). **Ailelerin ve çocukların Kullandıkları Ceza Yöntemleri**. I. Şiddet ve Okul Sempozyumu Bildiri Kitabı: İstanbul
- Algozzine, K.; Christian, C.; Marr, M.; McClanahan, T.; White, R. (2008). **Demography of Problem Behavior in Elementary Schools**. *Exceptionality*, 16, 93–104.
- Alkan, H.B. (2007). **İlköğretim Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri ve Okulda Şiddet**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Alkan, V. (2002). **İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Sınıf-içi Uygun Olmayan Davranışları Gösterme Sıklıkları ve Bu Davranışların Öğretmen Performansına Etkisi**. Yayınlanmamış yüksek lisan tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Arsalan, H. (2007). **İlköğretim Okullarında İstenmeyen Davranışların Düzeltmesinde Ödül ve Cezanın Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisi**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Arıkan, T., E. (2006). **Öğretmen Ve Öğrenci Görüşlerine Göre; Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerileri İle Okulda Dayak Uygulamaları Arasındaki İlişki**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ataman, A. (2000). "Sınıf İçinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler". L. Küçükahmet (Edt), **Sınıf Yönetimi**, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ataman, A. (2003). **Sınıfta İletişimde Karşılaşılan Davranış Problemleri**. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3.
- Atıcı, A. (2004). **İlköğretim I. Kademe Öğretmenlerinin Sınıf içi Problem Davranışlara Yönelik Müdahalelerinin İncelenmesi**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Atıcı, M. (2002). **Öğrenci İstenmeyen Davranışlarıyla Baş Etmede Türk ve İngiliz öğretmenlerin kullandıkları yöntemlerin karşılaştırılması**, Eğitim Yönetimi Dergisi, 29, 9–26.
- Aydın, A. (1998). **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Anı Yayıncılık Reklam San. Tic. Ltd. Şti.
- Baker, J.; Clark, T.; Maier, K.; Viger, S. (2008). **The differential influence of instructional context on the academic engagement of students with behavior problems**. Teaching and Teacher Education, 24, 1876-1883.
- Baymur, F. (1990). **Genel Psikoloji**. İstanbul: Anka Ofset AŞ.
- Başar, H. (1997). **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Önder Matbaacılık Ltd. Şti.
- Best, D.; Manning, V.; Gossop, M.; Gross M.; Strang, J. (2006). **Excessive Drinking and Other Problem Behaviours Among 14–16 Year Old Schoolchildren**. National Addiction Centre/Institute of Psychiatry.

- Beşdok, D. (2007). **Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Önleyebilme Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Büyükkaragöz, S.; Şahin K. (1998). **Eğitimde Öğretmenin Rolü ve Öğretmen Tutumlarının Öğrenci Davranışları Üzerine Etkisi**. Milli Eğitim Dergisi, 137, 68-73.
- Can, Ş. (1983). **Çocukların Davranışlarını Düzeltmede İşlenen Hatalar**. Millî Eğitim Dergisi, 60, 67-69.
- Cerit, Y. (2001). **Bilgi Toplumlarında İlköğretim Okulu Müdürlerinin Roller**. Yayınlanmamış doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Çelikkaleli, Ö., Çapri, B., Balcı, A., Büte, M. (2009). **İlköğretim Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri Üzerine Görüşleri**. İlköğretim Online, 8(3), 625-636, 2009. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Çelik, V. (2002). **Sınıf yönetimi**. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Çetin, Y. (2002). **İlköğretim Birinci Aşama Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Gözlemledikleri Disiplin Problemleri**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Cüceloğlu, D. (1996). **İnsan ve Davranışı**. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Dağdelen, Ö. (1999). **İlköğretim Öğrencilerinin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Karşılaştırılması**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Danaoğlu, G. (2009). **Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin İlköğretim 5. Sınıflarda Karşılaştıkları İstenmeyen Davranışlar ve Bu Davranışlarla Baş Etme Stratejileri**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Demiroğlu, A. (2001). **İlköğretim I. Kademe Sınıf Düzeninin Sağlanmasında Öğretmen Özelliklerinin Etkisi**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Elban, L. (2009). **İlköğretimdeki Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla Karşılaşma ve Çözüm Bulma Durumlarının İncelenmesi**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Elmacı, F. (2009). **Çocukların Korunması ve Refahlarının Arttırılmasında Okulun Rolü: İngiltere Örneği**. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(1), 69-84.
- Erdem, M. (2001). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Erden, M. (2001). **Sınıf Yönetimi**. İstanbul: Alkım Yayıncılık.
- Erden, M. (2005). **Sınıf Yönetimi**. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Ergün, M. ve Duman T. (1998). **Kritik Durumlarda Öğretmen Davranışları**. Milli Eğitim Dergisi, 137, 40-59.
- Ergün, M. ve Yüksel, A. (2005). **Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Çözüm Yolları**. Yaşadıkça Eğitim, 88, 11–16.
- Erkan, S. (2000). "Rehberlik Nedir". Y. Kuzgun (Edt). **İlköğretimde Rehberlik**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ekşi, H. (2004). **Sınıf Yönetimi**. Konya: Eğitim Kitapevi Yayınları.

- Eripek, S. (1980). **Ankara İl Merkezinde Bulunan Ortaöğretim Kurumlarında Disiplin Uygulamaları ve Bu Uygulamaların Öğrencilerin Uyum Sorunları Yönünden Değerlendirilmesi.** Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Gökdoğan, G. (2007). **Sınıf Yönetiminde İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Resmi İlköğretim Okulları ve Özel İlköğretim Okullarında Mukayeseli İncelemesi.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Gökhan, S. (2007). **İlköğretim Okullarında Uygulanan Disiplin Uygulamaları ve Veli Beklentileri Üzerine Nitel Bir Araştırma.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gözütok, D. (1993). **Okullarda Bazı Dayak Uygulamaları.** Çağdaş Eğitim Dergisi, 186, 7-10.
- Günay, Y. (2005). **İlköğretim Birinci Kademedeki Görev Yapan Öğretmenlerin Sınıf Kurallarını Oluşturmada Ve Uygulamada Karşılaştıkları Güçlüklerin Belirlenmesi.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Halonen, A.; Aunola, K.; Ahonon, T.; Nurmi, E. (2006). **The role of learning to read in the development of problem behaviour: A cross-lagged longitudinal study.** British Journal Of Educational Psychology, 76,3, 517-534
- Hayes, L. (2007). **Problem behaviours in early primary school children: Australian normative data using the Strengths and Difficulties Questionnaire.** Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 41, 3, 231-238.
- Ilgar, L. (2000). **Eğitim Yönetimi Okul Yönetimi Sınıf yönetimi.** İstanbul: Beta Yayıncılık.

- Işık, H. (2004). **Okul Güvenliği: Kavramsal Bir Çözümleme**. Milli Eğitim Dergisi,164.
- Karataş Neyişci, B. (2005). **İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinde Gözlenen İstenmeyen Davranışlar ve Öğretmenlerin Bunlarla Başa Çıkma Yöntemleri**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Karasar, N. (2004). **Araştırmalarda Rapor Hazırlama**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Katsuyuki, Y.; Noriko, N. (2009). **The Relationship Between Three Types of Aggression and Peer Relations in Elementary School Children**. International Journal Of Psychology, 44,3, 179-186.
- Kazu, H. (2002). **İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Kurallarına İlişkin Görüşleri ve Uygulamaları**. Eğitim Araştırmaları Dergisi, 9, 79-85.
- Keskin, M. A. (2002). **Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Kullandıkları Baş Etme Yolları**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kocabey, A. (2008). **2005 İlköğretim Programının Uygulanması Sırasında Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Korkmaz, İ. (2003). "İstenmeyen Davranışların Önlenmesi. Z. Kaya (Edt), **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. (2000). **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**. Cem-Web Ofset Ltd. Şti.
- Lewis, R.; Romi, S.; Qui, X.; Katz, Y. (2005). **Teachers' classroom discipline and student misbehavior in Australia, China and Israel**. Teaching and Teacher Education, 21, 729–741.

- Mahiroğlu, A.; Buluç, B. (2003). **Ortađđretim Kurumlarında Fiziksel Ceza Uygulamaları**. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 1, 81-93.
- Magar, E.; Phillips, L.; Hosie, J. (2008). **Self-regulation and risk-taking**. Personality and Individual Differences, 45, 153–159.
- Mercan, M. (2001). **Ortađđretim Okullarındaki Disiplin Cezaları Uygulamalarının Sonuçları İle İlgili Görüşlerin İncelenmesi**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Memişoğlu, S. P. (2005). **Sınıf Ortamında İstenmeyen Davranışlara Yol Açan Oğretmen Davranışları**. Çağdaş Eğitim Dergisi, 323, 32- 39.
- Morton, B.; Crump, A.; Haynie, D.; Saylor, K. (1999). **Student–School Bonding and Adolescent Problem Behavior**. Health Education Research, 14, 1, 99-107.
- Mursal, E. (2005). **İlköğretim I. Kademe 5. Sınıf Oğrencilerinin Sınıf İçerisinde İstenmeyen Davranışlar Göstermesine Neden Olan Oğretmen Davranışlarına İlişkin Oğretmen ve Oğrenci Görüşleri**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant izzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, Bolu.
- Ocak, B. (2004). **İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Oğrencilerinin Okula Ait Olma Duyguları ve Bazı Sosyo-demografik zelliklerinin Gösterdikleri İstenmeyen Davranışlarla İlişkisi**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Oğlmş, S. ve zdemir, S. (1995). **Sınıf ve Okul Büyüklüğünün Oğrenciler zerindeki Etkisi**. Eğitim Yönetimi Dergisi, 2, 261-271.
- zdamar, K. (2002). **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi**. Eskişehir: Kaan Kitapevi.
- Ozyrek, M. (2001). **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Karatepe Yayınları.

- Özyürek, M. (1996). **Sınıfta Davranış Yönetimi, Uygulamalı Davranış Analizi**. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Öztürk, B. (2005). **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Pegema Yayıncılık
- Öztürk, N. (2001). **Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşleri**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pala, A. (2005). **Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Önlemeye Dönük Disiplin Modelleri**. Sosyal Bilimler Dergisi,13, 171- 178.
- Sadık, F. (2000). **İlköğretim I. Aşama Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Gözlemledikleri Problem Davranışlar**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ç.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sadık, F. (2002). **Sınıf İçindeki Problem Davranışların Nedenleri**. Eğitim Araştırmaları Dergisi, 9, 106–115.
- Sadık, F. (2006). **Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları ve Bu Davranışlarla Baş Edilme Stratejilerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi ve Güvengen Disiplin Modeli Temele Alınarak Uygulanan Eğitim Programının Öğretmenlerin Baş Etme Stratejilerine Etkisi**. Yayımlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sarıtaş, M. (2000). “Sınıf yönetimi ve disiplinle ilgili kurallar geliştirme ve uygulama”. L. Küçükahmet (Edt.), **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**. Ankara: Nobel Yayıncılık,
- Sarıtaş, M. (2006). **Öğretmen Adaylarının Değerlendirmelerine Göre Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışın Değiştirmek ve Düzeltmek Amacıyla Yararlanılan Stratejiler**. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 (1), 167-186.

- Sayın, N. (2001). **Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışların Nedenlerine İlişkin Görüşleri ile İstenmeyen Davranışları Önleme Yöntemleri.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Şahin, O. (2005). **İlköğretim Okulları Birinci Kademe 5. Sınıf Öğrencilerinin İstenmeyen Davranışların Görülme Derecesi ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmenlerin Kullandıkları Çözüm Stratejileri.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Taşdelen, V. (2003). **Eğitimde Kuram ve Uygulama Bağının Kurulmasına Yönelik Felsefi Bir Araştırma.** Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 36, 152-166.
- TC İç İşleri Bakanlığı. **İnternet.** Araştırma ve Etütler Merkezi. Online: http://www.arem.gov.tr/yayin/internet_ve.pdf.
- Tekışık, H, H. (2003). **Sınıf Yönetimi.** Çağdaş Eğitim Dergisi, 9, 4-59.
- Tertemiz, N. (2003). "Sınıf Yönetimi ve Disiplin". L. Küçükahmet (Edt.), **Sınıf Yönetimi.** Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Terzi, Ç. (2001). **Öğretmenlerin Sınıf Yönetim Anlayışlarına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Tümkaya, S. (2005). **Öğretmenlerin Sınıf İçi Disiplin Anlayışları ve Tükenmişlikle İlişkisi.** Eğitim Yönetimi Dergisi, 44, 549–568.
- Türnüklü A. ve Şahin İ. (2002). **İlköğretim Okullarında Öğrenci Çatışmaları ve Öğretmenlerin Bu Çatışmalarla Başa Çıkma Stratejileri.** Eğitim Yönetimi Dergisi, 30, 283-301.

- Türkeç, A. (1986). **Orta Dereceli Okullarda Öğrencilerde Görülen Disiplinsiz Davranışlar ve Bunlara Uygulanan Yaptırımlar.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uysal, G. (1991). **Ortaöğretim Kurumlarında Disiplin Yönetmeliği Hükümlerine Göre Disiplin Uygulamalarının Değerlendirilmesi.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünal, S.; Ada, S. (2003). Sınıf Yönetimi. İstanbul: Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası.
- Yavuzer, H. (1997). **Çocuk Eğitimi El Kitabı.** İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (1993). **Ana-baba Okulu.** İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (1992). **Çocuk ve Suç.** İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (1992). **Çocuk Psikolojisi.** İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yeşilyaprak, B. (2003). **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri.** Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yıldız, B. (2006). **Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarda Kullandıkları Önleyici Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Etkililiğine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Yiğit, B. (2004). "Sınıfta Disiplin ve Öğrenci Davranışının Yönetimi". M. Şişman ve S. Turan (Edt.), **Sınıf Yönetimi.** Ankara: Öğreti Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2000). **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk.** İstanbul: Özgür Yayınları.

Yüksel, A. (2005). **İlköğretim I. Kademe 1., 2. ve . 3 Sınıflarda İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Gözlem ve Görüşleri.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon

Varış, F. (1998). **Eğitim Bilimlerine Giriş.** Alkım Yayınları: İstanbul.

EK 1. İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeğinin 41 Maddelik Deneme Formu

Sevgili Öğrenciler,
Aşağıda öğrenciler tarafından yapılan bir takım davranışlar sıralanmıştır. Sizden istenen bu ifadeleri okuyarak bu davranışları yapıp yapmadığınızı; yapıyorsanız ne sıklıkla yaptığınızı size uygun olan seçeneğe çarpı (X) işareti koyarak işaretlemenizdir. Lütfen tüm soruları cevaplamaya çalışın. Verdiğiniz cevaplar kimseyle paylaşılmayacaktır. Ayrıca bu forma **adınızı yazmanız gerekmektedir.**

Sınıf Düzeyi:

Cinsiyeti:

No	İstenmeyen Öğrenci Davranışları	Her zaman	Çoğunlukla	Bazen	Hiç
1	Öğretmenler ile alay eder, dalga geçerim.				
2	Öğretmenlere saygılı davranırım.				
3	Öğretmenleri tehdit ederim.				
4	Öğretmenlerin eşyalarına bilerek zarar veririm.				
5	Öğretmenlerin benden istediği görevleri yaparım.				
6	Öğrencilere fiziksel olarak zarar veririm(vururum, tekme atarım, saçını çekerim).				
7	Öğrencilerin eşyalarına bilerek zarar veririm.				
8	Öğrencilerin eşyalarını, yiyeceklerini zorla alırım.				
9	Öğrencilerin paralarını zorla alırım.				
10	Öğrencilerle alay eder, dalga geçerim.				
11	Öğrencileri aşağılarım.				
12	Öğrenciler hakkında dedikodu yaparım.				
13	Öğrencilere saygılı davranırım.				
14	Gerektiğinde diğer öğrencilerin haklarını korurum.				
15	Öğrencileri korkuturum.				
16	Diğer öğrencilerle işbirliği yaparım.				
17	Öğrencileri tehdit ederim.				
18	Öğrencilere fikirlerimi zorla kabul ettirmeye çalışırım.				
19	Bazı öğrencileri oyuna almam, gruptan dışlarım.				
20	Cep telefonu ile öğrencilerin görüntülerini habersiz çekerim.				
21	Öğrencilere cinsel içerikli şakalar yaparım.				
22	Ders zili çaldığında öğretmenimi uygun şekilde beklerim.				
23	Derse öğretmenimden sonra gelirim.				
24	Derste izin alarak konuşurum.				
25	Ödevlerime gerekli özeni göstermem.				
26	Ders araç gereçlerini derse getirmeyi unuturum.				
27	Ödevlerimi zamanında yaparım.				
28	Ders sırasında ders dışı şeylerle uğraşmam.				
29	Ders sırasında izin almadan bir şeyler yiyip içerim.				
30	Dersi kaynatmaya çalışırım.				
31	Sınavlarda kopya çekerim ya da kopya veririm.				
32	Okula zamanında gelirim.				
33	Geçerli bir nedenim olmadan okula devamsızlık yaparım.				
34	Okuldan kaçırım.				
35	Öğrenciler için derse giriş zili çaldığında koridorlarda dolaşırım.				
36	Koridorlarda koşarak diğer öğrencileri rahatsız ederim.				
37	Okula kesici delici cisimler getiririm.				
38	Okulun eşyalarına bilerek zarar veririm.				
39	Yerlere çöp atarım.				
40	Sigara içerim.				
41	Kesici bir cisimle vücudumu çizirim (faça çekerim).				

EK 2. İstenmeyen Öğrenci Davranışları Ölçeği

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda öğrenciler tarafından yapılan bir takım davranışlar sıralanmıştır. Sizden istenen bu ifadeleri okuyarak bu davranışları yapıp yapmadığınızı; yapıyorsanız ne sıklıkla yaptığınızı size uygun olan seçeneğe çarpı (X) işareti koyarak işaretlemenizdir. Lütfen tüm soruları cevaplamaya çalışın. Verdiğiniz cevaplar kimseyle paylaşılmayacaktır. Ayrıca bu forma **adınızı yazmanız gerekmektedir.**

Sınıf Düzeyi:

Cinsiyeti:

No	İstenmeyen Öğrenci Davranışları	Her zaman	Çoğunlukla	Bazen	Hiç
1	Öğretmenlere saygılı davranırım				
2	Öğretmenlerin benden istediği görevleri yaparım				
3	Öğrencilere saygılı davranırım.				
4	Gerektiğinde diğer öğrencilerin haklarını korurum				
5	Okula zamanında gelirim				
6	Ödevlerimi zamanında yaparım				
7	Ders zili çaldığında öğretmenimi uygun şekilde beklerim				
8	Derste izin alarak konuşurum				
9	Öğrenciler için derse giriş zili çaldığında koridorlarda dolaşırım				
10	Koridorlarda koşarak diğer öğrencileri rahatsız ederim				
11	Yerlere çöp atarım				
12	Ders sırasında izin almadan bir şeyler yiyip içerim				
13	Dersi kaynatmaya çalışırım				
14	Bazı öğrencileri oyuna almam, gruptan dışlarım.				
15	Öğrencileri korkuturum				
16	Öğrencileri aşağılarım				
17	Öğrencilerle alay eder, dalga geçerim				
18	Öğrencilere fiziksel olarak zarar veririm(vururum, tekme atarım, saçını çekerim)				
19	Öğretmenlerin eşyalarına bilerek zarar veririm				
20	Öğrencilerin eşyalarına bilerek zarar veririm				
21	Öğrencilerin eşyalarını, yiyeceklerini zorla alırım				
22	Öğrencilerin paralarını zorla alırım				
23	Cep telefonu ile öğrencilerin görüntülerini habersiz çekerim				
24	Öğrencilere cinsel içerikli şakalar yaparım				
25	Sigara içerim.				
26	Kesici bir cisimle vücudumu çizirim (faça çekerim)				
27	Okula kesici delici cisimler getiririm				
28	Okuldan kaçırım				
29	Sınavlarda kopya çekerim ya da kopya veririm				